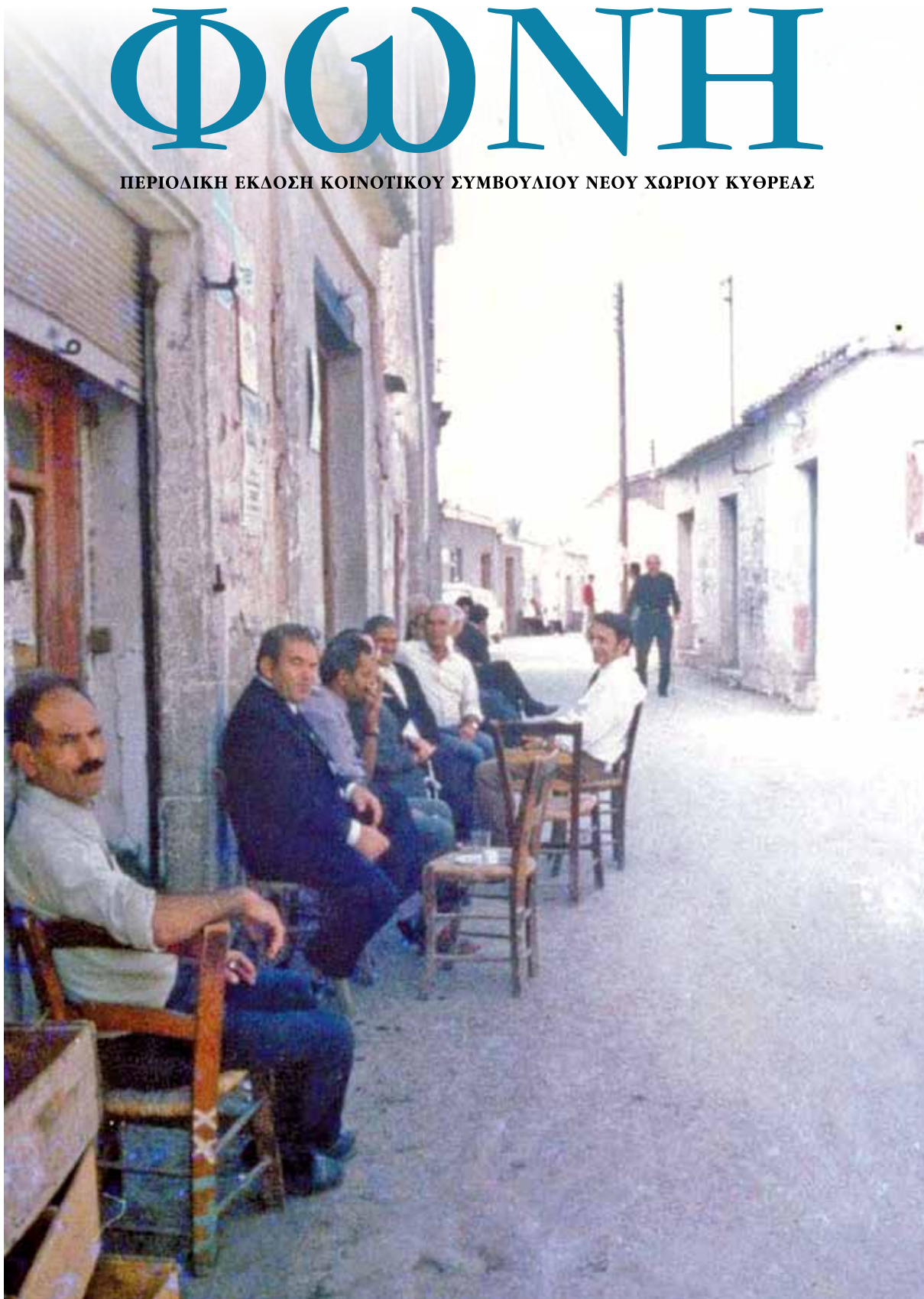

ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

Σύμβουλος Έκδοσης: Απόστολος Γ. Κουρουπάκης
Συνεργάτες τεύχους: Χρίστος Λαμπριάς, Ευανθία Χα-
ραλάμπους, Ρεβέκκα Νικολαΐδη Πιερί, Απόστολος Γ.
Κουρουπάκης, Ιάκωβος Τσαγκάρης, Λούκας Κυριάκου.

Μετάφραση κειμένων στα αγγλικά:

Αθηνά Καρσερά Γιαζού.

Texts translation: Athina Karsera Yiazou

Σελίδωση: Χρυσόστομος Δημητρόπουλος

Διεύθυνση: Μαγνησίας 3, 1056 Λευκωσία, Τηλ. 99 330981

Ηλεκτρονική επικοινωνία: lambriasc@yahoo.com

Ιστοσελίδα: <http://www.nechochorio.org.cy>

Facebook: <https://www.facebook.com/>

Κοινοτικό Συμβούλιο Νέου Χωρίου Κυθρέας

Εκτύπωση: Τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ Ατδ»

Αμαζώνων 3, 2150 Στρόβολος, Τ.Κ. 20287

Τηλ. 22 491419, Φαξ : 22 491443

Email : info@konospress.com

Website: www.konospress.com

ISSN 2547-9156 (print) / ISSN 2547-9164 (online)

Στα κείμενα εκφράζονται προσωπικές απόψεις των
συνεργατών που τα υπογράφουν και δεν εκφράζουν
ούτε δεσμεύουν με κανένα τρόπο το Κοινοτικό
Συμβούλιο.

**ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ**

Κοινοτάρχης: Χρίστος Λαμπριάς
Μαγνησίας 3, 1056, Λευκωσία
Τηλ. 99 330981, Email: lambriasc@yahoo.com

Αν. Κοινοτάρχης: Ανδρούλα Φιλιππίδου-Αθανασιάδου
Ολύμπου 37, 2322 Κ. Λακατάμια
Τηλ. 99311290, Email: aphilippidou@gmail.com

Μέλη

Κώστας Κοκονής
Αβραάμ 4, 2049, Στρόβολος
Τηλ. 99222635, Email: kokonc@cytanet.com.cy

Σοφοκλής Χατζηανδρέου
Ιωάννη Καποδίστρια, 2236, Λατσία
Τηλ 99244212, Email: sofos@hotmail.com

Χαράλαμπος Κυριακίδης
Αγίας Τριάδας 5, 2548, Δάλι
Τηλ. 99592158, Email: p.kyriakides@cytanet.com.cy

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 6 **Άρθρο:** Δημιουργούμε το δικό μας ιστορικό αρχείο
- 7 **Άρθρο:** Οι γεωργικές ασχολίες στο Νιόχωρκο
- 10 **Ρεπορτάζ:** Αλλαγή σκυτάλης στον «Αυγερινό»
- 12 **Ρεπορτάζ:** Άλλη μια συνεντίωση στέφθηκε με επιτυχία
- 14 **Ρεπορτάζ:** Οι τραυματίες πολέμου του Νιόχωρκου
- 16 **Βιβλίο:** Ομιλίες των δρα Χρίστου Κυριακίδη και δρα Απόστολου Γ. Κουρουπάκη για την παρουσίαση του βιβλίου *Το Ελληνορθόδοξο Χριστιανικό Κοιμητήριο του Νέου Χωρίου Κυθρέας. (Ιστορία - Μνημό)*
- 22 **Πρόσωπο:** «Ακούγεται από την περπατησιά σου η δόξα», Σάββα Αποστολίδη
- 24 **Χρονογράφημα:** Η εκτίμηση, η αγάπη και ο σεβασμός είναι λίγα
- 26 **Ιστορία:** Οι καφεενέδες του Νιόχωρκου
- 32 **Ιστορία:** Ο Άγιος Χαράλαμπος του Νέου Χωρίου Κυθρέας
- 42 **Ιστορία:** Η Αγροφυλακή μέχρι το 1940
- 46 **Θέμα:** Γλωσσικά και Λαογραφικά
- 48 **Θύμνος:** Η ζωή μιας άλλης εποχής
- 50 **Θύμνος:** Ξύπνησαν οι μνήμες
- 52 **Θύμνος:** Ψάχνοντας έναν παππού
- 54 **Θύμνος:** Ο Παύλος Κουσιουμής θυμάται
- 56 **Θύμνος:** Μια παραγωγή
- 58 **Θέμα:** Το Νέο Χωρίο Κυθρέας στον Τύπο
- 62 **Ιστορία:** Νιόχωριτικές καλλιέργειες, ξεχασμένες και μη
- 68 **Γαστρονομία:** Δύο συνταγές καθόλου άγνωστες στην παράδοση του Νέου Χωρίου
- 70 **Φωτογραφήματα**
- 74 **Γνωρίζετε ότι...**

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Διακρίνονται μεταξύ άλλων: Νίκος Τριγγίδης, Αντρέας Χ. Αργυρού, Γρηγόρης Τσαγκάρης, Χαρ. Τσαγκάρης, Χάρης Χριστοδούλου και Ζαχαρίας Γ. Ττάττης (Ζαχαρκάς).

Ψηφιακό αρχείο - Υποτροφία Ιδρύματος Αθανάσιου Κτωρίδη

Το κοινοτικό συμβούλιο ανακοινώνει τη δημιουργία βάσης δεδομένων με τίτλο: «Ψηφιακό Αρχείο Νέου Χωρίου Κυθρέας». Την όλη προσπάθεια υποστηρίζει το «Ίδρυμα Αθανάσιος Κτωρίδης» και ιδιαίτερα ο πρόεδρος του και συγχωριανός μας Νάσος Κ. Κτωρίδης, με την παραχώρηση υποτροφίας ύψους €600. Η υποτροφία θα παραχωρηθεί σε Νιοχωρίτη φοιτητή, ο οποίος με την καθοδήγηση του επιστημονικού με συνεργάτη δρα Απόστολου Κουρουπάκη θα κάνει έρευνα σε διάφορα αρχεία για εντοπισμό εγγράφων ή δημοσιευμάτων για το χωριό μας.

Στόχος μας είναι η συγκέντρω-

ση αρχειακού υλικού, που αφορά την κοινότητά μας. Συγκεκριμένα, αναζητούμε φωτογραφίες, έντυπο αρχειακό υλικό, π.χ. παλαιά συμβόλαια, προικοσύμφωνα, αποδείξεις πληρωμών, επίσημα έγγραφα της αποικιακής κυβέρνησης ή της Κυπριακής Δημοκρατίας, δημοσιεύματα Τύπου κ.ά., τα οποία θα συγκεντρωθούν και θα ψηφιοποιηθούν. Τα τεκμήρια θα πρέπει να σχετίζονται άμεσα ή και έμμεσα με το Νέο Χωριό, δηλαδή, εάν πρόκειται για φωτογραφικό υλικό να απεικονίζουν το χωριό ή και τοποθεσίες του, Νιοχωρίτες σε οποιοδήποτε μέρος, εντός ή εκτός του χωριού.

Ευθύνη και καθήκον όλων μας είναι

να διατηρήσουμε ζωντανή τη μνήμη της γης του Νέου Χωρίου Κυθρέας και το κάλεσμα είναι ανοικτό σε όλους, ανεξαρτήτως θρησκείας, εθνικής καταγωγής και τόπου καταγωγής.

Το Κοινοτικό Συμβούλιο εκφράζει τις πιο θερμές του ευχαριστίες στον κ. Νάσο Κτωρίδη για την παραχώρηση της υποτροφίας, η οποία συμβάλλει τα μέγιστα στη δημιουργία του αρχείου και του ευχόμαστε κάθε επιτυχία στις επιχειρηματικές του δραστηριότητες.

Για πληροφορίες αποσταθείτε στον κοινοτάρχη κ. Χρ. Λαμπρία τηλ. 99330981, email: lambriasc@yahoo.com.

Εισφορές

Χάρης Ζερταλής εις μνήμη του πατέρα του Κώστα και των παππούδων του Χάρη και Ειρήνης Αργυρού	€350
Πολύβιος Γεωργίου εις μνήμη των γονέων του Χρίστου και Κατερίνας	\$250
Στέλιος Χριστούδης εις μνήμη των γονέων του Χρίστου και Χρυστάλλας και του αδελφού του Κώστα	€150
Ιωάννα Αντωνιάδη εις μνήμη του πατέρα της Γεωργίου Αντωνιάδη	€100
Κικούλα Χόπλάρου εις μνήμη των γονέων της Νικόλα και Αναστασίας και του αδελφού της Γιώργου	€100
Δώρα Μιχαήλ - Ανδρέου εις μνήμη του συζύγου της Λοΐζου και των γονέων της Πέτρου και Χρυστάλλας	€100
Κώστας Χατζηγιακουμής, κοινοτάρχης Συρκανιάς, εις μνήμη των γονέων του	€50
Χρίστος Μελή Λαμπρίας εις μνήμη του πατέρα του Μελή Λαμπρία	€50
Χάρης Κουμέρα εις μνήμη των παππούδων της Κυριάκου και Χαρίτας Λαμπρία και του θείου της Κώστα Λαμπρία	€50
Αντρέας Μ. Μένοικος εις μνήμη των γονέων του	€50
Αντρέας Ζαχαρίου εις μνήμη των γονέων του	€50
Κώστας Αθ. Αθανασιάδης εις μνήμη των γονέων του και της αδελφής του Γεωργίας	€50
Θεονίτσα Κούννου εις μνήμη του πατέρα της Αντρέα Γ. Κούννου (Κρεμμάμενου)	€50
Αυγή Νικολάου Αποστολίδου εις μνήμη των γονέων της Γεωργίου και Μαρίτσας και του αδελφού της Σάββα	€40
Παναγιώτα Μασούρα Κάττου εις μνήμη των γονέων της Γιάννη και Ελένης	€30
Αντρούλα Δεληγεωργοπούλου Κοκονή εις μνήμη των γονέων της	€20

Όσοι επιθυμούν να κάνουν εισφορά μπορούν να επικοινωνούν με τον κοινοτάρχη και τα μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου. Επίσης, για διευκόλυνση παρατίθεται ο αριθμός λογαριασμού του Κοινοτικού Συμβουλίου στην **Τράπεζα Κύπρου**.

Αρ. λογαριασμού: 357025125741 **Iban:** CY60002001950000357025125741 **SWIFT/BIC:** BCYPCY2N

Προλόγισμα

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ
ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

Αγαπητοί συγχωριανοί και συγχωριανές,

Φθάσαμε αισίως στο πέμπτο τεύχος του περιοδικού του χωριού μας, της *Νιοχωρίτικης Φωνής*, του περιοδικού που το αγκαλιάσατε από την πρώτη μέρα της έκδοσής του, πράγμα που μας δίνει κουράγιο και μας ενθαρρύνει να συνεχίσουμε την προσπάθειά μας, μια προσπάθεια που ξεκίνησε πριν από δυο χρόνια με το πρώτο τεύχος να εκδίδεται τον Ιούνιο του 2018. Η *Νιοχωρίτικη Φωνή* ήλθε για να μείνει και συνεχώς θα εμπλουτίζει την ύλη και τη θεματολογία της, προκειμένου να καλύψει μια ευρεία γκάμα θεμάτων που σχέση έχουν με το πολυαγαπημένο σε όλους Νιοχωρικό μας. Για να θυμούνται οι παλαιότεροι, αλλά και για να μαθαίνουν οι νεότεροι την ιστορία του χωριού τους, τη συμμετοχή των προγόνων τους σε αγώνες όχι μόνο εθνικούς, αλλά για οικονομική ανάπτυξη, ευημερία και κοινωνική πρόοδο.

Από την πρώτη μέρα της ανάληψής των καθηκόντων του το Κοινοτικό Συμβούλιο έθεσε πρώτη προτεραιότητα τη συντήρηση του ναού. Οι προσπάθειες ευοδώθηκαν και οι απαραίτητες οικοδομικές εργασίες επρόκειτο να αρχίσουν τον περασμένο Απρίλιο. Δυστυχώς, όμως, εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού αναστάλησαν. Ελπίζουμε να αρχίσουν το συντομότερο δυνατό. Σε αυτό το τεύχος, λοιπόν, θα ενημερωθείτε για το ιστορικό της ανέγερσης της εκκλησίας του Αγίου Χαραλάμπους, της εκκλησίας του χωριού μας, που μας περιμένει βουβή για να επιστρέψουμε και να λειτουργηθούμε.

Επίσης, δημοσιεύεται εκτενές ρεπορτάζ για την αγροφυλακή, τότε που οι τουρκόπουλοι (αγοφύλακες) έφευγαν νωρίς το πρωί από το χωριό για να περιοδεύσουν τον μεσαρίτικο κάμπο του Νιοχωρικού και να επιβλέψουν την εφαρμογή του νόμου. Θα συναντηθείτε νοερά με τον Ζαχαρκά, τον Κιλικίτα, τον Λαμπρατζιά, αλλά και το Χασανούιν. Αλήθεια, διερωτώμαι αν έχει μείνει κανείς Νιοχωρίτης που να γνωρίζει με ακρίβεια, όπως αυτοί, τα κτήματα των Νιοχωριτών, τις τοποθεσίες αλλά και την έκταση του κάθε κτήματος;

Ακόμη θα πιείτε νοερά τον καφέ σας σ' ένα από τα οχτώ καφεενεία του χωριού μας, μέσω του αφιερώματος για τα καφεενεία, εκεί όπου ο Νιοχωρίτης αγρότης και εργάτης μετά τον κάματο της ημέρας πήγαινε για να ξεκουραστεί, να αστειευτεί με τον

συγχωριανό του να παίξει την πιλότα του ή το τάβλι του. Άλλοτε πάλι για να διαβάσει την εφημερίδα του ή να ενημερωθεί για τις πολιτικές εξελίξεις από το ραδιόφωνο σε αλλοτινές εποχές πολύ δύσκολες, που δεν υπήρχε η πληθώρα των μέσων ενημέρωσης και κυρίως των ηλεκτρονικών. Πού προτιμάτε να καθίσετε; στο Αντρέα της Μηλιάς, στο Τσιηφούτη, στο Ππαφουρή ή στο Μιχαηλιά, κάτω από τη βαθύσκκιωτη βαλανιά;

Επίσης, στο τεύχος αυτό φιλοξενούμε μια μικρή έρευνα, που μας δίνει πολλές πληροφορίες για τις καλλιέργειες του χωριού μας, όπως τα διάφορα ζαρζαβατικά, τα κουκιά, τα περιώνυμα νιοχωρίτικα κραμπιά, και μας υπενθυμίζει κάποιες ξεχασμένες καλλιέργειες, που είμαι σίγουρος ότι οι νεότεροι θα εκπλαγούν όταν μάθουν ότι μέχρι το 1960 στον κάμπο του χωριού μας φυτεύονταν παμπάτζια και σησάμια.

Φυσικά και σε αυτό το τεύχος δημοσιεύουμε παλαιές φωτογραφίες, δημοσιεύματα του κυπριακού Τύπου και σε αυτό το τεύχος εγκαινιάζουμε και τη δημοσίευση παλαιών εγγράφων που αφορούν το Νέο Χωριό. Όλα αυτά συνθέτουν την ευρεία θεματολογία του περιοδικού μας και ελπίζουμε να βρείτε ενδιαφέρον και αυτό το τεύχος.

Η εξεύρεση του υλικού, η θεματολογία, η σύνταξη και επιμέλεια των κειμένων είναι μια δουλειά που απαιτεί και κόπο και ώρες πολλές. Ωστόσο, υπάρχει το μεράκι και δεδομένη η αγάπη γι' αυτό που κάνουμε. Θα ήταν πολύ ενθαρρυντικό, όμως, αν έδειχναν μεγαλύτερο ενδιαφέρον ιδιαίτερα οι πιο νέοι Νιοχωρίτες. Με πολλή χαρά θα δεχτούμε συνεργασίες τους. Οι δυσκολίες για το ανά χείρας τεύχος ήταν πολλές κυρίως και λόγω κορωνοϊού. Η πανδημία, ήταν η αιτία, δυστυχώς, και της ακύρωσης κάποιων εκδηλώσεων του Κοινοτικού Συμβουλίου.

Με αυτές τις σκέψεις χαιρετίζω την έκδοση του πέμπτου τεύχους του περιοδικού μας, εκφράζοντας ταυτόχρονα θερμές ευχαριστίες σε όσους συνέβαλαν με οποιοδήποτε τρόπο στην έκδοση του παρόντος τεύχους. Επίσης, ευχαριστώ όσους καταχώρησαν διαφημίσεις ή έκαναν χρηματική εισφορά για κάλυψη των εξόδων του περιοδικού, μιας και διανέμεται και αποστέλλεται δωρεάν, με την ελπίδα ότι το παράδειγμά τους θα βρει πολλούς μιμητές.

Δημιουργούμε το δικό μας ιστορικό αρχείο

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η αμέσως προηγούμενη περίοδος, αυτή του αυτο-περιορισμού εξαιτίας του ιού COVID-19, ήταν οπωσδήποτε πρωτόγνωρη. Θέλω να ελπίζω ότι η κοινωνική αποστασιοποίηση που εφαρμόστηκε θα έγινε αφορμή για την καθεμιά και τον καθένα από εμάς να αντιληφθεί την αξία του να συναναστρεφόμαστε τον συνάνθρωπο, τον φίλο, τον συγγενή, πόσο σημαντικό είναι να μπορούμε να βρισκόμαστε σε αγαπημένα μέρη με αγαπημένους ανθρώπους.

Αυτή η προσωρινή απώλεια των αγαπημένων μας ανθρώπων, αλλά και τόπων, το 2020, αντιλαμβάνομαι ότι για πολλούς από εσάς τους παλαιότερους δεν είναι κάτι το πρωτοφανές... σαφώς και το βίωμα του βίαιου Αυγούστου του 1974 δεν συγκρίνεται με όσα ζούμε αυτούς τους μήνες. Ωστόσο, νιώθω ότι οι προσπάθειές μας όλων στο περιοδικό, αλλά και ευρύτερα για να διατηρηθεί ζωντανή η ιστορική μνήμη του Νέου Χωρίου είναι ένας τρόπος επανασύνδεσης των παλαιότερων με αγαπημένες μορφές, και των νεότερων για να γνωρίσουν ό,τι δεν έγινε

Αναζητάμε φωτογραφίες ή έντυπο αρχειακό υλικό (π.χ. παλαιά συμβόλαια, προικοσύμφωνα, αποδείξεις πληρωμών, επίσημα έγγραφα της αποικιακής κυβέρνησης ή της Κυπριακής Δημοκρατίας).

μπορετό να μάθουν ζώντας στο χωριό των προγόνων τους. Θέλω να σας διαβεβαιώσω ότι αυτό που κάνουμε δεν είναι κινήσεις μουσειακές, δεν θέλουμε να βάλουμε σε σελίδες «προθήκες» το Νέο Χωριό, αλλά να το μάθουμε καλύτερα, να κατανοήσουμε όσο είναι δυνατόν το παρελθόν του, να γίνει το Νέο Χωριό πρότυπο στην έρευνα, στη μελέτη, και ίσως κάποτε να μπορέσουμε να κάνουμε περήφανα έκθεση φωτογραφίας στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, δίπλα από την εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους, στο κατεχόμενο σήμερα χωριό μας.

Γι' αυτό, λοιπόν, με τη συνεργασία του Κοινοτικού Συμβουλίου Νέου Χωρίου Κυθρέας έχουμε ξεκινήσει τη συγκέντρωση αρχειακού υλικού προ του πολέμου του 1974. Στόχος μας είναι να προχωρήσουμε στην ψηφιοποίησή τους και να ρίξουμε λίγο περισσότερο φως στην ιστορία

του χωριού, δημιουργώντας βάση δεδομένων με τίτλο: «Ψηφιακό Ιστορικό Αρχείο Νέου Χωρίου Κυθρέας».

Συγκεκριμένα αναζητάμε φωτογραφίες και έντυπο αρχειακό υλικό (π.χ. παλαιά συμβόλαια, προικοσύμφωνα, αποδείξεις πληρωμών, επίσημα έγγραφα της αποικιακής κυβέρνησης ή της Κυπριακής Δημοκρατίας κ.ά.). Τα τεκμήρια θα πρέπει να σχετίζονται άμεσα ή και έμμεσα με το Νέο Χωριό, δηλαδή, εάν πρόκειται για φωτογραφικό υλικό να απεικονίζουν το χωριό ή και τοποθεσίες του, Νιοχωρίτες σε οποιοδήποτε μέρος, εντός ή εκτός του χωριού. Τα έγγραφα ή κάθε άλλο έντυπο αρχειακό υλικό θα πρέπει να αναφέρονται σε υποθέσεις που σχετίζονται με την κοινότητα ή με κατοίκους της, μόνιμους ή μη στο χωριό. Επίσης, είναι σημαντικό να μας επισημανθούν προπολεμικά βίντεο ή μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων. Τα πρωτότυπα θα ψηφιοποιηθούν και θα καταχωριστούν στους καταλόγους του υπό δημιουργία ιστορικού αρχείου της Κοινότητας και θα επιστραφούν στους ιδιοκτήτες τους. Σε περίπτωση δημοσίευσης σε έκδοση του Κοινοτικού Συμβουλίου Νέου Χωρίου Κυθρέας οποιοδήποτε τεκμήριό θα αναφέρεται ο νόμιμος κάτοχος του αρχείου.

Ευθύνη και καθήκον όλων μας είναι να διατηρήσουμε ζωντανή τη μνήμη της γης του Νέου Χωρίου Κυθρέας και το κάλεσμα είναι ανοικτό σε όλους, ανεξαρτήτως θρησκείας, εθνικής καταγωγής και τόπου καταγωγής.

Ο φίλος κοινοτάρχης του Νέου Χωρίου Κυθρέας, μάλιστα, με χαρά στη συνεννόηση των Νιοχωριτών τον Δεκέμβριο του 2019, στο Κτήμα Κουσιουμή, ανακοίνωσε την πολύ σημαντική παροχή μιας υποτροφίας που παραχώρησε το Ίδρυμα Αθανάσιος Κτωρής ύψους 600 ευρώ για Νιοχωρίτες φοιτητές/φοιτήτριες, Ιστορίας/Αρχαιολογίας, Βιβλιοθηκονομίας/Αρχειονομίας και άλλων συναφών επιστημών, με καταγωγή από το Νέο Χωριό (είτε οι δύο γονείς είτε ο ένας). Το άτομο που θα επιλεγεί θα μας βοηθήσει στην έρευνα και μελέτη της ιστορίας της κοινότητας, καθώς και στην οργάνωση του υπό δημιουργία Αρχείου.

Η συμβολή όλων είναι πολύτιμη και όλοι μαζί μπορούμε να μην αφήσουμε την αχλή της λήθης να τυλίξει το χωριό μας.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Μπορείτε να αποστέλλετε το υλικό σας ή τις ερωτήσεις σας στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο neochorioarchives@gmail.com ή να επικοινωνήσετε τηλεφωνικώς στα τηλέφωνα +357 99 817 566 (Απόστολος Κουρουπάκης, επιστημονικός σύμβουλος της κοινότητας), +357 99 330 981 (Χρίστος Λαμπριάς κοινοτάρχης Νέου Χωρίου Κυθρέας).

Οι γεωργικές ασχολίες στο Νιόχωρκο

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΒΑΚΑΝΑ

Το χωριό μου είχε εύφορη και μεγάλη έκταση γης. Λιόχωρια και λεμονόδεντρα, εποχικές καλλιέργειες ποτίζονταν από το νερό του Κεφαλόβρυσου. Θυμάμαι όσοι είχαν τρεξιμιά νερό καλλιεργούσαν σπασάμι και βαμβάκι σε χωράφια που ήταν πολύ έξω από το χωριό. Ο «Ασσος» και ο «Τσιακκουλλούτερης» ήταν οι περιοχές με τα πιο παραγωγικά χωράφια.

Οι περισσότεροι κάτοικοι του χωριού ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Τα αδέρφια και τα ξαδέλφια της μητέρας μου ήταν σχεδόν όλοι γεωργοί. Θυμάμαι το σπίτι του θείου μου του Χατζηαντρέα που ήταν γεωργός. Μόλις άνοιγες το ξωπόρτι έμπαινες σε μια μεγάλη μακρόστενη αυλή, περιτριγυρισμένη με το σημηνήτρι (χαμηλός τοίχος).

Προχωρώντας έβλεπες τον λάκκο με το αλακίτι, το αλέτρι που το χρησιμοποιούσαν για το όργωμα, την καρρέττα (κάρρο) για το κουβάλημα των προϊόντων, τη λουκάνη (δουκάνη) για το αλώνισμα, τον σάρακλο που ίσιωναν το καλλιεργημένο χωράφι και πολλά άλλα γεωργικά εργαλεία. Σε μια μεριά ήταν ο αχυρώνας (σιελονάρι) και δίπλα ο στάβλος.

Στο πίσω μέρος της αυλής ήταν το σπίτι. Στον μεγάλο ηλιακό ήταν ακουμπημένο το σιερομύλι (χειρόμυλος) που άλεθαν διάφορα όσπρια, οι στάμνες του νερού, το ζεμπίλι κι άλλα. Από την οροφή κρεμόταν μια ψάθινη πλατιά κοφίνα (κοφινιά), έτσι την έλεγαν. Εκεί έβαζαν τα τρόφιμα για να διατηρηθούν. Ήταν το κυπριακό ψυγείο της εποχής.

Θυμάμαι όσοι είχαν τρεξιμιά νερό καλλιεργούσαν σπασάμι και βαμβάκι σε χωράφια που ήταν πολύ έξω από το χωριό. Ο «Ασσος» και ο «Τσιακκουλλούτερης» ήταν οι περιοχές με τα πιο παραγωγικά χωράφια.

ΑΝΤΙ ΓΙΑ ΒΟΔΙΑ, ΑΓΕΛΑΔΕΣ

Με τα χρόνια ο πολιτισμός μπήκε στη ζωή όλων. Έτσι, οι γεωργοί πούλησαν τα βόδια και αγόρασαν τράκτορ. Το κάρρο αντικαταστάθηκε από την άμαξα του τράκτορ και το γαϊδούρι δεν χρειαζόταν πια. Οι γεωργοί αντικατέστησαν τα βόδια με γαλακτοφόρες αγελάδες. Το εισόδημα ήταν πολύ καλό, γιατί με το γάλα παρασκεύαζαν χαλλούμια που τα μωσχοπουλούσαν.

Δίπλα από το πατρικό μου ήταν το σπίτι του Νίκου του Ττόφα και της Αγγελικής. Η αυλή τους ήταν πολύ μεγάλη. Και στο βάθος είχαν πολύ στάβλους των αγελάδων. Η Αγγελική τις φρόντιζε κι αυτές την αποζημιώναν με το γάλα τους.

Ένα πρωί ακούσαμε κλάματα της Αγγελικής, η οποία ζητούσε βοήθεια. Η μητέρα μου έτρεξε για να δει τι συμβαίνει. Εμείς από τον τοίχο προσπαθήσαμε να καταλάβουμε γιατί γινόταν τόση φασαρία. Σε λίγο γέμισε η αυλή κόσμος και σκέφτονταν πώς να βοηθήσουν. Μια αγελάδα πάτησε σ' ένα μισοχαλασμένο λάκκο και έπεσε μέσα. Μεγάλο το ζώο, πολύ βαρύ και χτυπημένο. Ένα μηχάνημα που έφεραν από τη Λευκωσία την ελευθέρωσε, τη φόρτωσε σ' ένα φορτηγό και έφυγε. Σιγά σιγά οι χωριανοί πήγαν στα σπίτια της και η Αγγελική έμεινε μόνη της να κλαίει για το κακό που τη βρήκε.

Η γιαγιά μου πήγε στον τοίχο, της φώναξε να πλησιάσει και της είπε: «Κόρη μου, το ξέρω πως έπαθες μεγάλη ζημιά, όμως εγίνην που εγίνην. Σταμάτα να κλαίεις και αγελάδα αγοράζεις άλλη. Να θυμάσαι τα λόγια των πρωτινών “παρά πάνω στο κεφάλι μου, κάλιο στο μάλι μου”». Σοφά λόγια! Σε λίγους μήνες η αγελάδα αντικαταστάθηκε από άλλη.

ΕΥΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

45 Χρόνια

Βαριά που είναι η σιωπή σαράντα πέντε χρόνων,
πικρή που είναι η ζωή χωρίς ελευθερία,
φτωχή και μίζερη η ψυχή μακριά απ' την πατρίδα,
κενή του πρόσφυγα η καρδιά, άδεια χωρίς χαρά
βουβός απέναντι ο βορράς ακόμα καρτερά.

Τούτα τα δέντρα ρίζωσαν απ' τα δικά μας χέρια,
τούτο το χώμα ποτίστηκε με των παιδιών μας αίμα,
τούτοι οι κάμποι, οι γιαλοί και η οροσειρά του Ακρίτα,
ζυμώθηκαν με τον ιδρώτα μας και στον καιρό ανθίσαν.

Στα χέρια μας η κυπριακή να κυματίζει σημαία,
στο στήθος η καρδιά στους κτύπους του βορρά,
τι κι αν ο δρόμος σκοτεινός χωρίς καμιάν ελπίδα,
του γυρισμού το όνειρο κλεισμένο στην καρδιά,
μια λυπημένη Παναγιά ζει και μας καρτερά.

Ν. ΠΕΠΕΣ*

Η αδερφική αγάπη

*(Αφιερωμένον στην αδερφικήν αγάπην των 7 αδελφών
της οικογένειας του κ. Χρίστου Μάρκου)*

Με την σκυλίσιαν αδερφοσύνην των Άβελ και Κάϊν,
γεννήθηκεν ο κόσμος από έκτοτε και πάει...
κι' έχοντας τ' ατομικό συμφέρον υπεράνω όλων,
κλωτσοκοπά την αδερφικήν αγάπην μες στον βόθρον.
Χάθηκεν ο κόσμος όλος στο βούρκο σαν το γουρούνι,
μα να π' ακούετε τώρα έστω κι' αργά ένα κουδούνι...
το βαρύ κουδούνι των καλών γονειών των seven brothers
που αγγέλλει δικόν τους παιδιών αδερφικές αγάπες.

Του Γιώ<ρ>γου, Ανδρέα, Νίκου, Πολυβή, Ρένου, Κωστάκη
και του αθάνατου Σωτήρη την αδερφικήν αγάπην...
ο κόσμος όλος πρέπει να δη κι αμέσως να αλλάξη,
και ένας νέος να γίνη καλός ο κόσμος της αγάπης.

Με την μεγάλη ετούτη αδερφικήν τους αγάπην
τα εφτά μας, μεγάλα αδερφά, φωτεινά αστέρια
της νέας των ονείρων ζωής χρυσόν κτίζουν παλάτι
με χαράν κι' αγάπην μέσα να ζούνε γονείς και αδέρφια.
Λευκωσία – Κύπρου, 1971.

*Ο Ν. Πεπές είναι ένας από τους αγνοούμενους του χωριού μας.
Σημ. Διατηρήθηκε η ορθογραφία του πρωτοτύπου.

Αλλαγή σκυτάλης στον «Αυγερινό»

ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΑ ΓΙΩΡΚΑ

Το σωματείο «Αυγερινός» επαναδραστηριοποιήθηκε στην προσφυγιά το 1982. Τη δεκαετία του '80 αρκετά σωματεία, όχι μόνο της περιοχής Κυθρέας, αλλά και άλλων κατεχόμενων περιοχών, αποφάσισαν να επαναλειτουργήσουν. Σκοπός ήταν –και παραμένει ο ίδιος– η διατήρηση της επαφής, αλλά και η ενίσχυση των δεσμών ανάμεσα στους χωριανούς και η συντήρηση της μνήμης του κατεχόμενου χωριού μας. Μέσα σε πολύ δύσκολες συνθήκες και ύστερα από πολλές προσπάθειες έγινε κατορθωτό το σωματείο να αποκτήσει τη δική του στέγη στην Ακρόπολη (οδός Θουκυδίδου 19, δίπλα από το Υπουργείο Παιδείας) συστεγαζόμενο με άλλα σωματεία της περιοχής Κυθρέας.

Ανάμεσα στους ανθρώπους που πρωτοστάτησαν για την επαναλειτουργία του σωματείου και τη στέγασή του ήταν οι Πέτρος Κυριακίδης, Βάσος Ανδρέου, μ. Παναγιώτης Ζερβός, Κώστας Αντωνιάδης κ.ά. Έκτοτε το σωματείο είναι ανοικτό καθημερινά και λειτουργεί όχι μόνο ως καφενείο αλλά και ως ταβέρνα. Κατά καιρούς διοργανώθηκαν διάφορες εκδηλώσεις είτε αποκλειστικά από τον «Αυγερινό» είτε σε συνεργασία με τα συστεγαζόμενα σωματεία.

Ο χρόνος είναι αδυσώπητος και περνά γρήγορα. Έχουν περάσει 46 χρόνια από τη βάρβαρη τουρκική εισβολή. Τα νήπια είναι μεσήλικες και οι πιο μεγάλοι βρίσκονται στη δύση της ζωής τους. Αυτοί που προσέφεραν και πρωτοστάτησαν στην επαναλειτουργία του σωματείου αντιλήφθηκαν την ανάγκη ότι έπρεπε να παραδώσουν τη σκυτάλη σε πιο νέους. Είναι γι' αυτό τον λόγο που στις 6 Νοεμβρίου 2019 πραγματοποιήθηκε Γενική Συνέλευση των μελών κατά την οποία εγκρίθηκε η τροποποίηση του καταστατικού σύμφωνα με τον νέο Περί Σωματείων Νόμο προκειμένου το σωματείο να είναι νόμιμο και να εξακολουθήσει να είναι εγγεγραμμένο στο Υπουργείο Εσωτερικών. Επίσης, κατά τη Γενική Συνέλευση υποβλήθηκαν υποψηφιότητες και ανακηρύχθηκε το νέο Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο απαρτίζουν οι: Αντρέας Γιώρκας, Σοφοκλής Χατζηανδρέου, Κώστας Π. Αντωνιάδης, Χαράλαμπος Κυριακίδης και Αντώνης Γ. Αντωνιάδης.

ΤΙΜΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε όπως τιμήσει τους Πέτρο Κυριακίδη και Βάσο Ανδρέου, οι οποίοι πρωτοστάτησαν στην επαναλειτουργία του σωματείου, αλλά και για την πολυετή προσφορά τους. Γι' αυτό οργανώθη-

κε στις 11 Δεκεμβρίου 2019 εκδήλωση κατά την οποία τιμήθηκαν οι δύο πρωτεργάτες του Σωματείου μας.

Μιλώντας κατά την εκδήλωση ο νέος πρόεδρος του σωματείου Αντρέας Γιώρκας τόνισε, μεταξύ άλλων, την αποφασιστικότητα του νέου Διοικητικού Συμβουλίου να διατηρήσει τους δεσμούς με όλους τους Νιοχωρίτες και να συνδέσει τις παλαιότερες με τις νέες γενιές, αναγνωρίζοντας παράλληλα ότι θα υπάρξουν δυσκολίες, αλλά οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση θα είναι συνεχείς. Είναι γι' αυτό τον λόγο, πρόσθεσε, που προγραμματίζουμε εντός του τρέχοντος έτους διάφορες εκδηλώσεις. Στη συνέχεια, αφού ευχαρίστησε τους τιμηθέντες για την προσφορά τους προχώρησε στην επίδοση των τιμητικών πλακετών. Η όλη εκδήλωση, στην οποία παρευρέθηκαν πέραν των 50 ατόμων, έκλεισε με δεξίωση.

ΑΡΧΗ ΜΕ ΑΓΙΟ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων που προγραμματίζει το νέο Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου αποφασίστηκε όπως η πρώτη εκδήλωση/δραστηριότητα είναι συνυφασμένη με το κατεχόμενο χωριό μας. Αποφασίσθηκε, λοιπόν, ο καθαρισμός της εκκλησίας του Αγίου Χαράλαμπος. Ως εκ τούτου, αντιπροσωπεία του Διοικητικού Συμβουλίου του σωματείου με επικεφαλής τον πρόεδρο κ. Αντρέα Γιώρκα μετέβη την Τρίτη, 4 Φεβρουαρίου 2020, στο χωριό μας και καθάρισε εσωτερικά και εξωτερικά την εκκλησία. Υπήρχαν αρκετοί σοβάδες στο πάτωμα που πέφτουν συνεχώς. Επίσης, ο προαύλιος χώρος ήταν γεμάτος με άγρια χόρτα και μπάζα. Την αντιπροσωπεία συνόδευσε, ύστερα από παράκληση του κ. Γιώρκα, ο κοινοτάχης κ. Χρίστος Λαμπρίας. Στον καθαρισμό βοήθησαν οι Σοφοκλής Χατζηανδρέου, Κώστας Α. Λαμπρίας και Αντώνης Αντωνιάδης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Το σωματείο «Αυγερινός» ιδρύθηκε στις 16 Ιουλίου 1938. Η εφημερίδα *Φύλαξ* στο φύλλο της 13ης Ιουλίου 1938 έγραφε: «Ιδρύθη εν Νέω Χωρίω Κυθρέας Αγροτικός και Αθλητικός Σύλλογος υπό την επωνυμία «ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ». Γενομένων αρχαιρεσιών εξελέγη η ακόλουθος επιτροπή: Γεώργιος Ν. Κυριακίδης, πρόεδρος, Γεώργιος Σ. Λέβας, αντιπρόεδρος, Κυριάκος Ματσηκάρης, ταμίας, Σοφοκλής Ζερβός, εισπράκτορας, Νίκος Γ. Κολλίτσης, γραμματέας, και Στυλιανός Ροδούλης και Ανδρέας Η. Τσιάρτας, σύμβουλοι».

Με την ίδρυσή του, το σωματείο στεγάστηκε αρχικά εκεί όπου βρίσκεται το σπίτι του Μιχάλη Χαίρεπέτη, στη συνέχεια στο σημείο που βρισκόταν το μαγαζί του Τρίγ-

Οι δραστηριότητες του σωματείου ήταν πάρα πολλές, μεταξύ αυτών, αγροτικές, πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και αθλητικές. Στα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του διατηρούσε θεατρικό όμιλο, που ανέβαζε με επιτυχία θεατρικές παραστάσεις.

γου. Αργότερα στεγάστηκε οριστικά στο παλιό ελαιοτριβείο του χωριού.

Στο καταστατικό του συλλόγου, που τιτλοφορείται «Καταστατικόν Αγροτικών Τοπικών Ενώσεων (Π.Ε.Κ.)» αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα πιο κάτω: «Ιδρύεται εν Νέω Χωρίω Αγροτική Τοπική Ένωση, υπό την επωνυμία Αγροτική Τοπική Ένωση ΠΕΚ ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ. Σκοπός της Ενώσεως: Η ανάπτυξις και βελτίωσις των αγροτικών και γεωργικών γνώσεων των μελών διά παντός μέσου και γενικώς η διά πάσης πλευράς και επιδίωξις της αγροτικής, γεωργικής και συνεταιριστικής προόδου, όχι μόνον των μελών, αλλά και ολοκλήρου της κοινότητος». Σημαντική ήταν η προσφορά του «Αυγερινού», ως παραρτήματος της ΠΕΚ, στην προώθησις αιτημάτων των γεωργοκτηνοτρόφων ιδιαίτερα σε θέματα τιμών των προϊόντων. Μέλη του «Αυγερινού» συμμετείχαν σε αποστολές της ΠΕΚ.

Οι δραστηριότητες του σωματείου ήταν πάρα πολλές, μεταξύ αυτών, αγροτικές, πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και αθλητικές. Στα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του διατηρούσε θεατρικό όμιλο, που ανέβαζε με επιτυχία θεατρικές παραστάσεις. Το Σωματείο «Αυγερινός», σύμφωνα με τον κ. Πέτρο Κυριακίδη, συνέχισε την πορεία του και παρέμεινε πιστό στα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη. Όταν το 1955 ιδρύθηκε η ΕΟΚΑ αρκετοί από τους νέους του σωματείου εντάχθηκαν στις τάξεις της οργάνωσης. Σημαντική υπήρξε επίσης η αθλητική και ποδοσφαιρική δραστηριότητα του σωματείου, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας 1960 – 1963.

Σημ: Η *Νιοχωρίτικη Φωνή* ευχαρίστως θα φιλοξενεί ρεπορτάζ για δραστηριότητες όλων των οργανωμένων σωμάτων της κοινότητας.

Άλλη μια συνεστίαση στέφθηκε με επιτυχία

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Εξαιρετικά επιτυχημένη ήταν η τρίτη συνεστίαση που διοργάνωσε το Κοινοτικό Συμβούλιο στις 8 Δεκεμβρίου 2019 στο «Κτήμα Κουσιουμή», μια συνεστίαση που έχει γίνει πια θεσμός. Η προσέλευση των Νιοχωριτών υπερέβη κάθε προηγούμενο με τον αριθμό Νιοχωριτών και των φίλων της κοινότητας να ξεπερνά τους 500, παρά τις απολύτως δικαιολογημένες ακυρώσεις εξαιτίας του θανάτου δύο συγχωριανών μας, της Μηλίτσας Αθανασιάδη και της Χρυσάνθης Αντωνιάδη. Λόγω, λοιπόν, της αθρόας προσέλευσης χρειάστηκε να εξασφαλίσουμε και τη δεύτερη αίθουσα του «Κτήματος Κουσιουμή», αλλά και να προστεθεί ακόμη ένα μπουφέ για την καλύτερη και πιο γρήγορη εξυπηρέτηση των φίλων της κοινότητας.

Προσφωνώντας τους Νιοχωρίτες, ο κοινοτάρχης κ. Χρίστος Λαμπριάς τους ευχαρίστησε για τη μαζική τους συμμετοχή και τους διαβεβαίωσε ότι θα συνεχίσει τόσο αυτός όσο και συνεργάτες του στο Κοινοτικό Συμβούλιο να προσφέρουν το άπαν των δυνάμεών τους για να κρατήσουν άσβεστη τη μνήμη του κατεχόμενου χωριού μας, διοργανώνοντας πάσης φύσεως εκδηλώσεις προς αυτή την κατεύθυνση. Στη συνέχεια ο κοινοτάρχης πρόβη σε σύντομη ενημέρωση για τις δραστηριότητες του Κοινοτικού Συμβουλίου, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στις προσπάθειες για συντήρηση του κατεχόμενου ιερού ναού του Αγίου Χαραλάμπους και εκφράζοντας θερμές ευχαριστίες σε όσους έκαναν εισφορά για τη συγκέντρωση του αναγκαίου χρηματικού ποσού.

Αναφορικά με το εξαμηνιαίο περιοδικό *Νιοχωρίτικη Φωνή*, το δικό σας περιοδικό, όπως χαρακτηριστικά είπε, διαβεβαίωσε ότι θα συνεχιστούν οι προσπάθειες για περαιτέρω βελτίωσή του. Το περιοδικό καλύπτει ευρεία γκάμα θεμάτων και έχει αγκαλιαστεί από όλους τους Νιοχωρίτες. Ιδιαίτερα οι απόδημοι το περιμένουν πώς και πώς, ανέφερε. Στη συνέχεια ευχαρίστησε τον σύμβουλο έκδοσης και επιστημονικό συνεργάτη του κοινοτικού συμβουλίου δρ. Απόστολο Κουρουπάκη, τον σχεδιαστή Χρυσόστομο Δημητρόπουλο, τους συνεργάτες του περι-

**Ο κοινοτάρχης Χρ. Λαμπριάς
πρόβη σε σύντομη ενημέρωση
για τις δραστηριότητες του
Κοινοτικού Συμβουλίου,
κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά
στις προσπάθειες για συντήρηση
του κατεχόμενου ιερού ναού
του Αγίου Χαραλάμπους.**

οδικού και τα τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ» του συγχωριανού μας Γιάννη Μίθυλλου. Ο κοινοτάρχης τόνισε ότι τα έξοδα έκδοσης και αποστολής είναι τεράστια, γι' αυτό απήχθη έκκληση για εισφορές, ευχαριστώντας ταυτόχρονα όσους έκαναν εισφορά. Ιδιαίτερες ευχαριστίες απηύχθη σε όσους καταχώρισαν διαφήμιση και συγκεκριμένα την εταιρεία ξηρών καρπών «Σεράνο», το «Κτήμα Κουσιουμή», το ταξιδιωτικό γραφείο Top Kinisis και τους αδελφούς Ζερταλή, οι οποίοι λειτουργούν συνεργείο γενικών επιδιορθώσεων αυτοκινήτων.

Στη συνέχεια παρουσίασε το τρίτο ημερολόγιο τοίχου,

που μαζί με τη *Νιοχωρίτικη Φωνή* αποτελούν τις μόνιμες εκδόσεις του κοινοτικού συμβουλίου. Το φετινό είναι αφιερωμένο στην δημοτική εκπαίδευση του χωριού και παρουσιάζονται οι πρώτοι δάσκαλοι της κοινότητας.

ΤΙΜΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Στο πλαίσιο της συνεστίασης, το Κοινοτικό Συμβούλιο τίμησε τους τραυματίες πολέμου. Αυτούς που στο πεδίο της μάχης, αγωνιζόμενοι για την προάσπιση του πατρίου εδάφους, στην ατυχία τους φάνηκαν τυχεροί. Επέζησαν, όμως με κάποιο τραύμα, που το κουβαλούν μια ζωή. Άλλους τους καθήλωσε σε ένα αναπηρικό καροτσάκι και άλλοι το νιώθουν μέσα στο κορμί τους, γιατί έχουν μέσα τους θραύσματα από βλήμα όλμου ή υποφέρουν με την αλλαγή του καιρού ή ξυπνούν τα βράδια με εφιάλτες, πρόσθεσε. Συγκεκριμένα τιμήθηκαν οι πιο κάτω τραυματίες: Κωνσταντίνος Κτωρίδης, έφεδρος ανθυπίαρχος και πρόεδρος του Παγκύπριου Συνδέσμου Εφέδρων Τεθωρακισμένων, Σάββας Παρτασίδης, έφεδρος λοχίας Πυροβολικού, Χαράλαμπος Χρίστου, Χρίστος Μελή Λαμπρίας, Χαράλαμπος Χαραλάμπους, Νίκος Ζερταλής, Πέτρος Ρωτός και Σάββας Σάββα, έφεδροι και κληρωτοί στρατιώτες Πεζικού και Πυροβολικού. Εκ μέρους των τιμηθέντων μίλησε ο Κωνσταντίνος Κτωρίδης, ο οποίος, αφού ευχαρίστησε για την τιμή που τους έγινε, τόνισε ότι

δεν έπραξαν τίποτε περισσότερο παρά μόνο αυτό που επέβαλλε η συνείδηση και η φιλοπατρία τους : να αγωνιστούν υπέρ βωμών και εστιών.

ΥΠΟΤΡΟΦΙΑ – ΧΟΡΗΓΟΣ «ΙΔΡΥΜΑ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΤΩΡΙΔΗΣ»

Ιδιαίτερη αναφορά έκανε ο κοινοτάρχης στη βάση ψηφιακών δεδομένων που άρχισε να στήνει το Κοινοτικό Συμβούλιο για το χωριό, με σκοπό την συλλογή φωτογραφιών, εγγράφων και δημοσιευμάτων. Ο κ. Λαμπρίας εξήγγειλε την παροχή υποτροφίας ύψους 600 ευρώ σε Νιοχωρίτη φοιτητή, ο οποίος τους καλοκαιρινούς μήνες, με καθοδήγηση του δρα Αποστόλη Κουρουπάκη, θα ερευνά το Κρατικό Αρχείο και το Αρχείο Εφημερίδων του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών για εντοπισμό πληροφοριών για το χωριό μας. Χορηγός της υποτροφίας είναι το ίδρυμα «ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΤΩΡΙΔΗΣ», προς το οποίο ο κοινοτάρχης εξέφρασε θερμές ευχαριστίες.

«ΣΤΑΜΝΑ» ΑΝΑΛΙΟΝΤΑ

Μετά το φαγοπότι οι Νιοχωρίτες απόλαυσαν κυπριακούς παραδοσιακούς χορούς από το χορευτικό συγκρότημα «Στάμνα» Αναλιόντα, το οποίο χόρευε αφιλοκεδώς. Ο κοινοτάρχης ευχαρίστησε τόσο τα μέλη του συγκροτήματος όσο και τον κοινοτάρχη Αναλιόντα κ. Μιχάλη Ηροδότου.

Οι τραυματίες πολέμου του Νιοχώρκου

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Στους αγώνες της Κύπρου για την ελευθερία οι νέοι ήταν μπροστάρηδες και σηματοφόροι του αγώνα. Άλλοι έπεσαν στο πεδίο της μάχης, άλλοι είναι αγνοούμενοι, άλλοι τραυματίστηκαν και άλλοι συνελήφθησαν αιχμάλωτοι. Οι Νιοχωρίτες δεν μπορούσαν να αποτελέσουν εξαίρεση. Μαζικά προσέρχονταν και κατατάσσονταν στις δυνάμεις της Εθνοφρουράς για να πολεμήσουν όπου η πατρίδα τους καλούσε. Κατά την τουρκική εισβολή του 1974 το χωριό μας είχε επτά τραυματίες, κι έναν στη μάχη της «Άσπρης Μούττης» το 1964. Παρουσιάζουμε πιο κάτω τους τραυματίες τους οποίους τίμησε το Κοινοτικό Συμβούλιο κατά τη συνεστίαση της 8ης Δεκεμβρίου 2019.

Κωνσταντίνος Κτωρίδης

Γεννήθηκε στις 6 Οκτωβρίου 1944. Γονείς του ο Γεώργιος Κ. Κτωρίδης και η Αναστασία Χατζημιχαήλ από την Αμμόχωστο. Φοίτησε στην Εμπορική Ακαδημία Κύπρου, απ' όπου πήρε το απολυτήριό του το 1962. Στη συνέχεια μετέβη στην Ελλάδα όπου ενεγράφη στην Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ). Διέκοψε τις σπουδές του και κατετάγη εθελοντής σε ομάδες μαχητών για περιφρούρηση της Δημοκρατίας. Οι ομάδες αυτές δημιουργήθηκαν από την τότε κυβέρνηση δεδομένου ότι δεν υπήρχε Εθνική Φρουρά και ήταν γνωστές οι κινήσεις των Τουρκοκυπρίων με την εισαγωγή παράνομου οπλισμού στην Κύπρο και την εκπαίδευση μελών της ΤΜΤ

από Τούρκους αξιωματικούς. Ο Κωνσταντίνος Κτωρίδης τραυματίστηκε στο πόδι και στα χέρια από θραύσμα όλμου, στις 12 Απριλίου 1964 στη μάχη της «Άσπρης Μούττης», κοντά στο Δίκωμο. Στον τραυματισμό του Κώστα Κτωρίδη αναφέρθηκαν οι εφημερίδες *Θάρρος* (13/4/1964) και *Φιλελεύθερος* (14/4/1964).

Σάββας Παρτασιδής

Γεννήθηκε στον Λάρνακα της Λαπήθου στις 28 Ιανουαρίου 1950. Το 1962 μετοίκησε στο Νέο Χωριό Κυθρέας, όπου διέμενε η αδελφή του Ουρανία μετά τον γάμο της, με τον Πέτρο Κυριακίδη. Κατετάγη στην Εθνική Φρουρά το 1968 και υπηρέτησε για δύο χρόνια στο τάγμα ΕΜΠ Πυροβολικού 190 Μοίρα ως λοχίας. Με την εκδήλωση της τουρκικής εισβολής κατετάγη έφεδρος στο αρχηγείο της Κυθρέας και έπειτα μετέβη στη Μοίρα του. Σε περίοδο εκεχειρίας, στις 06/08/1974, στη Λάπηθο, πολεμώντας τους Τούρκους εισβολείς τραυματίστηκε σοβαρά στην κοιλιακή χώρα από θραύσματα όλμου και μεταφέρθηκε στον νοσοκομείο της Μόρφου και στη συνέχεια στο νοσοκομείο Λευκωσίας όπου υποβλήθηκε σε χειρουργική επέμβαση. Μερικά από τα θραύσματα του όλμου δεν κατέστη δυνατόν να αφαιρεθούν και τον ταλαιπωρούν μέχρι και σήμερα. Τιμήθηκε με το μετάλλιο «Υπέρ της Ελευθερίας της Πατρίδος» από την Κυπριακή Δημοκρατία τον Φεβρουάριο του 2013.

Χαράλαμπος Χρίστου

Γεννήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 1945, στον Γερόλακκο. Στις 2 Ιουνίου

1970, νυμφεύθηκε την Ελένη Κούνου, από το Νέο Χωριό, με την οποία απέκτησε μία κόρη, την Χριστιάνα. Στις 15/8/1964 κατετάγη στη νεοσύστατη τότε Εθνική Φρουρά. Αφού έτυχε της βασικής εκπαίδευσης στο ΚΕΝ Λάρνακας τοποθετήθηκε στο 246 Τάγμα Πεζικού στην Κερύνεια. Με την εκδήλωση της τουρκικής εισβολής κατετάγη έφεδρος στην Εθνική Φρουρά. Τραυματίστηκε σοβαρά στις 15/8/1974, σε μάχη στο Καϊμακλί. Μεταφέρθηκε στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας, όπου υποβλήθηκε σε εγχείρηση αφαίρεσης σπλήνας και ενός νεφρού. Η σφαίρα, δυστυχώς, είχε περάσει από το χέρι του, έσπασε ένα από τα πλευρά και στη συνέχεια καρφώθηκε στην σπονδυλική στήλη, αφήνοντάς τον ανάπηρο για την υπόλοιπη ζωή του.

Χρίστος Μελλάς Λαμπρίας

Γεννήθηκε στις 9 Ιουλίου 1953. Γονείς του ο Μενέλαος Λαμπρίας, από το Νέο Χωριό Κυθρέας, και μητέρα του η Μαρία Χατζησωτηρίου, από την Αμμόχωστο. Κατετάγη στην Εθνική Φρουρά τον Ιούλιο του 1972. Υπηρέτησε στο 231 Τάγμα Πεζικού, με έδρα τον Άγιο Βασίλειο, υπό την εποπτεία του οποίου ήταν φυλάκια περίε των τ/κ χωριών Φώττα, Κρινί και Πιλέρι. Την πρώτη μέρα της εισβολής ο λόχος του Λαμπρία επιτέθηκε και κατέλαβε αυθημερόν το προκεχωρημένο τουρκικό φυλάκιο «Καλαμπάκι». Την επόμενη, Κυριακή 21 Ιουλίου 1974, σε ανταλλαγή πυροβολισμών, τραυματίστηκε σοβαρά στον αγκώνα του δεξιού χεριού και μεταφέρθηκε στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας. Η σοβαρότητα του

Το χωριό μας είχε επτά τραυματίες κατά την τουρκική εισβολή και έναν στη μάχη της «Ασπρης Μούττης το 1964. Το Κοινοτικό Συμβούλιο κατά τη συνεστίαση της 8ης Δεκεμβρίου 2019 τίμησε τους οκτώ Νιοχωρίτες τραυματίες πολέμου.

τραύματός του ήταν τέτοια που απαιτούσε εγχείρηση από εξειδικευμένο χειρουργό ορθοπεδικό. Ο Χρίστος Μελή Λαμπρίας χειρουργήθηκε επιτυχώς σε νοσοκομείο της Λειψίας, της τότε Ανατολικής Γερμανίας. Ωστόσο, παρέμειναν στο χέρι του απειροελάχιστα θραύσματα τα οποία μέχρι σήμερα τον βασανίζουν.

Νίκος Ζερταλής

Γεννήθηκε στις 13 Σεπτεμβρίου 1955. Γονείς του ήταν ο Κώστας Ζέρταλης από τη Δευτερά και μητέρα του η Δέσποινα Χαρή Αργυρού από το Νέο Χωριό. Κατετάγη στην Εθνική Φρουρά τον Ιανουάριο του 1973. Η τουρκική εισβολή τον βρήκε να υπηρετεί στο 231 Τάγμα Πεζικού με τον συγχωριανό του Χρίστο Μ. Λαμπρία. Ο Νίκος Ζερταλής ήταν αγγελιαφόρος του διοικητή του λόχου. Με την έναρξη της τουρκικής εισβολής το τάγμα πήρε διαταγή για επίθεση στα τ/κ χωριά Φώττα, Κρινί και Πιλέρι. Τη Δευτέρα 22 Ιουλίου 1974 ο Νίκος τραυματίστηκε στο αριστερό του πόδι, πίσω από το γόνατο. Μεταφέρθηκε στα μετόπισθεν και ακολούθως στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας. Ο ίδιος, μόλις έφθασε στην έδρα του λόχου, έχασε τις αισθήσεις του εξαιτίας της αιμορραγίας. Εκτός από το νοσοκομείο Λευκωσίας, νοσηλεύ-

θηκε στην κλινική Μορφάκη και στο Νοσοκομείο Κυπερούντας. Μετά την υποχώρηση το τάγμα μεταφέρθηκε στα Λύμπια, απ' όπου απολύθηκε, υπηρετώντας συνολικά 36 μήνες.

Χαράλαμπος Χαράλαμπος

Γεννήθηκε στο Νέο Χωριό το 1955. Γονείς του ήταν ο Γεώργιος Αποστολή και η Μαρία Πόντου. Έχει 7 αδέρφια. Κατετάγη στην Εθνική Φρουρά τον Ιούλιο του 1973. Αφού έτυχε της βασικής εκπαίδευσης, τοποθετήθηκε στο 211 Τάγμα Πεζικού, που ήταν υπεύθυνο των φυλακίων της πράσινης γραμμής. Ο Χαράλαμπος τραυματίστηκε από θραύσμα όλμου σε φυλάκιο στον Άγιο Κασσιανό, στις 10 Αυγούστου 1974, σε περίοδο εκχειρίσας. Μεταφέρθηκε στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας για νοσηλεία.

Πέτρος Ρωτός

Γεννήθηκε στο Νέο Χωριό στις 29 Ιουνίου 1954. Γονείς του ήταν ο Ιωάννης Ρωτός και η Ευφροσύνη Κούβαρου. Έχει άλλα τέσσερα αδέρφια. Κατετάγη στην Εθνική Φρουρά τον Ιανουάριο του 1972. Αφού έτυχε της βασικής εκπαίδευσης στο ΚΕΝ Λάρνακας, υπηρέτησε στην 190 Μοίρα Πυροβολικού στη Λάπηθο, απ' όπου

απολύθηκε τον Ιανουάριο 1974. Ως έφεδρος υπηρέτησε στη διοίκηση Πυροβολικού. Τραυματίστηκε στο Μάμμαρι, στις 8 Αυγούστου 1974, σε περίοδο εκχειρίσας.

Σάββας Σάββα

Γεννήθηκε στο Νέο Χωριό το 1955. Γονείς του ήταν ο Κώστας Συργκανίτης, από την Κυθρέα και η Καλλιόπη Σατσία. Πρωτότοκος της οικογένειας με άλλα τέσσερα αδέρφια, όλα αγόρια. Κατετάγη στην Εθνική Φρουρά τον Ιανουάριο 1973. Αφού έτυχε της βασικής εκπαίδευσης στο ΚΕΝ Λάρνακας τοποθετήθηκε στο 251 Τάγμα Πεζικού στην Κερύνεια, αφού προηγουμένως εκπαιδεύθηκε στην 21 ΕΑΝ στις μπαζούκες. Ο Σάββας τραυματίστηκε στο χέρι στις 17 Ιουλίου 1974 από εκπυροσκόρπηση όπλου. Μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Κερύνειας, που μετά λειτουργήσε στο Αβαείο του Μπέλαπαϊς. Με την αποθεραπεία του επέστρεψε στη μονάδα του στις 5/8/1974. Στο δεύτερο γύρο της εισβολής πήρε μέρος στις μάχες του Κουτσοβέντη. Με την υποχώρηση του τάγματος συνελήφθη αιχμάλωτος στην Κυθρέα στις 15 Αυγούστου 1974 και μεταφέρθηκε στα Άδανα της Τουρκίας. Επέστρεψε στην Κύπρο μετά από τρεις βδομάδες και αφέθηκε ελεύθερος στις 23 Σεπτεμβρίου 1974.

Η μνήμη μπορεί να πονά, αλλά είναι και ευκαιρία για αναστοχασμό

**Ομιλία του
δρα Αποστόλου
Γ. Κουρουπάκη
για την παρουσίαση
του βιβλίου
*Το Ελληνορθόδοξο
Χριστιανικό
Κοιμητήριο
του Νέου
Χωρίου Κυθρέας
(Ιστορία - Μνήμη).***

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η αλήθεια είναι ότι όταν πήγαμε με τον κ. Χρίστο στον χώρο του κοιμητηρίου, σκεφτήκαμε ταυτόχρονα το ίδιο πράγμα, δεν έπρεπε να είχε συμβεί αυτό που αντικρίσαμε. Αμέσως σκεφτήκαμε να καταγράψουμε τους σταυρούς. Μετά είπαμε να κάνουμε ένα βιβλίο, και μετά είπαμε να μην το κάνουμε, γιατί θα είναι ένα μνημόσυνο, ένα νεκρολόγιο. Μετά είπαμε δεν πειράζει ας είναι νεκρολόγιο, μετά από λίγο ξαναείπαμε όχι θα κάνουμε μία επιστημονική δουλειά και θα εμπλέξουμε όλους εσάς τους Νιοχωρίτες, γιατί η επιστήμη χωρίς τους ανθρώπους δεν είναι τίποτα. Για αυτό λοιπόν κάναμε αυτό το βιβλίο, για να απολαύσουν έστω και σε δεύτερο χρόνο οι ταφέντες εκεί ενός άλλου είδους μνημόσυνο, ένα μνημόσυνο λογοτεχνικό, ένα μνημόσυνο θα διατηρήσει τη μνήμη τους όσο ζήσει το βιβλίο. Δεν θα αναφερθώ στο τι είναι το βιβλίο και τι περιέχεται σε αυτό, ο δρ Χρίστος Κυριακίδης θα το κάνει, είμαι σίγουρος, πάρα πολύ καλά, όταν θα το παρουσιάσει, τον οποίο ειρήσθω εν παρόδω ευχαριστώ πάρα πολύ για την αποδοχή της πρόσκλησης να παρουσιάσει το βιβλίο.

ΓΙΑΤΙ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Εγώ, λοιπόν, θα σας μιλήσω εν συντομία για την ανάγκη μελέτης της τοπικής ιστορίας. Η μελέτη της τοπικής ιστορίας είναι απλώς ένα εργαλείο, μία μεθοδολογική προσέγγιση της γενικής ιστορίας. Ό,τι δεν συμπεριλαμβάνεται πολλές φορές στη γενική ιστορία ενός κράτους, μιας εθνότητας, μιας ιδέας ή οτιδήποτε άλλο, η τοπική ιστορία έρχεται

αρωγός πολλές φορές στον επιστήμονα ιστορικό ή ακόμη και στον απλό φιλόστορα. Το τοπικό ιστορικό παρελθόν μπορεί να φωτίσει πλευρές του συλλογικού. Προσοχή, όμως, η μελέτη της τοπικής ιστορίας δεν σημαίνει μελέτη των πάντων, φυσικά και τίποτε δεν είναι ασήμαντο, αλλά ταυτόχρονα δεν είναι κάθε λεπτομέρεια χρήσιμη για τη μελέτη της τοπικής ιστορίας, παραδείγματος χάριν μία αιψμαχία σε ένα καφενείο μεταξύ προσώπων για ένα ζήτημα τιμής δεν έχει πάντοτε αξία, δεν προσθέτει κάτι στην ιστορική αφήγηση, στο ιστορικό συγκείμενο, στο ιστορικό όλον, αλυσιδωτές, όμως, αιψμαχίες για ένα συγκεκριμένο θέμα θα πρέπει να μπουν στο στόχαστρο του επαγγελματία ιστορικού και να ζυγιστούν επιστημονικά. Θα πρέπει, λοιπόν, να σημειώσουμε ότι η ιστορία κάθε τόπου είναι λίγο-πολύ συνολική και κάποιοι ιδιαίτεροι τοπικοί παράγοντες δεν μπορεί από μόνοι τους να θεωρούνται καθοριστικοί για τη μελέτη του και την ανάδειξη της ιστορικής διάστασης.

Η τοπική ιστορία είναι μία ψηφίδα, που στόχο έχει την ανάδειξη ενός μέρους του ψηφιδωτού που απεικονίζει τη γενική εικόνα, αλλά και πάλι προσοχή η ψηφίδα αυτή αποτελείται από πολλούς κόκκους άμμου, είναι ένας κόσμος που πρέπει να τον προσεγγίσουμε με πολλή προσοχή, ώστε όχι μόνο να λάβει τη σωστή θέση στο γενικό ψηφιδωτό, αλλά και να έχει το κατάλληλο σχήμα ή χρώμα.

ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΟ ΧΩΡΙΟ

Θα σας δώσω ένα παράδειγμα της αξίας της τοπικής ιστορίας που αφορά το χωριό μας, το Νέο Χωριό, για να αντιληφθείτε τι μπορεί να προ-

Η τοπική ιστορία είναι μία ψηφίδα, που στόχο έχει την ανάδειξη ενός μέρους του ψηφιδωτού που απεικονίζει τη γενική εικόνα, αλλά και πάλι προσοχή η ψηφίδα αυτή αποτελείται από πολλούς κόκκους άμμου, είναι ένας κόσμος που πρέπει να τον προσεγγίσουμε με πολλή προσοχή.

σφέρει η μελέτη της. Το Αρχιεπισκοπικό Ζήτημα στην Κύπρο ξέσπασε το 1900 και είχε διάρκεια μία δεκαετία, αποτέλεσε ένα μείζον θέμα –όχι μόνο θρησκευτικό, αλλά και κοινωνικό, κύριοι πρωταγωνιστές δύο ιεράρχες ο Κιτίου Κύριλλος και ο Κυρηναίος Κύριλλος και η ελληνική άρχουσα τάξη της εποχής. Η γενική ιστορία έχει καταγράψει λεπτομερώς πολλές από τις πτυχές του αρχιεπισκοπικού, ποιες οι συνέπειες για τους πιστούς της Κύπρου, ποια τα κοινωνικά συμφραζόμενα, ποιες ο ρόλος της αποικιακής κυβέρνησης, ποια η θέση της Εκκλησίας, ποια η θέση της Ελλάδας

και άλλα. Έχουμε, λοιπόν, τη γενική εικόνα, αλλά οι πιστοί που σκανδαλίστηκαν και ετάχθησαν με το ένα ή το άλλο μέρος ποιοί ήταν, από πού προερχόντουσαν, με ποια κριτήρια διάλεγαν τον ένα από τους δύο Κυριίλους; Όλα αυτά παίρνουν άλλη διάσταση, όταν μελετηθεί το ειδικό. Ε, λοιπόν, το Νέο Χωρίο είχε από τον πρώτο κιόλας μήνα του αρχιεπισκοπικού τον δικό του ρόλο, ως υποστηρικτές του Κυριίλου Κυρηναίου. Νιοχωρίτες, οι οποίοι καθόντουσαν σε ένα καφενείο στη μέση περίπου της σημερινής Λήδρας με τον δικό τους έντονο θα έλεγα τρόπο υποστήριξαν

τον Κύριλλο Κυρηναίος, με μπροστάρη τον ιερέα της κοινότητας. Οι Νιοχωρίτες ένθερμοι οπαδοί του, μαζί με τον ιερέα του χωριού αντιμετώπισαν τη δικαιοσύνη της εποχής, και έγιναν θέμα στον Τύπο της εποχής για περίπου δύο μήνες. Αυτή τους η τοποθέτηση οπωσδήποτε είχε αφητηρία και συγκεκριμένο λόγο, κάτι δείχνει, δεν είναι μία τυχαία επιλογή, άρα η μελέτη πολλών τέτοιων περιπτώσεων μπορεί να καταδείξει πάρα πολλά για την κοινωνία και τους συσχετισμούς της.

Όπως σημειώνουν οι Ιωσήφ Φραγκούλης και Φωτεινή Φραντζή η τοπική ιστορία είναι μια μικροϊστορία και για να αξιοποιηθούν τα πορίσματα της χρειάζεται να ενταχθούν στη μακροϊστορία, τη γενική ιστορία. Και αυτή η ιστορία θα φτιάξει το μεγάλο ψηφιδωτό. Κλείνοντας, επιτρέψτε μου να πω ότι το βιβλίο Το Ελληνορθόδοξο Χριστιανικό Κοιμητήριο του Νέου Χωρίου Κυθρέας. Ιστορία – Μητρώο ξεκίνησε ως ανάγκη πρακτική, να μη χαθεί η μνήμη και προχωρήσαμε σε συγγραφή, όταν αντιληφθήκαμε με τον κ. Χρίστο ότι η μελέτη του χώρου αυτού είναι σημαντική γιατί προσφέρει στοιχεία χρήσιμα όχι μόνο για το Νέο Χωρίο, αλλά και για την ιστορία αυτού του τόπου. Η προσπάθειά μας τελικά είναι μια υπενθύμιση προς όλους ότι η μνήμη μπορεί να πονά, και είμαι βέβαιος ότι τους παλαιότερους τους πονά, αλλά ταυτόχρονα είναι και ευκαιρία για αναστοχασμό και ανάσωση καλών στιγμών, που εν τέλει θα λειτουργήσουν για όλους μας ως φάρος για το μέλλον του Νέου Χωρίου για το μέλλον όλης της Κύπρου.

* Η ομιλία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 1 Ιουνίου 2019 στην Αίθουσα Unesco του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Χαιρετισμό απηύθυναν ο αν. γενικός διευθυντής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού δρ Κυπριανός Λούης, ο θεοφιλέστατος επίσκοπος Μεσσαρίας κ. Γρηγόριος και ο εφημέριος της κοινότητας Νέου Χωρίου αιδεσιμότατος πατήρ Διομήδης.

Το βιβλίο αυτό μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως πρότυπο

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ

Παίρνοντας στα χέρια μου για πρώτη φορά το βιβλίο που παρουσιάζουμε απόψε, συνειρμικά ήρθε στο μυαλό μου η συζήτηση για τον καθορισμό της έννοιας ιστορία και τι αποτελεί ιστορικό τεκμήριο και τι όχι. Σε αντίθεση με άλλες ανθρωπιστικές επιστήμες, όπως είναι η αρχαιολογία για παράδειγμα, στην οποία τα συμπεράσματα εξάγονται με βάση τα ανασκαφικά τεκμήρια που εντοπίζονται στους διάφορους αρχαιολογικούς χώρους, οι ιστορικοί επικεντρωνόμαστε σε γραπτές μαρτυρίες, ως επί το πλείστον, σε αρχεία, στις εφημερίδες της εποχής, ενώ τα τελευταία χρόνια πηγή πληροφόρησης αποτελούν και οι προφορικές μαρτυρίες, οι συνεντεύξεις με άτομα που έχουν ιδίαν άποψη για γεγονότα μιας υπό εξέταση περιόδου.

Το βιβλίο που έχουμε στα χέρια μας, με τίτλο Το Ελληνορθόδοξο χριστιανικό κοιμητήριο του Νέου Χωρίου Κυθρέας (Ιστορία-Μητρώο), αποτελεί το αποτέλεσμα μιας δίχρονης προσπάθειας των συγγραφέων του, οι οποίοι έγιναν ταυτόχρονα και αρχαιολόγοι και ιστορικοί, για να επιτύχουν αυτό το εξαιρετικό, και μοναδικό, για τα δεδομένα της Κύπρου, αποτέλεσμα.

Το άνοιγμα των οδοφραγμάτων, το 2003, η, με μέτρο και σεβασμό, αρχικά, διέλευσή τους και η δυνατότητα για «προσκυνηματική επίσκεψη» των κατεχόμενων εδαφών μας ανέδειξε κυρίως την έλλειψη σεβασμού του Τούρκου κατακτητή για τα μνημεία και χώρους που δήλωναν την ελληνικότητα και το χριστιανικό παρελθόν των εδαφών που κατέλα-

Ομιλία του δρα Χρίστου Κυριακίδη για την παρουσίαση του βιβλίου *Το Ελληνορθόδοξο Χριστιανικό Κοιμητήριο του Νέου Χωρίου Κυθρέας. (Ιστορία - Μητρώο).*

βαν. Από τη λαίλαπα αυτή δεν μπορούσαν, δυστυχώς, να αποτελέσουν εξαίρεση ούτε τα μνημεία του Νέου Χωρίου Κυθρέας, οι εκκλησίες και το νεκροταφείο του χωριού. Ιδιαίτερα το τελευταίο υπέστη σημαντικές καταστροφές με την πάροδο του χρόνου, και τις λεηλατήσεις των Τούρκων κατακτητών, με αποτέλεσμα να απολεσθούν και σημαντικά τεκμήρια και ταφικά μνημεία, αφού μέρος του κατέστη χώρος απόρριψης όγκων χώματος. Η κατάσταση αυτή προβλημάτιζε ανέκαθεν τους Νιοχω-

ρίτες, οι οποίοι επισκέπτονταν το κοιμητήριο του κατεχόμενου χωριού τους και ένοιωθαν ότι η καταστροφή των τάφων των προγόνων τους αντιστοιχούσε με το ξερίζωμα των ριζών τους από τον τόπο τους. Η ανάγκη για την επιστημονική καταγραφή και τεκμηρίωση των ταφικών μνημείων του νεκροταφείου ήταν επιτακτική και για τον λόγο ότι τα μητρώα γεννήσεων και θανάτων των κατοίκων των κατεχόμενων περιοχών χάθηκαν μετά την τουρκική εισβολή, οπότε η αναβίωση της ιστορικής μνήμης ήταν αδύνατη. Το δύσκολο αυτό έργο ανέλαβε ο κοινοτάρχης του χωριού Χρίστος Λαμπρίας με τον επιστημονικό συνεργάτη δρα Απόστολο Κουρουπάκη.

Τον κύριο Λαμπρία τον γνώρισα στο Κρατικό Αρχείο, το οποίο επισκεπτόταν πολύ συχνά όταν ετοιμάζε το πρώτο του βιβλίο για την ιστορία του χωριού του, με τίτλο «Νέο Χωρίο Κυθρέας, Γενέθλια Γη – Οι Ρίζες μας». Η αγάπη του για το χωριό του ήταν εμφανής, αφού προσπαθούσε να τεκμηριώσει με επιστημονικό τρόπο, μέσα από τα βρετανικά κυρίως αρχεία, τις πληροφορίες που εντόπιζε στον Τύπο, τις προφορικές μαρτυρίες των συγχωριανών του και τις δικές του εμπειρίες και αναμνήσεις. Την αγάπη του για την ιστορία εξάλλου την είχε αποδείξει κάποια χρόνια προηγουμένως, όταν, ως λειτουργός στο Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, πρωτοστάτησε για την ψηφιοποίηση των κυπριακών εφημερίδων και την ευκολότερη πρόσβαση των ερευνητών σε αυτές.

Ο έτερος των συγγραφέων, ο Απόστολος Κουρουπάκης, διδάκτορας ιστορίας, με σπουδές στην Ιταλία, την Ελλάδα και την Κύπρο, και με εξειδίκευση στην Κριτική και Έκδοση Ιστορικών Πηγών είναι επιστημονικός συνεργάτης στο Κοινοτικό Συμβούλιο και επιμελητής του περιόδου που εκδίδει το χωριό, με τίτλο *Νιοχωρίτικη Φωνή*.

Η ευθύνη που ανέλαβαν ήταν πολύ μεγάλη. Εντούτοις παρέδωσαν

Η ευθύνη που ανέλαβαν οι συγγραφείς ήταν πολύ μεγάλη. Εντούτοις παρέδωσαν μια αξιόλογη και μοναδική στο είδος της, για τα δεδομένα της κυπριακής ιστοριογραφίας, έκδοση.

μια αξιόλογη και μοναδική στο είδος της, για τα δεδομένα της κυπριακής ιστοριογραφίας, έκδοση. Αντίστοιχες εκδοτικές προσπάθειες συναντούμε μόνο για το Α' Νεκροταφείο Αθηνών, το οποίο όμως αποτελεί ένα είδος υπαίθριου μουσειακού χώρου με επιτύμβιες στήλες, γλυπτά και προτομές σημαντικών προσωπικοτήτων της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας και για το αντίστοιχο της Λάρισας. Παρόμοιο με αυτά, όσον αφορά στο κυπριακό επίπεδο, είναι η έκδοση του Ίκαρου Πετρίδη, με αναφορά όμως μόνο στα αγάλματα και τις προτομές του νεκροταφείου της Λάρνακας.

Οι συγγραφείς, ήδη από την εισαγωγή τους, καθορίζουν και τους στόχους του πονήματός τους: «Σε ένδειξη ελάχιστου σεβασμού για τους ανθρώπους που αναπαύθηκαν εκεί, αλλά και για τους έτι ζώντες συγγενείς τους, θελήσαμε να καταγράψουμε την ιστορία του κοιμητηριακού χώρου, πιστεύοντας ότι κατ' αυτόν τον τρόπο θα περισώσουμε τη μνήμη της γης που τους δέχθηκε και κατ' επέκταση και τη δική τους». Ουσιαστικά οι Λαμπρίας και Κουρουπάκης καταθέτουν ένα πνευματικό μνημόσυνο για τους ταφέντες στο κοιμητήριο. Η έκδοση αποτελείται

από 156 σελίδες και χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια, πέραν των χαιρετισμών από το κοινοτικό συμβούλιο, τον οικείο επίσκοπο, Μεσσαρίας Γρηγόριο, ο οποίος και μας τιμά σήμερα με την παρουσία του, και ένα εισαγωγικό προλόγισμα από τον ερευνητή στο Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου Κωστή Κοκκινόφτα. Στο τέλος υπάρχει η σχετική βιβλιογραφία. Η έκδοση εμπλουτίζεται από σπάνιες φωτογραφίες που παραχώρησαν εκτοπισμένοι κάτοικοι της κοινότητας, καθώς και απόδημοι Νιοχωρίτες.

Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο καταγράφεται σε συντομία η ιστορία του χωριού. Σε συντομία, γιατί το Νέο Χωρίο Κυθρέας ευτύχησε να έχει καταγεγραμμένη την ιστορία του σε δύο ογκώδεις τόμους, από δύο διαφορετικούς ερευνητές, τον Χρίστο Λαμπρία και τον Κώστα Γραϊκό. Εξ όσων γνωρίζω, είναι ένα από τα λίγα χωριά της Κύπρου, η ιστορική μνήμη του οποίου διασώθηκε όχι μόνο σε μία αλλά σε δύο πολύ καλαίσθητες και ιδιαίτερα πλούσιες εκδόσεις, κάτι που δηλώνει την αγάπη των εκτοπισμένων κατοίκων του για αυτό, αλλά και την επιθυμία τους να μεταλαμπαδεύσουν τις γνώσεις και αναμνήσεις τους στις επόμενες γενιές. Παρουσιάζονται επίσης η εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους και τα ξωκλήσια του χωριού, καθώς και οι παλαιότεροι χώροι ταφής στο χωριό, δύο σημεία που ήταν αλληλένδετα. Η ταφή των κατοίκων στα προαύλια των εκκλησιών ήταν ένα συχνό φαινόμενο, αφού ενέπλεκε ενεργά ζώντες και νεκρούς και θεωρείτο ότι βοηθούσε στην ομαλή μετάβαση στην άλλη ζωή και στη συγχώρεση των αμαρτιών τους. Κάτι παρόμοιο συνέβαινε και στο προαύλιο του Αγίου Χαραλάμπους. Σύντομα όμως, η έλλειψη χώρου, αλλά και οι νέοι κανόνες υγιεινής επέβαλαν την απομάκρυνση του κοιμητηρίου από τον οικιστικό ιστό, και τον εντοπισμό νέου χώρου,

ο οποίος, με την έντονη σηματοδότησή του με κυπαρίσσια και χαμηλό μαντρότοιχο, βοηθούσε να παραμείνει αισθητή η πραγματικότητα του θανάτου.

Στο πρώτο αυτό εισαγωγικό κεφάλαιο περιγράφονται οι προσπάθειες και οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι τοπικές αρχές να εντοπίσουν τον κατάλληλο χώρο εκτός χωριού, αλλά και να πείσουν τους κατοίκους να χρησιμοποιούν πλέον τον νέο αυτό χώρο. Στο ίδιο κεφάλαιο γίνεται επίσης μια αναφορά στο μουσουλμανικό νεκροταφείο του χωριού, το οποίο σήμερα βρίσκεται εντός στρατιωτικής ζώνης.

ΤΑ ΜΗΤΡΩΑ

Το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου καταλαμβάνουν τα μητρώα του νεκροταφείου. Το κυρίως μητρώο, που δημιουργήθηκε μετά από αυτοψία και καταγραφή των ταφικών μνημείων από τους συγγραφείς, έγινε με επιστημονικό τρόπο και στηριγμένο, όπως αναφέρεται, σε προηγούμενη σχετική εργασία για το Α' Νεκροταφείο Αθηνών.

Σε αυτό, γίνεται ενδελεχής περιγραφή των σταυρών στους τάφους (παραδείγματος χάρι σταυρός που απολήγει σε τρίλοβες άκρες, ή ορθογώνιος σταυρός κ.λπ.) και της κατάστασής τους. Καταγράφονται επίσης τα στοιχεία των νεκρών που βρίσκονται σε αυτούς, ενώ προστίθενται κάποια στοιχεία που έχουν χαθεί, κυρίως μέσω πληροφοριών που λήφθηκαν από συγγενείς. Οποιοσδήποτε επιπρόσθετες πληροφορίες αναγράφονται εντός αγκύλων, ώστε να είναι εμφανείς οι προσθήκες.

Άξιο αναφοράς είναι το σχετικό κεφάλαιο όπου συνοψίζονται τα στατιστικά στοιχεία. Αναφέρω κάποια αξιοσημείωτα δεδομένα. Οι Λαμπρίας και Κουρουπάκης έχουν καταγράψει 96 ταφέντες σε 91 θέσεις, κάποιες από τις οποίες ήταν ταφικά μνημεία και κάποιες άλλες δηλώνονταν απλά με σταυρούς. Καταγράφηκαν επίσης κάποιοι τάφοι

χωρίς σήμανση. Όπως φαίνεται από τις καταγραφές, οι πρώτες ταφές έγιναν το 1947, και οι τελευταίες το 1973. Εντούτοις, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες, ταφές έγιναν ήδη από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας, το 1945, μέχρι και το καλοκαίρι του 1974.

Στις προφορικές κυρίως μαρτυρίες στηρίζεται και ένα κεφάλαιο με τίτλο «Συμπληρωματικό Μητρώο». Σε αυτό, οι συγγραφείς, με τη βοήθεια εκτοπισθέντων συγχωριανών, πρόσθεσαν στοιχεία που έχουν απολεσθεί λόγω των καταστροφών που υπέστη το κοιμητήριο ή δεν πρόλαβαν να εγγραφούν πάνω στους σταυρούς και τα μνημεία, δίνοντας έτσι, με όσον το δυνατόν πιο ακριβή τρόπο, μια σχεδόν ολοκληρωμένη εικόνα για τους ταφέντες σε αυτό. Στον κατάλογο αυτό, με τις 44 νέες εγγραφές, καταγράφονται άτομα, των οποίων οι τάφοι δεν εντοπίστηκαν, αλλά με βάση τις προφορικές μαρτυρίες και τις αναμνήσεις των συγχωριανών, είχαν ταφεί σε αυτό. Γίνεται, επίσης, μια εκτίμηση για την τοποθεσία ταφής τους, είτε σε σχέση με άλλους τάφους, είτε σε συνάρτηση με τον κεντρικό διάδρομο του νεκροταφείου. Σε αυτόν τον κατάλογο, δίνονται περισσότερα στοιχεία για τους ταφέντες, όπως ημερομηνία και ηλικία θανάτου, τον λόγο που απεβίωσαν, αν οφειλόταν σε παθολογικά αίτια ή σε ατύχημα και ούτε

καθεξής. Αξίζει πάντως να αναφερθεί ότι σημαντικός αριθμός ατόμων δεν αναγράφονταν τα στοιχεία τους στους τάφους, αφού είχαν αποβιώσει λίγο πριν την εισβολή.

Για το τέλος άφησα το πιο σημαντικό, κατά τη γνώμη μου, από ιστορική σκοπιά, κεφάλαιο, που αφορά τα βιογραφικά σημειώματα των ταφέντων. Ο τρόπος εγγραφής των σημειωμάτων, η διατήρηση λέξεων του κυπριακού ιδιώματος, όπως μισταρκός, πελεκάνος κ.λπ., και η χρήση των ονομάτων όπως βρίσκονται γραμμένα στα μνημεία (Τουολής, Αθηνού, Ελεγκού, Γρουσή, Γιώρκας κ.λπ.) προσδίδουν μια χαρακτηριστική ζωντάνια στην αφήγηση και καθιστούν τα σημειώματα αυτά ευκολοδιάβαστα. Παράλληλα, πολύ συχνή ήταν η χρήση παρατσουκλιών-ψευδωνύμων, που οφειλόταν κυρίως σε κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα των κατοίκων όπως για παράδειγμα η Γιαλλούρα, ο Κοντόσειλος. Το πόσο διαδεδομένη ήταν η χρήση των παρατσουκλιών φαίνεται από το λήμμα για τη Μαρίτσα Κόνιου:

«Η Μαρίτσα Κόνιου ήταν κόρη του Βασίλη Κοκονή (σε άλλο λήμμα μάθαμε ότι η μητέρα του ήταν πάρα πολύ όμορφη, που της δόθηκε το επίθετο κοκόνια) και της Ειρηνιάς και παντρεύτηκε τον Χριστόδουλο, επονομαζόμενο Κόνιο, γιο του Φίλιππου Κόνιου. Παιδιά του ζευγαριού ήταν ο Βασίλης (Γπαφουρής), ο Φίλιππος

Ο τρόπος εγγραφής των σημειωμάτων, η διατήρηση λέξεων του κυπριακού ιδιώματος, όπως μισταρκός, πελεκάνος κ.λπ., και η χρήση των ονομάτων όπως βρίσκονται γραμμένα στα μνημεία (Τουουλής, Αθηνού, Ελεγκού, Γρουσή, Γιώρκας κ.λπ.) προσδίδουν μια χαρακτηριστική ζωντιάνια στην αφήγηση και καθιστούν τα σημειώματα αυτά ευκολοδιάβαστα.

(Ρούμπας), ο Αντρέας, η Χρυσάνθη (Κορού), ο Κωστής, η Ειρηνιά και η Παναγιώτα (Πατού). Αδέλφια της Μαρίτσας Κόνιου ήταν ο Μιχαηλίας, ο Αντωνής ο Κούκος, άντρας της Πυροκκούς, η Ξενού (Καμηλοπατού), ο Κυριάκος (Παλαούκκας, μετανάστης στην Αγγλία) και ο Κώστας (Κουλουμπρής, εγκαταστημένος στην Αμερική).

Διαβάζουμε ακόμα, πιο κάτω, ότι η Αγγελίνα Ττόφα είχε 6 παιδιά: την Ελένη (Ππισσού), τον Νίκο (Ψατζεμένο), τον Ανδρέα (Γιατή), τον δάσκαλο Στέλιο Ροδούλη, ο οποίος εκτιμώ ότι λόγω του επαγγέλματός του δεν είχε κάποιο παρατσούκλι, και τον Κώστα, που είχε το παρατσούκλι Ακκάνης. Από τα τέσσερα αδέρφια της, ο ένας ήταν ο Κκαρπούζης και ο άλλος ο Κυριάκος, ο επονομαζόμενος μασόνος. Εδώ να αναφέρουμε ότι ίσως για κάποιους από εσάς τα ψευδώνυμα αυτά να είναι γνωστά και οικεία, αλλά για τον οποιοδήποτε αναγνώστη είναι αξιοσημείωτα, κυρίως λόγω της συχνότητάς τους.

Οι πολλές λεπτομέρειες που παραθέτουν οι Λαμπρίας και Κουρουπάκης στα σημειώματα αυτά, αρκετά από τα οποία προήλθαν από προφορικές μαρτυρίες και από τον Τύπο της εποχής, αναβιώνουν την κοινωνία του Νέου Χωριού κατά το μεγαλύτερο μέρος του 20ού αιώνα. Μέσα από τις περιγραφές αναδεικνύονται τα σοβαρά κοινωνικά προβλήματα που αντιμετώπιζε ένα χωριό των

1000 περίπου κατοίκων: η μετανάστευση, που δηλώνεται με τις συχνές αναφορές σε άτομα που εγκαταστάθηκαν στην Αγγλία και την Αμερική, η παιδική και βρεφική θνησιμότητα, οι συνεχείς μετακινήσεις για εντοπισμό εργασίας, η θνησιμότητα κατά τη διάρκεια του τοκετού κλπ. Πληροφορίες δίνονται επίσης και για την οικονομική κατάσταση των κατοίκων, όπως την περίπτωση της Μαρίτσας Κονναρή, η οποία μετά από πολλά χρόνια εργασίας στον αργαλειό και στα χωράφια, ασχολήθηκε, με επιτυχία με το εμπόριο ρούχων.

Οι περιγραφές των συγγραφέων είναι τόσο παραστατικές, αφού παρουσιάζουν και συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των βιογραφούμενων, που βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του τρόπου ζωής στο Νέο Χωριό Κυθρέας. Έτσι, μαθαίνουμε για την Αγγελίνα, η οποία ήταν ταλαντούχα με ωραία φωνή και χορευτικές ικανότητες και τον Διονύση, που είχε ήπιο χαρακτήρα, ήταν μορφωμένος και του άρεσε να διαβάζει.

Πέραν των πιο πάνω, η ανά χειράς έκδοση είναι ιδιαίτερα σημαντική, όχι μόνο για τους κατοίκους του Νέου Χωριού Κυθρέας, οι οποίοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα δεδομένα που περιέχονται σε αυτή για τον εμπλουτισμό των γενεαλογικών τους δέντρων και την καλύτερη κατανόηση του τρόπου ζωής στο χωριό τους πριν την προσφυγιά, αλλά και στους

ιστορικούς γενικότερα. Το βιβλίο αυτό μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως πρότυπο για τη συγγραφή και άλλων παρόμοιου είδους πονημάτων, και από άλλα κατεχόμενα χωριά, ώστε να διαφυλαχθούν οι πληροφορίες που διασώθηκαν μέχρι σήμερα, και να παραδοθούν στις επόμενες γενιές.

Πέραν τούτων, τα στοιχεία που αναφέρονται στο βιβλίο μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τρόπο που να εξαχθούν διάφορα συμπεράσματα, συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα άλλων χωριών της περιοχής, όπως για παράδειγμα η συχνότητα εμφάνισης κάποιων ονομάτων, το προσδόκιμο ζωής, οι αιτίες θανάτου, τα ψευδώνυμα και πολλά άλλα.

Καταληκτικά, το βιβλίο για το ελληνορθόδοξο χριστιανικό κοιμητήριο του Νέου Χωριού Κυθρέας δεν είναι ακόμα ένα ιστορικό πόνημα αλλά αποτελεί ένα βιβλίο αναφοράς, αφού οι πληροφορίες που περιλαμβάνει μπορούν να αναγνωστούν από διαφορετική σκοπιά και για διαφορετικούς σκοπούς. Δεν αφορά δηλαδή μόνο τους Νισχωρίτες αλλά όλους όσους ασχολούνται με την τοπική ιστορία. Και είμαι σίγουρος ότι σύντομα θα δούμε και άλλες εργασίες, οι οποίες θα έχουν ως πρότυπο το βιβλίο των Λαμπρίας και Κουρουπάκη.

Εύχομαι το βιβλίο να είναι καλοτάξιδο και στους φίλους συγγραφείς εκφράζω τα συγχαρητήριά μου γιατί κατάφεραν με τεκμηριωμένο τρόπο να διασώσουν την ιστορική γνώση του χωριού τους και να την προσφέρουν στους νεώτερους. Και εις άλλα με υγιειν φίλοι Χρίστο και Απόστολε!

* Η ομιλία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 1 Ιουνίου 2019 στην Αίθουσα Unesco του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Χαιρετισμό απηύθυναν ο αν. γενικός διευθυντής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού δρ Κυπριανός Λούης, ο θεοφιλέστατος επίσκοπος Μεσαορίας κ. Γρηγόριος και ο εφημέριος της κοινότητας Νέου Χωριού αιδεσιμότατος πατήρ Διομήδης.

«Ακούγεται από την περπατησιά σου η δόξα» Σάββα Αποστολίδη

«...κάτω από τους καταρράκτες του ήλιου, ιριδίζοντας ανέβηκες στους ουρανούς...»

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΣΑΝΤΑΜΑ*

Ο Σάββας Αποστολίδης, από το Νέο Χωριό Κυθρέας, παιδί πολυμελούς οικογένειας, κατατάχτηκε στο 70 ΤΜΧ τον Ιανουάριο του 1973 και ανήκε στον 2ο Λόχο. Τον Απρίλιο του 1974, μετά από διαταγή του τότε Διοικητή Μηχανικού ΓΕΕΦ, του πατριώτη αντισυνταγματάρχη Δημητρίου Δημακόπουλου, σήμανε πολεμικός συναγερμός στο τάγμα. Διατάχθηκε επιστροφή στην μονάδα σχεδόν του συνόλου των ανδρών που βρίσκονταν σε εργοτάξια, εντατική εκπαίδευση παλαιών και νέων στρατιωτών, πολεμικές αναγνωρίσεις ναρκοπεδίων στα πιθανά σημεία απόβασης των Τούρκων και συντήρηση των οχυρωματικών έργων, τα οποία ήταν στην ευθύνη του ΓΕΕΦ. Στα μέσα Ιουνίου του 1974 το 70 ΤΜΧ ήταν ετοιμοπόλεμο, ενώ μία υποψία πολέμου διαπερνούσε το μυαλό των αξιωματικών του.

Στις 19 Ιουλίου 1974 το απόγευμα, η Διοίκηση ΜΧ ΓΕΕΦ, εφαρμόζοντας κατά γράμμα τα Σχέδια Αμύνης Κύπρου, διατάζει την αποστολή 3 αποσπασμάτων του τάγματος για ναρκοθετήσεις στις περιοχές Κερύνειας, Αμμοχώστου και Μόρφου, ενώ παράλληλα ξεκινάει η επιστράτευση των εφέδρων του Μηχανικού. Ο 2ος λόχος στον οποίο συμμετέχει ο Σάββας Αποστολίδης φτάνει στην Αμμοχώστο γύρω στις 21:00 το βράδυ με εντολές της Διοίκησης Μηχανικού για ναρκοθέτηση του παραλιακού μετώπου της Αμμοχώστου στα καθορισμένα από τα σχέδια σημεία. Εκεί, ο επικεφαλής υπολοχαγός ΜΧ Ηλίας Παπανίκος δέχεται μία απίστευτη ψυχρολουσία: ο τοπικός διοικητής της 1ης Ανωτέρας Τακτικής Διοίκησης ακυρώνει την διαταγή! « Δεν θα βάλετε καμία νάρκη, ήρθατε προληπτικώς!»! Ακριβώς τα ίδια συμβαίνουν και στην Κερύνεια και στην περιοχή της Μόρφου.

Οι διοικητές των τοπικών στρατιωτικών σχηματισμών απαγορεύουν τις ναρκοθετήσεις. Το Μηχανικό οσμίζεται πρώτο τη δυσωδία της προδοσίας! Όταν το πρωί της 20ής Ιουλίου ξεκινάει η τουρκική απόβαση ο υπολοχαγός Παπανίκος σπάζει τις πόρτες των αποθηκών που περιέχουν τις νάρκες και μέχρι την εκεχειρία της 22ας Ιουλίου ο 2ος Λόχος ναρκοθετεί συνολικά στις ακτές ένα μέτωπο 4 χλμ. Ο Σάββας παίρνει το βάπτισμα του πυρός! Αμέσως μετά την εκεχειρία και ενώ οι Τούρκοι έχουν δημιουργήσει το προγεφύρωμα Κερύνειας-Αγύρτας-Κιόνελλι-Λευκωσίας ο λόχος του Σάββα αποναρκοθετεί τις ακτές της Αμμοχώστου, αφοπλίζει, καθαρίζει και επανασυσκευάζει τις νάρκες για να τις αποστείλει στο Ανατολικό Μέτωπο Αγίου Επικτητήτου-Πενταδακτύλου-Μίας Μηλιάς. Τις ίδιες νάρκες τις χρησιμοποιεί το μάχιμο απόσπασμα του Λόχου Διοικήσεως που εδρεύει στον Πενταδάκτυλο για ναρκοθέτηση ολόκληρου του Ανατολικού Μετώπου.

Από το βράδυ της Παρασκευής 19 Ιουλίου οι σκαπανείς του Μηχανικού έχουν επίγνωση ότι διεξάγουν ένα προδομένο αγώνα, ότι ο Εφιάλτης έχει ήδη υποδείξει στον εχθρό την αφύλακτη Ανοπαία Ατραπό. Κάθε βράδυ, κατά τη διάρκεια της εκεχειρίας, οι σκαπανείς του Μηχανικού, αυτοβούλως και για την αξιοπρέπειά τους και μόνο, χάνονται στη γη του πουθενά, ανάμεσα στις κάνες των εχθρών και των δικών μας, να ναρκοθετήσουν για να μην επεκταθεί το προγεφύρωμα και να προστατεύσουν τα αδέρφια τους του Πεζικού. Ο Σάββας Αποστολίδης, μαζί με τους συμπολεμιστές του διακινδυνεύει κάθε βράδυ τη ζωή του για να μην του πάρουν οι βάρβαροι αυτό που απλά και ταπεινά αντιλαμβάνεται ως Πατρίδα: τους γονείς, τα αδέρφια του, τους φίλους του, τους δασκάλους του, το σπίτι του, το σχολείο του,

Ο σκαπανέας ΜΧ Σάββας Αποστολίδης χάθηκε στην επιχείρηση ναρκοθέτησης της Λαπήθου στις 6 Αυγούστου 1974. Η κηδεία του τελέστηκε το Σάββατο, 2 Νοεμβρίου 2019.

τους αγαπημένους τόπους και τις μνήμες της παιδικής του ηλικίας!

Στις 4 Αυγούστου 1974 ο Σάββας παίρνει άδεια και περνά λίγη ώρα με τους δικούς του. Τους αποχαιρετά βιαστικά: «Αύριο έχουμε μεγάλη αποστολή, πρέπει να σταματήσουμε τους Τούρκους στην Κερύνεια». Από τις 26 Ιουλίου το ΓΕΕΦ γνωρίζει, από τους χάρτες που είχαν στην κατοχή τους οι 3 αιχμαλωτισθέντες στον Άγιο Επίκτητο Τούρκοι, ότι επίκειται γιγαντιαία επιχείρηση του τουρκικού στρατού για την κατάληψη Καραβά και Λαπήθου.

Στις 5 Αυγούστου φεύγει αποστολή του τάγματος με 57 άτομα, ανάμεσά τους και ο Σάββας, για ναρκοθέτηση της περιοχής Καραβά-Λαπήθου. Το απόγευμα της 5ης Αυγούστου το πρώτο ναρκοπέδιο έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Ο επικεφαλής υπολοχαγός ΜΧ Ευστράτιος Κατσουλώτος διαπράττει ένα σοβαρό επιχειρησιακό λάθος. Αφήνει τους άνδρες του Μηχανικού να διανυκτερεύσουν μπροστά από τα φίλια τμήματα, ενώ ο ίδιος διανυκτερεύει μακριά από τον λόχο του.

Το πρωί μία ολόκληρη Μεραρχία του τουρκικού στρατού επιτίθεται κατά των δύο κωμπολόγων τις οποίες υπερασπίζονται οι λιγοστοί άνδρες τμημάτων του 256 ΤΠ, 286 ΜΤΠ και της ΕΛΔΥΚ.

Την ώρα που εκδηλώνεται η επίθεση οι άνδρες του Μηχανικού βρίσκονται μπροστά από την εύθραυστη γραμμή άμυνας του Πεζικού. Ο επικεφαλής υπολοχαγός αργεί να επανασυνδεθεί με το τμήμα του, δίνει διαταγή στους 3 διμοιρίτες για διαφυγή των ανδρών πεζή και ο ίδιος φεύγει με το Land Rover ακολουθούμενος από τα φορτηγά της αποστολής που περιέχουν μόνο νάρκες.

Η απόπειρα διαφυγής των 3 διμοιριών καταλήγει σε τραγωδία με βαρύτατες απώλειες. Στην προσπάθεια διαφυγής τους οι άνδρες του Μηχανικού δίνουν μάχες με ενεδρεύοντες Τούρκους, κάποιοι καταφέρνουν να διαφύγουν αλλά τελικά χάνονται 32 άτομα από τα οποία επέστρεψε αργότερα μόνο ένας που αιχμαλωτίστηκε. Ανάμεσα στους αγνοούμενους και ο Σάββας Αποστολίδης.

Η είδηση πέφτει σαν κεραυνός στο τάγμα. Για τους άνδρες του Μηχανικού ξαφνικά οι ήρωες δεν είναι κάποια πρόσωπα της Ιστορίας που απεικονίζονται στις

κρεμασμένες στους τοίχους φωτογραφίες των σχολείων και των συλλόγων, οι ήρωες είναι οι συμπολεμιστές τους, τα αδέρφια τους μέσα στο τάγμα που έχουν ανέβει στους ουρανούς. Οι σκαπανείς του Μηχανικού πεισμώνουν. Οι αποστολές συνεχίζονται. Διότι πλέον όσοι ζουν έχουν να λογοδοτήσουν σε ήρωες που τους κοιτάζουν από ψηλά, από το Πάνθεον της Ελευθερίας. Ήρωες σαν και αυτούς που τραγούδησε ο ανθυπολοχαγός Οδυσσεάς Ελύτης στην Αλβανία. Ήρωες που «ακούγεται από την περπατησιά τους η δόξα».

«ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ Η ΠΙΟ ΣΩΣΤΗ ΣΤΙΓΜΗ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»

Ο Σάββας Αποστολίδης δεν πέθανε! Παρέμεινε για πάντα Νέος και Ωραίος όπως τον θυμόμαστε. Πολέμησε για την αξιοπρέπειά του και για την Ελευθερία όλων μας.

Ήρθαμε σήμερα για να κηδεύσουμε τον Σάββα Αποστολίδη. Να τον κηδεύσουμε με την αρχαία έννοια της λέξης, δηλαδή να τον φροντίσουμε και να ολοκληρώσουμε το καθήκον μας! Να δείξουμε ότι το ταξίδι του Σάββα Αποστολίδη ψηλά στα Ουράνια δεν ήταν άσκοπο, δεν πήγε χαμένο. Ότι η οικογένεια του Μηχανικού είναι εδώ και 45 χρόνια ενωμένη και αποτελεί παράδειγμα αδελφοσύνης και εθνικής ομοψυχίας για όλη την Κοινωνία. Να δείξουμε ότι αυτός ο Λαός έρχεται από μακριά, όσες ανοικτές πληγές και να έχει ακόμη, δεν θα παραδοθεί, δεν θα εξευτελιστεί. Θα συνεχίσει να ζει στα χρώματα της Κύπρου μας. Θα συνεχίσει να μιλά αυτά τα ωραία ελληνικά της διαλέκτου με τις πανάρχαιες ομηρικές λέξεις της Ιλιάδας και της Οδύσσειας. Θα συνεχίσει να ζει μέσα στο εκτυφλωτικό φως του ήλιου, να δροσίζεται μέσα στις γαλάζιες θάλασσες, να απολαμβάνει την Τέχνη και τον Λόγο όπως οι πρόγονοί του 2500 χρόνια πριν. Θα συνεχίσει να τραγουδά τους μεγάλους ποιητές του. Και οι ποιητές θα συνεχίσουν να γράφουν για τον κάθε Σάββα που ξεπέρασε τα ανθρώπινα, τα καθημερινά, για τον κάθε Σάββα που άφησε το όνειρο ζωντανό.

«Ανεβαίνει μονάχος και ολόλαμπρος.

Τόσο πωμένος από φως που φαίνεται η καρδιά του. Φαίνεται μέσ' στα σύννεφα ο Όλυμπος ο αληθινός. Και στον αέρα ολόγυρα ο αίμος των συντρόφων. Τώρα χτυπάει πιο γρήγορα τ' όνειρο από το αίμα»

Σάββα Αποστολίδη του Γεωργίου και της Μαρίτσας σε ευχαριστούμε από τα βάθη της καρδιάς μας. Θα σε θυμόμαστε πάντα ωραίο και γενναίο.

Σάββα Αποστολίδη,

«...κάτω από τους καταρράκτες του ήλιου, ιριδίζοντας ανέβηκες στους ουρανούς ...».

*Ο Κώστας Σανταμάς είναι πρόεδρος του Παγκύπριου Συνδέσμου Εφέδρων Μηχανικού.

Η εκτίμηση, η αγάπη και ο σεβασμός είναι λίγα

ΤΗΣ ΛΕΝΙΑΣ ΖΕΡΒΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Σε λίγο καιρό συμπληρώνονται 46 χρόνια από «τότε». Από «τότε» που σε μια μέρα, όχι ξαφνικά και ούτε αναπάντεχα, ξεσπιτωθήκαμε και βαδίσαμε προς το άγνωστο με μόνη έγνοια μας πώς να σωθούμε από έναν εχθρό που ξέραμε τι αφήνει στο πέρασμά του, φόβο, δυστυχία, τρόμο, θάνατο. Πέρασαμε δύσκολα και φτάσαμε ως εδώ δοξάζοντας τον Θεό. Με το πέρασμα του χρόνου, όμως συνειδητοποιούμε ότι φεύγει η μεγαλύτερη γενιά από εμάς και φυσιολογικά ακολουθούμε εμείς. Εμείς, που κρατάμε και φυλάγουμε μέσα μας μνήμες και θύμησες από το χωριό μας αξέχαστες και που πρέπει –στο πλαίσιο των δυνατοτήτων μας– να τις μεταδώσουμε στις νεότερες γενιές, να γνωρίσουν τα ήθη και τα έθιμά μας, τις ρίζες τους και ας μην μπορούν πρακτικά να εφαρμοστούν.

Αναλογιζόμενη το χωριό μας, κόμπος δένεται η καρδιά μου. Προσπαθώ να μην κάνω την περιδιάβαση στους δρόμους και στις γειτονιές του, αλλά χωρίς να το θέλω αυτό έρχεται από μόνο του πολύ συχνά. Ξεκινώντας από το σπίτι μου περνώ από την αγαπημένη μου γειτονιά, περνώ από το πατρικό μου σπίτι, κοιτάζω με αγάπη τα σπίτια, τα καφενεία, τα καταστήματα, τα μπακάλικά, τα κουρεία και τα χασάπικά μας μέχρι να φτάσω στην εκκλησία μας του Αγίου Χαραλάμπους. Στέκομαι και αναπολώ όμορφες στιγμές που περάσαμε στην ΟΧΕΝ, σε μια μικρή αίθουσα κτισμένη στην αυλή της εκκλησίας που γέμιζε από κοπέλες του χωριού κάθε Κυριακή για να ακούσουν τις ομιλίες, τα τραγούδια, τα θέατρα, με την καθοδήγηση της Μαρίας Βακανά, της Αθανασίας Πόντου κ.ά. και να διοργανώσουν διάφορες εκδρομές, που τα τραγούδια, χριστιανικά και πατριωτικά, δεν σταματούσαν καθ' όλη τη διάρκειά τους.

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΣΗ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Φέρνω στη μνήμη μου τις κυριακάτικες λειτουργίες, τις ψαλμωδίες, το στόλισμα του Επιταφίου, το Πάσχα, τη λιτή και τόσες άλλες θρησκευτικές εκδηλώσεις. Ακολουθώ νοερά το δρόμο προς το εκκλησάκι του Τιμίου Προδρόμου, περνώντας από το καφενείο του Μαρωνίτη, περνώ από τον Τσακλαγιά, διασχίζω την τουρκική γειτονιά και φτάνω στο δέντρο σύμβολο του χωριού μας, τη βαλανιά μας. Ποιος Νιοχωρίτης δεν στάθηκε εκεί να θαυμάσει το μεγαλείο της ή να ξεποστάσει και να πει τον καφέ του στο καφενείο του Μιχαηλιά; Φτάνω στον Πρόδρομο,

ανάβω ένα κερί και αρχίζω τον δρόμο της επιστροφής προς το σπίτι μου από την άλλη πλευρά. Κανένα δε βλέπω. Γιατί άραγε;

Πόσες αναμνήσεις έχω για τόσο μικρά πράγματα; Το μεγάλο του μεταξοσκώληκα, το μετάξι που έβγαине με τόση δυσκολία και διαδικασία, τις γυναίκες των διπλανών χωριών που ερχόντουσαν στο χωριό μας για να βγάλουν το μετάξι τους. Και οι υφάντρες μας που κάθονταν στον αργαλειό και ύφαιναν τα προικιά των κόρων τους μόλις έβρισκαν λίγο χρόνο από τις άλλες δουλειές τους. Η Νιοχωρίτιστα γυναίκα ήταν άξια και ικανή. Δεν ήταν μόνο για το σπίτι, αλλά έστεκε πάντα δίπλα στον άνδρα της και έξω στα χωράφια, στο θέρος, στο μάζεμα των ελιών, στο φύτεμα των διάφορων λαχανικών, ποτέ δεν παραμελούσε τα ζώα που είχε στην αυλή της, τις κασίκες για το φρέσκο γάλα, και τι δεν έφτιαχναν μ' αυτό το γάλα, τις κότες για τα φρέσκα αβγά και το κρέας τους. Μα ποτέ δεν έμεναν τα παιδιά αφρόντιστα, ποτέ δεν έλειπε το φαγητό από το τραπέζι, ποτέ δεν έμενε πίσω καμιά δουλειά του νοικοκυριού.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΜΥΡΩΔΙΕΣ

Κι αυτές οι μυρωδιές που έβγαίναν από τους φούρνους με τα φρεσκοψημένα ψωμιά, τις ελιόπιτες, τις καφουρόπιτες και τις λαχταριστές τσιπόπιτες. Ποτέ δεν ξεχνούσε η Νιοχωρίτιστα νοικοκυρά να φτιάξει και τα παραδοσιακά της «καμώματα» ανάλογα με την κάθε γιορτή, Λαμπρή με τις φλαούνες και τα κουλούρια, Σήκωσες (αποκριές) με τις ραβιόλες και τα πουρέκια, Χριστούγεννα με τις γεννόπιτες και τα κουλούρια, Φώτα με τους λουκουμάδες.

Πίσω δεν έμενε και η παρασκευή του παραδοσιακού χαλλουμιού και αναρής που περιμέναμε πώς και πώς να τελειώσει το ψήσιμο για να φάμε ζεστά με τον καφέ μας. Από κανένα σπίτι δεν έλειπαν όμως και τα παραδοσιακά γλυκά του κουταλιού, πάντα παρασκευασμένα από τις νοικοκυρές μας με τόσο μεράκι και διερωτάται κανείς πώς τα προλάβαιναν όλα αυτά, που έβρισκαν τόσο χρόνο, τότε ξεκουράζονταν;

Όση κούραση και να είχαν όμως όταν ερχόταν η εποχή για να κόψουν το φιδέ τους, εξαφανιζόταν. Η πρόσκληση στη γειτονιά γινόταν με το μάζεμα των πανερκών από νωρίς και κατά το βράδυ μαζευόντουσαν στο κατώφλι ή την αυλή της κάθε γειτόνισσας που είχε σειρά και έκοβαν

το φιδέ. Η ίδια διαδικασία γίνονταν και με το κόψιμο του τραχανά, μόνο που η κάθε γειτόνισσα έπρεπε να δίνει γάλα στην άλλη που το έριχνε σε ειδικό δοχείο μέχρι να γίνει ξινό και έτοιμο για κατασκευή. Και τις έβλεπες να μιλούν, να γελούν και ούτε σκεφτόντουσαν την κούραση που πέρασαν όλη μέρα και ότι η επόμενη θα ήταν το ίδιο κουραστική. Όμορφες συνήθειες που κοντεύουν να εκλείψουν, αλλά έστω και θεωρητικά είναι καλό να τα γνωρίζουν οι νέες γενιές.

ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Στο χωριό μου βασιλεύει η αγάπη και η αλληλεγγύη. Ο ένας βοηθούσε τον άλλο στα προβλήματα που είχε, στις εργασίες του, ακόμη και τα παιδιά από μικρή ηλικία ήταν στο πλευρό των γονιών τους και τους βοηθούσαν. Με ανυπομονησία περίμεναν το καλοκαίρι να κοιμηθούν έξω στα χωράφια και να προσέχουν τα μπουστάνια τους από τους κλέφτες και να περάσουν όμορφα την ώρα τους με τους φίλους και συγγενείς. Αγαπημένο παιχνίδι στα αγόρια η μπάλα που παλιά ήταν ρούχινη και έπαιζαν στις αλάνες ή στην αυλή του αλευρόμυλου και στα κορίτσια οι κούκλες που έφτιαχναν μόνα τους με παλιά ρούχα που έπαιρναν από το σπίτι. Αργότερα με την πάροδο του χρόνου πολλά πράγματα άλλαξαν. Η ρούχινη μπάλα αντικαταστάθηκε με την κανονική και τα παιχνίδια γινόντουσαν σε κανονικό γήπεδο. Οι ομάδες παραδομένες στη γλύκα και την έξαρση του παιχνιδιού, ξεχνούσαν ότι ήσαν αντίπαλες και είτε κέρδιζαν είτε όχι, έδιναν τα χέρια, αγκαλιάζονταν και σχολίαζαν φιλικά το παιχνίδι.

Άλλος τρόπος διασκέδασης ήταν οι περίπατοι στους δρόμους του χωριού, η παρακολούθηση κινηματογραφικών παραστάσεων στους δύο κινηματογράφους του χωριού μας, του Χρίστου Κοκονή και του Χαμπή Γιώργα. Προηγουμένως, αρκετοί πήγαιναν και στην Κυθρέα για σινεμά. Κάτι που άλλαξε τη ζωή στο χωριό και την έκανε πιο εύκολη, ήταν η κατ' οίκον παροχή νερού και ρεύματος, η ασφαλτόστρωση των δρόμων κ.ά. καθώς και η ανάπτυξη της τεχνολογίας που σιγά-σιγά έμπαινε στην καθημερινότητα και διευκόλυνε τη ζωή σε όλους τους τομείς (γεωργία, κτηνοτροφία, νοικοκυριό κ.λπ.).

Άλλος τρόπος διασκέδασης ήταν η παρακολούθηση κινηματογραφικών παραστάσεων στους δύο κινηματογράφους του χωριού μας, του Χρίστου Κοκονή και του Χαμπή Γιώργα.

Το δικό της αξιόλογο και σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του χωριού μας επίσης διαδραμάτισε και η μόρφωση που αγκαλιάστηκε με αγάπη και ζήλο, σχεδόν από όλους και πράγματι είναι αρκετοί οι εξέχοντες επιστήμονες Νιοχωρίτες που τίμησαν και τιμούν το χωριό τους τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Είναι πολλές οι μνήμες που έχω για το χωριό μας που θα χρειαζόμουν μέρες και αρκετές σελίδες για να απαριθμήσω και είμαι σίγουρη ότι οι περισσότεροι από εμάς που έχουμε ζήσει εκεί, νιώθουν το ίδιο. Είναι καλό να μιλάμε στα παιδιά και τα εγγόνια μας έστω και για τα πιο απλά πράγματα. Από εδώ θα μάθουν τις ρίζες τους, τα ήθη και τα έθιμά μας. Μου αρέσει όταν τα εγγόνια μου με ρωτούν για κάτι που βλέπουν στην τηλεόραση ή τρώνε κάποιο φαγητό και μου λένε: Άτε, γιαγιά, πες την ατάκα σου: «Σαν τα φαγητά του Νιοχωρόκου δεν έχει, σαν τους χωριανούς μου δεν έχει». Μου αρέσει γιατί είναι και ένα κίνητρο να τους πω κάτι ή να αφηγηθώ ιστορίες σχετικά με αυτά που ρωτούν ή για άλλα που εγώ αφηγούμαι ανάλογα με την περίπτωση.

Ευγνωμονώ τη Νιοχωρίτισσα γυναίκα, που αν και ξεριζώθηκε από το χωριό της, στερήθηκε το σπίτι, την παρουσία της, τους δικούς της ανθρώπους, πέρασε τόσα βάσανα και στερήσεις, στάθηκε όρθια, κατάφερε να μεγαλώσει με αξιοπρέπεια τα παιδιά της και μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων της κατάφερε να τους μεταδώσει πολλά για το χωριό μας και να διατηρήσει ζωντανή την ελπίδα της επιστροφής. Η εκτίμηση, η αγάπη και ο σεβασμός είναι λίγα.

ΔΕΝ ΞΕΧΝΟΥΜΕ, ΑΓΩΝΙΖΟΜΑΣΤΕ

Συγκινούμαι να βλέπω συγχωριανούς μου όταν συναντώνται στις διάφορες εκδηλώσεις που οργανώνονται, να αγκαλιάζονται, να μιλούν, να συζητούν και να θυμούνται γεγονότα από τα παλιά, λες και τα έχουν φυλάξει με ευλάβεια στα τρίσβαθα της ψυχής τους. Η εκτίμηση, η αγάπη και ο σεβασμός είναι λίγα. Νιώθω βαθιά ευγνωμοσύνη, όμως, και για τα όσα γίνονται εκ μέρους της Εκκλησίας, του Κοινοτικού Συμβουλίου, του Ομίλου Γυναικών και των Σωματείων, για διατήρηση άσβεστης της μνήμης του κατεχόμενου χωριού μας. Η εκτίμηση, η αγάπη και ο σεβασμός είναι λίγα. Μετά από τόσα χρόνια, το χωριό μας άλλαξε, ερήμωσε, μαύρισε, έπαψε να τραγουδά. Μας περιμένει όμως με ανοιχτές αγκάλες για να μας υποδεχτεί, για να γεμίσουν οι κάμποι μας με τραγούδια, όσο μελαγχολικά και αν είναι, όσο και αν τα δάκρυα θα κυλούν από τα μάτια μας, όσο και αν η απουσία των αγαπημένων μας προσώπων, των ηρώων και ηρωομαρτύρων μας θα είναι αισθητή. Θα γελάσουμε, θα κλάψουμε και το μοιρολόι μας θα τελειώνει πάντα με τις ίδιες λέξεις: Γιατί Θεέ μου, γιατί;

Οι καφενέδες του Νιοχώρκου

ΤΩΝ ΡΕΒΕΚΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΠΙΕΡΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Ενα κείμενο στα ελληνικά της Στ' Δημοτικού έχει τίτλο: «Τριανταεννιά καφενεία και ένα κουρείο». Μιλά για ένα χωριό στον Μόλυβο της Μυτιλήνης, όπου τη δεκαετία του '50-'60 είχε στ' αλήθεια αυτόν τον αριθμό καφενεϊών! Μου ήρθε αμέσως στο μυαλό, καθώς μια μέρα, στις γνωστές μας/σας συνάξεις στο Μουσείο μου, άκουγα τις συζητήσεις για τους καφενέδες του χωριού.

Μου κίνησαν την περιέργεια. Τους παρότρυνα κι εγώ, και βρεθήκαμε τέσσερις παλιότεροι και τέσσερις νεότεροι να προσπαθούμε να αναπαραστήσουμε το συστημικό υπάρχουν των καφενεϊών του Νιοχώρκου. Όλα να έχουν τον δικό τους χαρακτήρα, να ξεχωρίζουν για κάτι. Αλλιώς γιατί να έχουν θέση και λόγο ύπαρξης οκτώ καφενεία σε ένα χωριό;

Ο ΤΣΙΑΚΛΑΓΙΑΝ

Ξεκινήσαμε, φυσικά, από το δικό μας, τον καφενέ του Τσιακλαγιάν. Γιατί ως γνωστόν «αν δεν χουμίσεις το σπίτι σου θα πέσει να σε πλακώσει». Ασχέτως, αν το συγκεκριμένο «σπίτι» έχει ήδη πέσει. Την τελευταία φορά που επισκεφτήκαμε το χωριό εκεί υπήρχε ένα ωραίο μπαξεδάκι (όπως θα έλεγαν και οι δημιουργοί του), ένας μικρός κήπος. Τουλάχιστον δεν μας πλάκωσε!

Τιμής ένεκεν, λοιπόν, μιας και ο ένας της παρέας μας ήταν ο ιδιοκτήτης, ο θεϊός Αντρέας, γνωστός στους χωριανούς ως Σαπαντζής, αφού μικρός ασχολείτο με την κατασκευή αρότρων (σαπάν-saban στα τούρκικα) ξεκινούμε με τον καφενέ που είχε και όνομα: Τσιακλαγιάν. Και πάλιν ψάχνοντάς το, ανακάλυψα ότι η τούρκικη αυτή λέξη ερμηνεύεται ως εκεί που κυλάει γάργαρο νερό και πως στην βόρεια πλευρά των ενετικών τειχών της Λευκωσίας υπάρχει περιοχή (σήμερα είναι πάρκο) με το ίδιο όνομα. Προφανώς κάποιοι από εσάς ήδη τα γνωρίζετε. Σε μας, όμως, τους κάπως πιο μικρούς αυτά ίσως και να είναι άγνωστες λέξεις.

Συνεχίζουμε, λοιπόν, αφού δώσαμε τη λεζάντα του εκθέματός μας, να το περιεργαστούμε. Ένα μικρό, στα

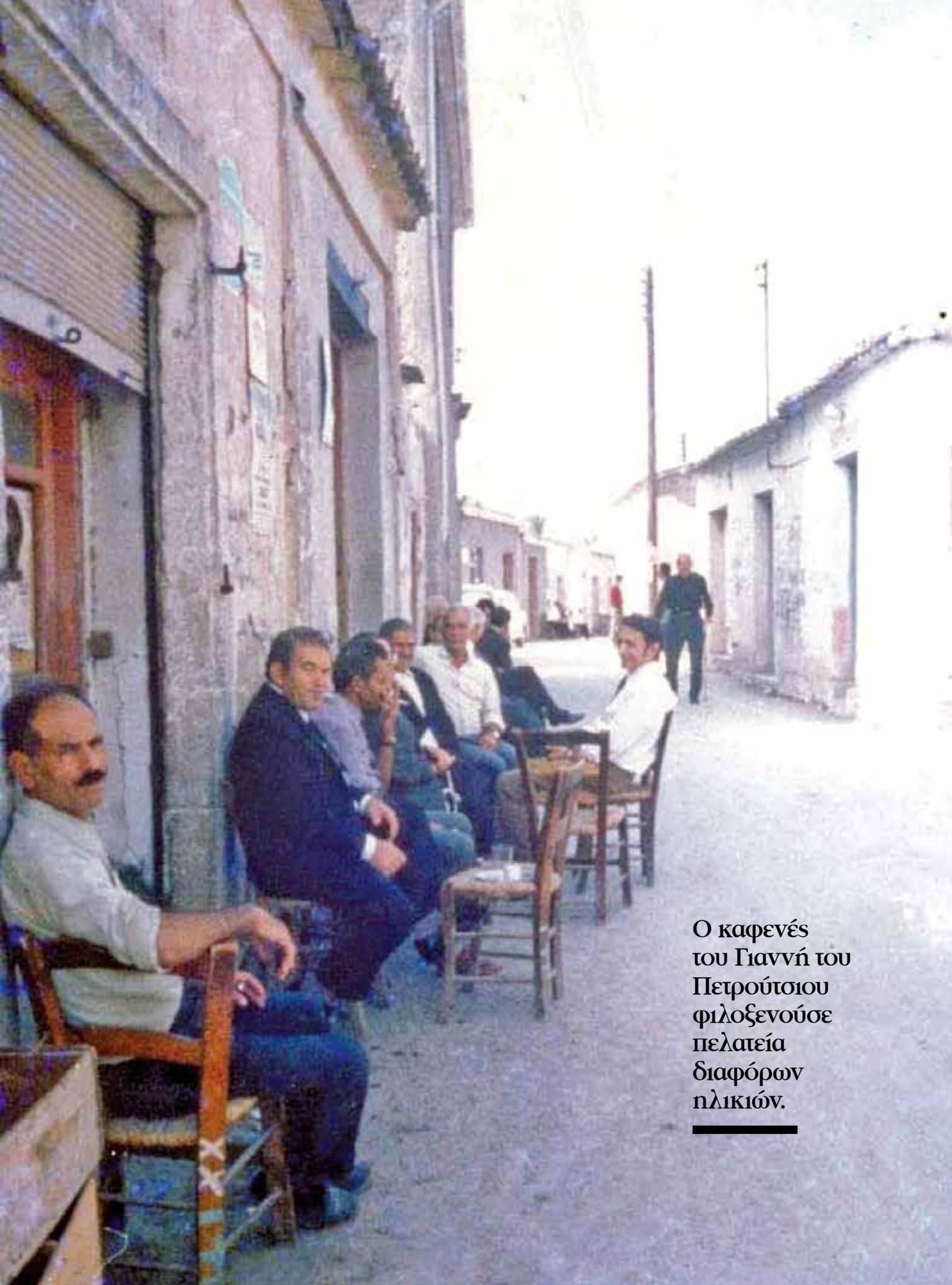
μάτια μου, καφενεδάκι, στην τελευταία γωνιά ανάμεσα στον ελληνικό και τον τούρκικο μαχαλά. Με μια τοιχογραφία γνωστού άσπρου αναψυκτικού στον ένα τοίχο. Φημιζόταν, όπως λέει ο ιδιοκτήτης του για το τσάι του. Ξύλα κανέλας, μουσσοκάρφι (γαρίφαλο) και φρέσκο νερό, ανανεωμένο μίγμα για κάθε νέα παραγγελία. Αναψυκτικά, μπύρες αλλά και έκτακτο φαγητό για τους Ελλαδίτες της Μεραρχίας αποτελούσαν το μενού του. Και δροσερό νερό! (Μου το τόνισαν, οπότε κι εγώ το αναφέρω μόνο του).

ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΙΑ

Προχωρούμε στον επόμενο μας σταθμό: τον καφενέ του Μιχαλιά, κάτω από τη γνωστή σε όλους βαλανιά. Ένας καφενές με πελατεία κυρίως μεγαλύτερων ηλικιών. Συνταξιούχοι που περνούσαν την ώρα τους παίζοντας πρέφα, εξηντάξι και τάβλι. Ενίοτε, στην εποχή του κρασιού το καφενείο αυτό φιλοξενούσε κάποιον κύριο που κατέβαινε από την Πιτσιλιά για να πουλήσει την παραγωγή του. Διανυκτέρευε, λοιπόν, στον καφενέ του Μιχαλιά μια-δυο νύχτες και πουλούσε κρασί και ξύδι! Ολόχρονα, στο καφενείο αυτό μπορούσε κανείς να προμηθευτεί διάφορα: φασόλια, αλάτι, κονσέρβες κτλ.

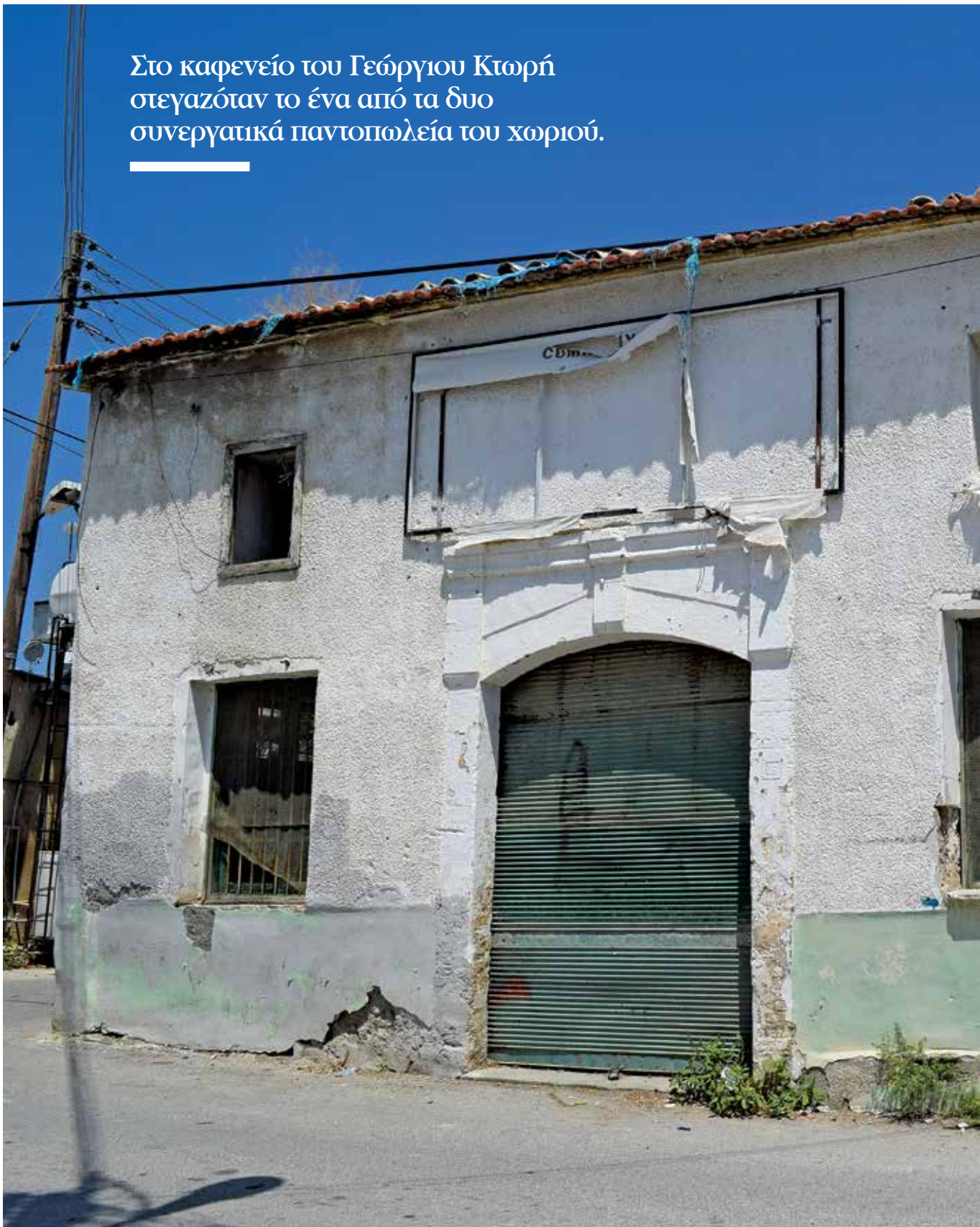
ΤΟΥ ΜΑΡΩΝΙΤΗ - Η «ΠΟΣΤΑ»

Για μεγαλύτερους κυρίους και ο καφενές του Μαρωνίτη. Αυτό που έκανε το συγκεκριμένο καφενείο να ξεχωρίζει, είναι ότι άνοιγε από τα ξημερώματα, πριν αρχίσει η κανονική του πελατεία. Κι αυτό για να εξυπηρετήσει όσους θα πήγαιναν στην Αγορά, στη Χώρα, προσφέροντάς τους έναν καφέ ή ένα τσάι, ειδικά τις κρύες νύχτες του χειμώνα. Με την άφιξη του πρώτου λεωφορείου από τη Λευκωσία που έφερνε τις εφημερίδες, ο συνταξιούχος δάσκαλος Γεώργιος Λέβας διάβαζε μεγαλοφώνως την εφημερίδα κι έτσι ενημερώνονταν όλοι οι θαμώνες. Ο Γ. Λέβας δεν περιοριζόταν μόνο στο διάβασμα, αλλά ανέλυε την ειδησεογραφία και τις εξελίξεις. Επίσης, το καφενείο του Μαρωνίτη λειτουργούσε και ως ταχυδρομείο. Η «σάκα» με τις επιστολές, η «πόστα», όπως λεγόταν, έφτανε στο χωριό με το λεωφορείο και οι χωριανοί πήγαιναν στο καφενείο και ρωτούσαν αν είχαν κάποια

Ο καφενές
του Γιαννή του
Πετρούτσιου
φιλοξενούσε
πελατεία
διαφόρων
ηλικιών.

Στο καφενείο του Γεώργιου Κτωρή
στεγαζόταν το ένα από τα δυο
συνεργατικά παντοπωλεία του χωριού.

Δεν μπορώ να φανταστώ πώς θα εξελισσόταν σήμερα το χωριό, αν δεν σταματούσε ο χρόνος στο 1974. Μπορώ όμως να φανταστώ, μέσα από αυτές τις αφηγήσεις, πώς ήταν τότε. Ένα χωριό όλο ζωή, με μια τρελή αναλογία καφενείων - ανθρώπων αν αναλογιστούμε ότι μόνο οι άρρενες σύχναζαν σε αυτά. Μια υπέροχη εικόνα, της υπαίθρου του τότε!

επιστολή. Με την ευκαιρία έπιναν και τον καφέ τους, το μόνο κέρδος του συμπαθέστατου Μαρωνίτη, ο οποίος δυστυχώς είχε φρικτό τέλος, αφού δολοφονήθηκε εν ψυχρώ τόσο αυτός όσο και η γυναίκα του από τους Τούρκους εισβολείς.

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ - Ο ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ

Ο καφενές του Αντρέα της Μηλιάς όπου εκτός από καφέ μπορούσες να αγοράσεις πετρέλαιο και κρασί, καθώς και πολύ ωραία αμύγδαλα. Ο καφενές αυτός είχε τη δική του ιστορία. Συγκεκριμένα, ανήκε στον Κωστή Παπαχαλαράμπους (Πασπάλλα), πεθερό του Αντρέα. Ο καφενές δόθηκε ως προικίων στη θυγατέρα του Πασπάλλα, Ιωάννα, οπότε ανέλαβε τη διαχείρισή του ο σύζυγός της Αντρέας, άρτι αφιχθείς από την Αγγλία. Αυτό έγινε το 1937. Στην αρχή ο Αντρέας μαζί με τον καφενέ λειτουργησε και μπακάλικο. Με την πάροδο του χρόνου κατάργησε το μπακάλικο και διατήρησε μόνο την πώληση πετρελαίου και κρασιού. Επίσης, διόρθωνε πύραυλα και ποδήλατα. Το πύραυλο ήταν ο πρόδρομος της γκαζιέρας, και απάλλαξε τις νοικοκυρές από το ψήσιμο του φαγητού στη «νιστιά». Ο συμπαθέστατος Αντρέας είχε και τα απαραίτητα ανταλλακτικά, όπως η βελόνα, το έμβολο πομπάρισματος κ.ά. Ο Αντρέας ήταν πρωτοπόρος και επινοούσε διάφορους τρόπους για να προσελκύσει την πελατεία του. Ήταν ο πρώτος που αγόρασε ραδιόφωνο το 1940, με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου για να ενημερώνονται οι πελάτες. Το ραδιόφωνο λειτουργούσε με μπαταρία, όπως αυτή του αυτοκινήτου. Γι' αυτό είχε δύο, η μία για να λειτουργεί το ραδιόφωνο και η άλλη μεταφερόταν στη Λευκωσία για φόρτιση. Μετά την ηλεκτροδότηση του χωριού το 1960-61, ο Αντρέας αγόρασε τηλεόραση.

Ο ΑΕΙΚΙΝΗΤΟΣ ΤΣΙΗΦΟΥΤΗΣ

Απέναντι από τον καφενέ του Αντρέα της Μηλιάς ήταν ο καφενές του Αντρέα Δράκου (Τσιηφούτη). Κι αυτός είχε τη δική του ιστορία. Ο καφενές ανήκε στον Γεώργιο Στέκα, ο οποίος τον έκτισε στο οικόπεδο που ήταν ιδιοκτησίας της οικογένειας με χρήματα που έστειλε από την Αμερική ο θείος του και αυτός Γεώργιος Στέκας, ίσως ο πρώτος μετανάστης Νιοχωρίτης στις ΗΠΑ στις αρχές του 20ού αιώνα. Ο Γεώργιος Στέκας δούλεψε το καφενείο από το 1940 μέχρι το 1953. Στη συνέχεια το ενοικίασε στον Τσιηφούτη, ο οποίος τον δούλεψε μέχρι τέλους του 1958. Ακολούθως, τον καφενέ τον αγόρασε ο Χαμπής του Πύρκα, έναντι του ποσού των £1000, ο οποίος τον δούλεψε ως καφενείο έως το 1967. Μετά τον ενοικίασε για έναν χρόνο στον Αντώνη Στρατουρά (Χόσιη), οπότε από το 1968 τον μετέτρεψε σε μπακάλικο.

Ο Τσιηφούτης ήταν πολύ σβέλτος στη δουλειά του και η εξυπηρέτησή του ποιοτική και γρήγορη. Εκτός από τους καφέδες, τις αφρόζες και τις γκαζόζες σερβίριζε μαχαλεπί του γαλάτου και νοστιμότατες κρέμες, τις οποίες έφτιαχνε η χρυσοχέρα σύζυγός του Σταυρούλα του Κολοκάση. Τον Τσιηφούτη βοηθούσαν στο καφενείο τα παιδιά του Νίκος και Παύλος, οι οποίοι απαγορευόταν διά ροπάλου να πλησιάσουν το τραπέζι που χαρτόπαιζαν οι θαμώνες.

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥΤΣΙΟΥ

Ο καφενές του Γιαννή του Πετρούτσιου, ο οποίος φιλοξενούσε πελατεία διαφόρων ηλικιών. Ο καφενές αυτός ανήκε στον Αγαθοκλή, επονομαζόμενο Σειτάνη, γιο του Ττοφή Χατζηφελλά. Ο Αγαθοκλής τον δούλεψε τη

**Ο καφενές του Τσιακλαγιάν
φημιζόταν για το τσάι του.
Εύλα κανέλας, μουσκοκάρφι
(γαρίφαλο) και φρέσκο νερό.
Αναψυκτικά, μπίρες αλλά
και έκτακτο φαγητό για τους
Ελλαδίτες της Μεραρχίας
αποτελούσαν το μενού του.**

δεκαετία 1940-1950 και μετά μετανάστευσε στην Αγγλία, οπότε τον ενοικίασε στον Βασίλη Κόνιο (Ππαφουρή), ο οποίος τον δούλεψε περίπου για μία δεκαετία και στη συνέχεια τον ενοικίασε ο Γιαννής του Πετρούτσιου, που τον διατηρούσε μέχρι το 1974.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝ

Τα δύο σωματεία του χωριού, Απόλλων και Αυγερινός, λειτουργούσαν και ως καφενεία όπου μπορούσε κανείς να περάσει ευχάριστα την ώρα του. Ο Αυγερινός με την ίδρυσή του το 1938 στεγάστηκε στο σπίτι του Μιχάλη Χαϊρεπέτη (Μιχάλα), μετά, μέχρι το 1950, στο υποστατικό που ήταν μετέπειτα το μπακάλικο του Τρίγγου και τέλος εκεί που είναι σήμερα, όπου λειτουργούσε ο παλιός ελιόμυλος του χωριού. Ανάμεσα στους καφετζήδες του Αυγερινού ήταν ο Αντώνης Κοκονής (Αντωνάτζης), ο Βάσος Γιαζός, ο Χάμπος Ζερβός, ο Χαρής Κίρκας κ.ά.

Ο Απόλλων στεγάστηκε το 1941 ως Μορφωτικός σύλ-

λογος «Νεολαία» στο καφενείο που διατηρούσε ο Νίκος Κολλίτσης σε υποστατικό που εφαιπτόταν του πατρικού του. Μάλιστα, διέθετε και ανώι όπου λειτουργούσε υποτυπώδες αναγνωστήριο. Το 1955 ο Απόλλων στεγάστηκε εκεί που είναι σήμερα. Μεταξύ των καφετζήδων ήταν ο Ππαφουρής, ο οποίος σέρβριε υπέροχο μαχαλλεπί και πουρέκκια και ο Γεώργιος Αποστολίδης (Τσιοκ Παλληκάρη).

ΤΟΥ ΓΙΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΚΤΩΡΗ

Για να φέρνουν στη μνήμη τους οι παλιοί Νιοχωρίτες αλλά και για να μαθαίνουν οι νεώτεροι ένα άλλο πολύ παλιό καφενείο ήταν και αυτό του Γεώργιου Κτωρή, όπου στεγαζόταν το ένα από τα δυο συνεργατικά παντοπωλεία του χωριού και βρισκόταν απέναντι από το μπακάλικο του Τρίγγου. Το καφενείο αυτό ανήκε στον κοινοτάρχη Κώστα Χατζηζαβρό (πατέρα του μετέπειτα Σοφοκλή Ζερβού), ο οποίος δολοφονήθηκε το 1914. Το αγόρασε ο Γεώργιος Κτωρής, μόλις επέστρεψε από την Αμερική, από τη χήρα του κοινοτάρχη την Κωστίνα, τη δεκαετία του '30. Ο Γ. Κτωρής το δούλεψε ως καφενείο και ως μπακάλικο για 15 χρόνια περίπου, και αναγκάστηκε να το κλείσει γύρω στο 1944 λόγω μετοίκησης του στην Αμ-

μόχωστο, απ' όπου καταγόταν η γυναίκα του Αναστασία. Ακολούθως, περί το 1960, το ενοικίασε στη Συνεργατική του χωριού όπου λειτούργησε το δεύτερο παντοπωλείο.

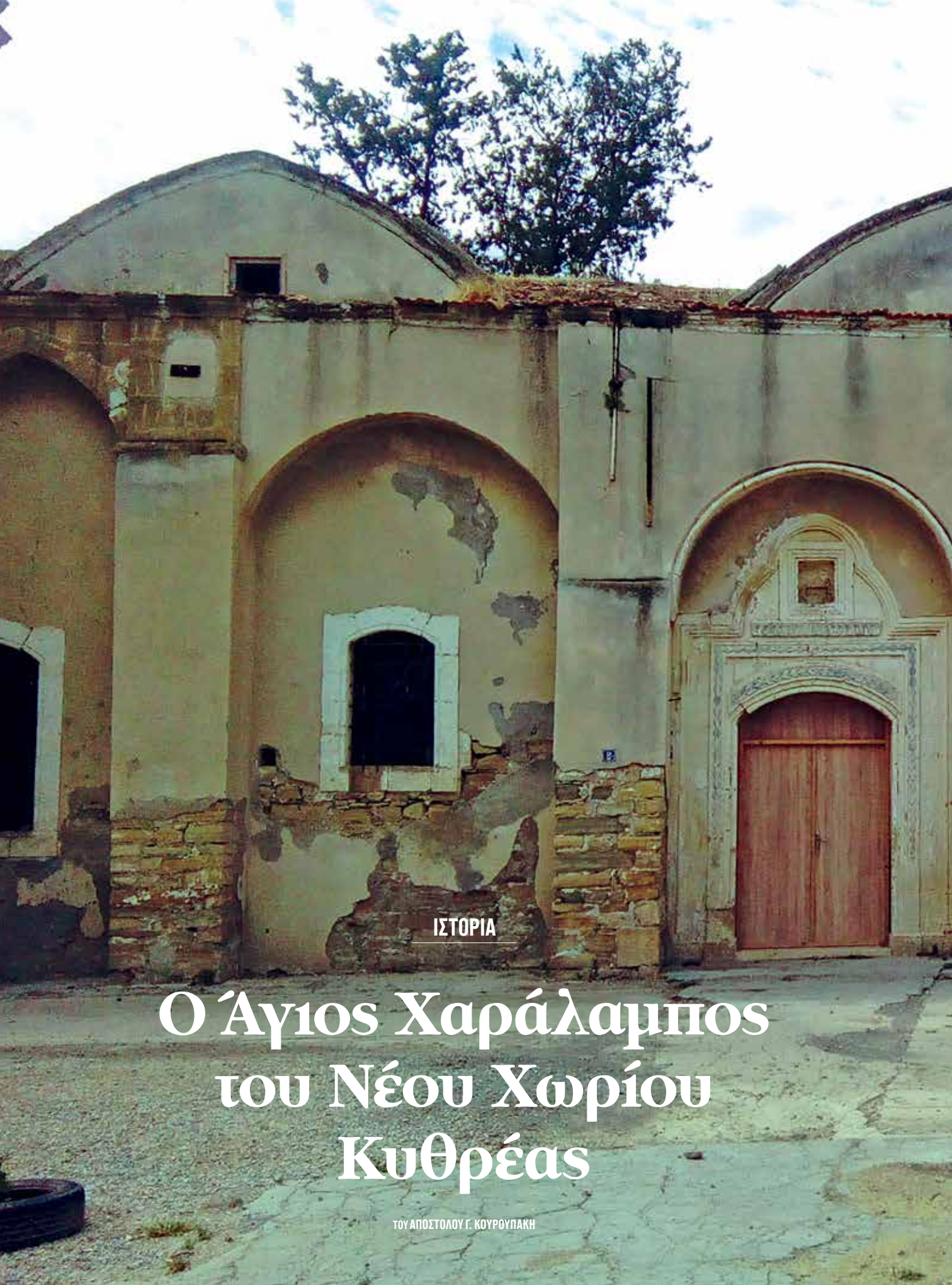
Ο Τ/Κ ΚΑΦΕΝΕΣ ΤΟΥ ΤΕΒΡΙΣΙΟΥ

Τέλος σε ένα μικτό χωριό όπως το δικό μας δεν μπορεί να μην υπήρχε και ο τούρκικος καφενές. Εκεί σύχναζαν οι τουρκοκύπριοι κάτοικοι του χωριού για ένα καφέ, για ένα λουκούμι, αλλά και για ναργιλέ. Για έναν καφέ κάθονταν και οι Ελληνοκύπριοι, πηγαίνοντας ή ερχόμενοι από τα χωράφια τους. Σαφώς και οι Τουρκοκύπριοι κάθονταν για ένα καφέ ή για λίγη κουβέντα όταν κατέβαιναν στις γειτονιές των Ελληνοκύπριων στους πιο πάνω καφενέδες. Η μάνα θυμάται τις κοπέλες να ψωνίζουν μοδάτα παπούτσια από τη Σοράγια και τους άντρες να πίνουν καφέ στου Τέβρισιου.

Δεν μπορώ να φανταστώ πώς θα εξελισσόταν σήμερα το χωριό, αν δεν σταματούσε ο χρόνος στο 1974. Μπορώ όμως να φανταστώ, μέσα από αυτές τις αφηγήσεις, πώς ήταν τότε. Ένα χωριό όλο ζωή, με μια τρελή αναλογία καφενείων - ανθρώπων αν αναλογιστούμε ότι μόνο οι άρρενες σύχναζαν σε αυτά. Μια υπέροχη εικόνα, της υπαίθρου του τότε!

Στου Τέβρισιου σύχναζαν οι τουρκοκύπριοι κάτοικοι του χωριού για ένα καφέ, για ένα λουκούμι αλλά και για ναργιλέ.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο Άγιος Χαράλαμπος του Νέου Χωρίου Κυθρέας

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Κεντρική θέση στην κοινωνική ζωή μιας κοινότητας διαδραμάτιζε ο εφημεριακός ναός της, εκτός από την πλατεία του χωριού. Στην περίπτωση του Νέου Χωριού τον ρόλο αυτό τον είχε ο ναός του Αγίου Χαραλάμπους, ο οποίος ανεγέρθηκε στη νότια πλευρά του χωριού, την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα, δηλαδή από το 1880 έως και τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1900. Αρχαιακά δεν έχουμε εντοπίσει καμία ένδειξη για το έτος κατασκευής του ναού, ωστόσο από έμμεσες μαρτυρίες γνωρίζουμε ότι η εκκλησία ξεκίνησε να χτίζεται την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα. Όπως ανέφερε παλαιότερα ο Βαρνάβας Μαϊμάρης, στον Χρίστο Λαμπρία, το 1960 είχε ακούει ότι ένας Τραχωνίτης ηλικίας 90 ετών είχε εργαστεί ως «τσιουράκι» στην ανέγερση της εκκλησίας, όταν ήταν 12 χρονών.¹

Ο ναός είναι μονόκλιτος με υπερυψωμένο ξύλινο γυναικωνίτη και χτίστηκε σε οικόπεδο που ανήκε στον ναό του Τιμίου Προδρόμου. Η δυτική πλευρά της εκκλησίας κατέληγε σε σκεπασμένη αυλή. Η εκκλησία είναι χωρισμένη σε τέσσερα διαμερίσματα, με τρία οξυκόρυφα τόξα και τρία σταυροθόλια και πεντάπλευρη αψίδα (ιερό). Εξωτερικά, στον βόρειο και τον νότιο τοίχο υπάρχουν οκτώ παραστάδες. Η βορειοανατολική παραστάδα έχει καλυφθεί από το κωδωνοστάσιο, το οποίο ανεγέρθηκε σε μεταγενέστερο στάδιο. Ο ναός κτίστηκε με τη μέθοδο της αργολιθοδομής με τοπική πέτρα. Τις εικόνες του εικονοστασίου, καθώς και άλλες εικόνες του ναού αιογράφησε ο ιερέας Παπαϊωάννης Παπαδόπουλος,

ο οποίος κατά τη διάρκεια των εργασιών φιλοτέχνησε του τέμπλου, διέμενε στο χωριό.² Στο κέντρο του αγίου Βήματος υπήρχε χυτή αγία Τράπεζα υπό τύπου κουβούκλιου σε αυτό ο Παπαγιάννης είχε ζωγραφίσει τον Παντοκράτορα.³

Ο ναός ακολουθεί τον τύπο των ναών που κατασκευάστηκαν την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας. Είναι σχετικά μεγάλων διαστάσεων (350 τετρ. μ., 30 μ. μήκος και 11 μ. πλάτος). Ο εξώστης – γυναικωνίτης, ξύλινη κατασκευή, καταλαμβάνει το δυτικό άκρο του ναού και η άνοδος σε αυτόν γίνεται από πέτρινη κλίμακα, στη βάση της οποίας λέγεται ότι βρίσκεται ο τάφος της Μηλίτσας, κόρης του Πέτρου (Κκελλόπετρου) και της Αγγελικής (Χατζηαγγελικώς) Καστελάνου. Οι γονείς της θανούσας εξασφάλισαν άδεια από τον αρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο.⁴ Το προστατευτικό στηθαίο του γυναικωνίτη είναι κατα-

Σύμφωνα με τις προφορικές μαρτυρίες ο ναός ανεγέρθηκε την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα και ακολουθεί τον τύπο των ναών που κατασκευάστηκαν την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας.

«Αύριον εορτήν του Αγίου Χαραλάμπους πανηγυρίζει ο ιερός Ναός του γείτονος παρά την Κυθραϊαν Νέου Χωρίου όπου κατ' έτος συρρέουσι πολλοί προσκυνηταί εκ των περιχώρων και θερμής τυγχάνουσι δεξιώσεως παρά των φιλοξένων κατοίκων».

σκευασμένο από ξύλο. Έχει τρεις κύριες εισόδους, στο μέσον του βόρειου, νότιου και δυτικού τοίχου και δευτερεύουσα είσοδο στη βόρεια πλευρά του ιερού. Η κάλυψη των στεγών είναι με κεραμίδια «γαλλικού» τύπου.

Κατά την εορτή του Αγίου Χαραλάμπους ο ναός πανηγύριζε και αρκετός κόσμος συνέρρεε για την εορτή του. Διαβάζουμε στην εφημερίδα Φύλαξ: Αύριον εορτήν του Αγίου Χαραλάμπους πανηγυρίζει ο ιερός Ναός του γείτονος παρά την Κυθραϊαν Νέου Χωρίου όπου κατ' έτος συρρέουσι πολλοί προσκυνηταί εκ των περιχώρων και θερμής τυγχάνουσι δεξιώσεως παρά των φιλοξένων κατοίκων.⁵

Ο αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ' (το Κυριλλούδι κατά τα αρχιεπισκοπικά) τέλεσε τη θεία λειτουργία στον ναό την Κυριακή 7 Αυγούστου του 1927.⁶ Το μύρωμα της εκκλησίας έγινε το 1944 επί τοποτηρητή Λεοντίου (ο μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Κύπρου Λεόντιος). Στον ναό του αγίου Χαραλάμπους τέλεσε θεία λειτουργία και ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' στις 11 Φεβρουαρίου του 1974.⁷

ΤΟ ΚΑΜΠΑΝΑΡΙΟ

Στο βορειοανατολικό άκρο της εκκλησίας του αγίου Χαραλάμπους ξεχωρίζει το υψηλής αισθητικής κωδωνοστάσιο ύψους περίπου 12 μέτρων. Το καμπαναριό της εκκλησίας χτίστηκε, το 1908, όπως αναφέρεται στην επιγραφή που υπάρχει στο δεύτερο διάζωμά του. Το κωδωνοστάσιο έχει συμπαγή βάση, είναι τριώροφο – εξαιρουμένης της τιμεντένιας προσθήκης, που είναι μεταγενέστερη κατασκευή, στο ανώτερο διάζωμα. Είναι διακοσμημένο με πλούσια και ποικίλα νεογοτθικά στοιχεία και μοτίβα.

Στο δεύτερο τμήμα του καμπαναριού υπάρχει επιγραφή στην οποία αναγράφονται το έτος κατασκευής, ο δωρητής, καθώς και τα μέλη της εκκλησιαστικής επιτροπής. Έχει χαραχθεί στο μέσον της επιγραφής ανάγλυφος δικέφαλος αετός. Στην επιγραφή αναγράφεται ότι το καμπαναριό ανηγέρθη εκ βάθρων δαπάνη του ιερέα, του οποίου δυστυχώς το όνομα δεν είναι δυνατόν

Το καμπαναριό της εκκλησίας χτίστηκε, το 1908, όπως αναφέρεται σε επιγραφή στο δεύτερο διάζωμά του και είναι κατά πάσα πιθανότητα έργο του Καϊμακλιώτη Ν. Σιαμαρία.

σιο δεν βρήκαμε αντίστοιχο λίθο, ωστόσο η έρευνα συνεχίζεται, αφού ο εν λόγω μάστορας «υπέγραφε» σχεδόν όλα τα κτήρια που κατασκεύαζε. Παρόμοια είναι επίσης τα καμπαναριά των Αγίων Ιωακείμ και Άννας στα Καλλιάνια της εκκλησίας των Αγίων Κυπριανού και Αγίας Ιουστίνης Μενούκου. Το τελευταίο μέρος του καμπαναριού είναι νεότερη προσθήκη, και είναι κατασκευασμένο από τσιμέντο.

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Για πρώτη φορά δημοσιεύουμε εδώ την επιγραφή του καμπαναριού:

ΤΟ ΚΩΔΩΝΟΣΤ<Α>ΣΙΟΝ ΤΟΔΕ ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΙΔΙΑ ΤΟΥ
ΙΕΡ<ΕΩΣ> _ _ _ _ [Ν]ΑΟΥ ΔΑΠΑΝΗ ΤΩ ΣΩΤ[ΗΡΙΩ] ΕΤΕΙ 1908
[ΕΠΙΤΡ]Ο/[Π]ΕΥ[Ω]ΝΤΩΝ Κ<ΚΩΝΣ>· ΚΑΙ ΛΟΥΚΑ Χ' ΧΑΡΑΛΑ<ΜΠΟΥΣ>·
ΓΕΩΡΓ· Π<ΑΠΑ>ΧΑΡΑΛ<ΑΜΠΟΥΣ>· Ν ΖΩΡΖΗ Χ [ΤΣΥΡ Κ Α Λ Η]
[ΧΡΙΣΤΟΔ·] [Ν ΖΩΡΖΗ ΚΑΙ ΚΥΡ· ΧΑΡΗ

να αναγνωστεί. Στην πλάκα αναγράφονται τα ονόματα των επιτρόπων του ναού, οι οποίοι την περίοδο εκείνη ήταν τα αδέρφια Κωνσταντίνος και Λουκάς Χ' Χαραλάμπους, μετέπειτα μουχτάρηδες, τους οποίους συναντάμε στα πρακτικά της δίκης για τα Βουλευτικά,⁸ ο Γεώργιος Παπαχαραλάμπους, ο Ν. Ζωρζή Χ' Τουργκαλής(;) , Χριστόδουλος Ν. Ζωρζή και ο Κυριάκος Χαρή.⁹

Ο Πύργος Κτωρής (πέθ. 1962, 98 ετών) αναφέρει ότι σε ηλικία περίπου 12 ετών κουβαλούσε πουρόπετρες για την κατασκευή του καμπαναριού.¹⁰ Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι επτά χρόνια μετά την κατασκευή του καμπαναριού αυτό χτυπήθηκε από κεραυνό, ο οποίος κατέστρεψε τις καμπάνες, καθώς και δύο κανδήλες, διαβάζουμε στο δημοσίευμα: «Έπεσε κεραυνός εις το Νέον Χωρίον προσβάλον το κωδωνοστάσιον του αυτόθι ναού και καταστρέψας τους κώδωνας ως και δύο κανδήλας».¹¹

ΕΡΓΟ ΤΟΥ Ν. ΣΙΑΜΑΡΙΑ

Το καμπαναριό είναι κατά πάσα πιθανότητα έργο του Καϊμακλιώτη πρωτομάστορα Νικόλα ή Κολή Σιαμαρία του Λουκή, ο οποίος έκτισε πολλά κωδωνοστάσια στην ευρύτερη περιοχή της Λευκωσίας. Η τυπολογία του καμπαναριού του Αγίου Χαραλάμπους είναι σχεδόν όμοια, μεταξύ άλλων, με τα καμπαναριά της Χρυσελεύσας της Κατοκωπιάς, της Παναγίας της Παλλουριώτισσας, καθώς και του Αγίου Γεωργίου του Μάμμαρι, τα οποία είναι αποδεδειγμένα έργα του, καθώς υπάρχει εγγράφως λίθος όπου σημειώνεται το όνομά του. Από την πρώτη αυτοψία που κάναμε στο κωδωνοστά-

1 Χρίστος Κ. Λαμπρίας, *Νέο Χωρίο Κυθρέας. Γενέθλια γη, οι ρίζες μας*, Λευκωσία 2017, σ. 194, Κώστας Γραικός, *Νέο Χωρίο Κυθραίας (Αγαπημένη πατρίδα)*, Λευκωσία 2010, σ. 142.

2 *Κύπριος*, Κυριακή 28 Ιουνίου 1903, σελ. 6.

3 Για την κινητή περιουσία του ναού βλ. Ιωάννη Κωνσταντίνου Παπαδιομήδους, «Η κινητή περιουσία του Αγίου Χαραλάμπους, ο ναός του χωριού μας», *Νιοχωρίτικη Φωνή*, τχ. 3, σ. 46-51.

4 Χρίστος Κ. Λαμπρίας, Απόστολος Γ. Κουρουπάκης, *Το Ελληνορθόδοξο Χριστιανικό Κοιμητήριο του Νέου Χωριού Κυθρέας. Ιστορία – Μητρώο*, Λευκωσία 2019, σ. 33.

5 *Φύλαξ*, 9 Φεβρουαρίου 1908, σ. 3.

6 *Ελευθερία*, 3 Αυγούστου 1927, σ. 3.

7 *Νέοι Καιροί*, 11 Φεβρουαρίου 1974, σ. 1. *Φιλελεύθερος*, 12 Φεβρουαρίου 1974, σ. 3. *Θάρρος*, 11 Φεβρουαρίου 1974, σ. 1.

8 *Φωνή της Κύπρου*, 5 Ιανουαρίου 1907, σ. 2. *Φωνή της Κύπρου*, 13 Ιανουαρίου 1907, σ. 4.

9 Τα ονόματα επιβεβαιώνονται από κατάστιχο που εντοπίστηκε στο «Αρχείο» της Κερύνειας, και το οποίο καταγράφει του άρρενες του καζά της Κυθρέας. Δεν ταυτοποιήθηκε μόνο το όνομα του Χριστόδουλου Ν. Ζωρζή.

10 Χρίστος Κ. Λαμπρίας, *ό.π.*, σ. 194, Κώστας Γραικός, *ό.π.*, σ. 142.

11 *Νέον Έθνος*, 25 Δεκεμβρίου 1915, σ. 3.

ΕΥΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Πικρός Ιούλης

Δεν φυσούσε ευνοϊκός άνεμος εκείνη τη χρονιά,
βοριάς ήταν καιψερός που έκαιγε τα σπαρτά.
Έκαψε τα βλαστάρια τούτης της άγιας γης
άδειασαν οι αγκαλιές και λύγισε η ψυχή.

Αντί για θερινές χαρές, μάς βρήκαν συμφορές,
μας τύλιξε ο θάνατος, μας κλέψαν τις χαρές.
Θεριά και δράκοι χύθηκαν μέσα στις γειτονιές,
σκότωναν την ελπίδα, λάσπωναν τις ψυχές.
Μετρούσαμε νεκρούς και ώρες του χαμού
αθώοι μας κοιτάζαν ψηλά απ' τους ουρανούς.

Δεν θυμάμαι τι χρώμα είχε ο ουρανός,
ούτε αν βγήκε ο ήλιος κείνο το πρωινό,
γιατί ήταν όλα μαύρα στο χρώμα των νεκρών,
χρώμα των σκοτωμένων και των πικρών καιρών.

Και έχουμε από τότε την πίκρα στη ματιά,
εμείς η προδομένη κι άδικη γενιά.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΟΠΛΑΡΟΣ

Όνειρο

Ξαποσταίνω
στον ήλιο δένω
χίλιες ελπίδες.
Είσ' ένα όνειρο
μα τον καημό μου
ποτέ δεν είδες.

19/4/1979

Αγάπη

Μ' οδηγό μου την πίστη
με βάση το νου
ξεκινάω.
Στολίζω τη λύπη
μ' αγάπης ανθούς
και μεθάω.

27/9/1978

Η Αγροφυλακή μέχρι το 1940

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Η οικονομία της Κύπρου κατά το τέλος του 19ου αιώνα μέχρι τα μέσα του 20ού στηριζόταν κυρίως στη γεωργοκτηνοτροφική παραγωγή. Ως εκ τούτου, η φύλαξη των χωραφιών και των περβολιών ήταν πρωταρχικής σημασίας. Είναι γι' αυτόν τον λόγο που η βρετανική αποικιακή διοίκηση θέσπισε το 1896 σχετική νομοθεσία για την αγροφυλακή, τον Rural Constable Law.¹ Σύμφωνα με τον Περί Αγροφυλακής Νόμο του 1896, οι αγροφύλακες (οι τουρκόπουλοι) σε κάθε χωριό εκλέγονταν από τους κατοίκους του χωριού. Αν και, εκ πρώτης όψεως, η πρόνοια φαντάζει καθ' όλα δημοκρατική, στην πράξη, κάθε άλλο παρά τέτοια ήταν. Και τούτο γιατί ο μouxτάρης του χωριού έλεγχε την πλειοψηφία των ψηφοφόρων, με αποτέλεσμα ο αγροφύλακας που εκλεγόταν στην ουσία ήταν αυτός που υπεδείκνυε ο μouxτάρης. Στην πράξη, διαπιστώθηκε ότι ο αγροφύλακας τελικά αφιέρωνε τον χρόνο του για να επιτηρεί την περιουσία του κοινοτάρχη και των οπαδών της παράταξής του, παραμελώντας την επιτήρηση της περιουσίας των χωρικών που πρόσκειντο στην αντίθετη παράταξη.

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Η επιλεκτική και μη επαγγελματική εκτέλεση των καθηκόντων των αγροφύλακων ανάγκασε τη βρετανική αποικιακή διοίκηση το 1923 να τροποποιήσει τη σχετική νομοθεσία, εισάγοντας το διοριστικό σύστημα, με τον διοικητή κάθε επαρχίας να διορίζει τους αγροφύλακες στα χωριά. Το 1932 τροποποιείται και πάλι η νομοθεσία και οι αγροφύλακες διορίζονταν από τη χωρική επιτροπή. Ο διορισμός γινόταν από τις 7 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου και η θητεία ήταν διετής. Ο μισθός του αγροφύλακα ήταν 2 λίρες τον μήνα και 2,5 λίρες για τους αγροφύλακες που χρησιμοποιούσαν υποζύγιο (άλογο, μουλάρη ή γαϊδούρι). Μάλιστα, η κυβέρνηση έδινε άτοκα δάνεια (8 -15) λίρες για αγορά ζώου, με εξόφληση σε 36 μηνιαίες δόσεις.²

Τον Δεκέμβριο του 1934 υπήρξε και πάλι τροποποίηση της νομοθεσίας και ο διοικητής κάθε επαρχίας ήταν ο αρμόδιος για τον διορισμό των αγροφύλακων. Επίσης, μειώθηκε ο μηνιαίος μισθός κατά 5 σελίνια. Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα της εφημερίδας *Πρωινή*, «Εν εκτάκτω εκδόσει της Επισήμου Εφημερίδος της παρελθούσης Δευτέρας δημοσιεύεται νομοσχέδιον τροποποιητικόν του Νόμου περί Αγροφύλακων του 1932. Αι κυριώτεροι επιφερόμενοι μεταβολαί είναι οι ακόλουθοι: Οι αγροφύλακες θα διωρίζονται του λοιπού υπό του Διοι-

κητού και όχι υπό των Χωρικών Επιτροπών. Ελαττούται το κατώτατον όριον μισθοδοσίας αγροφύλακων: των μεν πεζών από Λ2 εις Λ.1.15.0, των δε εχόντων υποζύγια από Λ2.10.0 εις Λ2.5.0. Το δικαίωμα φυλάξεως ζώου αυξάνεται από 6 γρόσια εις 1 σελ. Το σύνολον όμως του δικαιώματος του επιβαλλομένου δι' εκάστην φοράν δεν θα υπερβαίνει τα οκτώ σελίνια. Θα δικαιούται ο παραπονούμενος διά την παράνομον είσοδον ζώων εις το κτήμα του να κινή αγωγήν άνευ πληρωμής δικαστικών τελών».³

Στην επαρχία Λευκωσίας, όπως αναφέρει σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας *Φωνή της Κύπρου* διορίστησαν ως αγροφύλακες 240 άτομα, «Οι δι' άπασαν την επαρχίαν Λευκωσίας διορισθέντες αγροφύλακες ανέρχονται εις 240».⁴

Η απόφαση ο διοικητής κάθε επαρχίας να διορίζει τους αγροφύλακες, ωστόσο, δεν φαίνεται ότι ικανοποιούσε τους πάντες. Σε δημοσίευμα της *Φωνής της Κύπρου*, μερικούς μήνες αργότερα από την εφαρμογή του νέου νόμου, με αφορμή τον διορισμό αγροφύλακα στη Μουσουλίτα, ο οποίος δεν καταγόταν από το χωριό, με τη γνώμη των αρχών του χωριού να μη λαμβάνεται καθόλου υπόψη, γίνεται λόγος ότι για την επιτυχία του έργου της αγροφυλακής θα πρέπει να λαμβάνεται και η γνώμη των χωριών. Μάλιστα, στις αιτιάσεις ότι ο ξένος αγροφύλακας είναι ασφαλέστερος διορισμός, αφού δεν έχει φιλικές ή συγγενικές σχέσεις με τους ιδιοκτήτες, ο συντάκτης του δημοσιεύματος αναφέρει ότι ομοίως και ο ξένος μπορεί να αναπτύξει τέτοιες σχέσεις, άρα η λύση είναι μία: «να διορίζονται ως αγροφύλακες οι σχετικώς χρηστότεροι και τιμωότεροι».⁵

Το 1941 αγροφύλακες της περιοχής Κυθραίας κατέθεσαν αίτηση στον διοικητή Λευκωσίας ζητώντας τη λήψη πολεμικού επιδόματος, όπως edικαιούντο οι δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς και αύξηση του ημερομισθίου του.

Ο διορισμός γινόταν από τις 7 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου και η θητεία ήταν διετής. Ο μισθός του αγροφύλακα ήταν 2 λίρες τον μήνα και 2,5 λίρες για τους αγροφύλακες που χρησιμοποιούσαν υποζύγιο.

Ο Ζαχαρίας Γεωργίου
Ττάπης, άλλως
Ζαχαρκάς, ήταν ο
πρώτος αγροφύλακας
του Νέου Χωριού.

No. 123 / 23

Advances to R. Constables.
for purchase of horses.

[Form P. 192.]
THE OFFICE OF THE
CHIEF COMMANDANT OF POLICE,
CYPRUS, 31st May, 1924

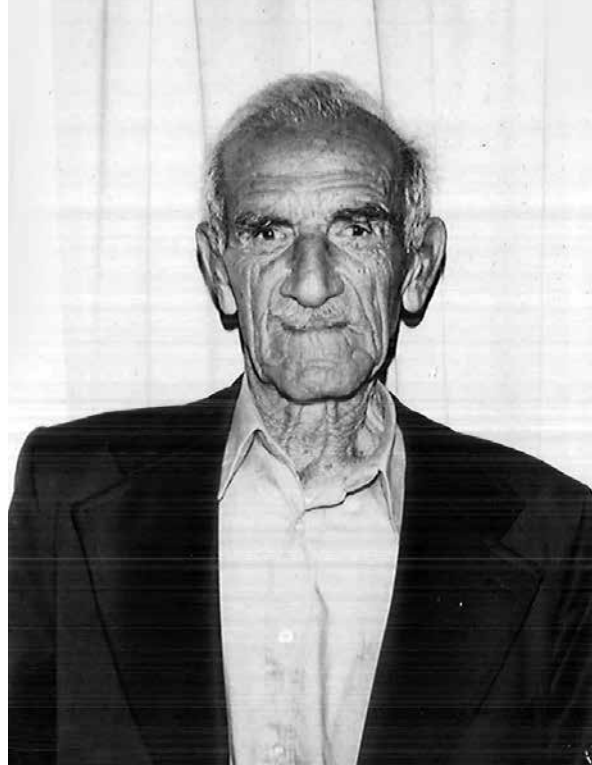
Sir,
I have the honour to apply for an
advance, on the usual conditions, of
£ 12.10.0 for Rural Constable No. N.22
Zacharias Georghiou
to enable him to purchase a horse.

I have the honour to be,
Sir,
Your obedient Seryant,
W. M.
Chief Commandant of Police.

The Honourable
The Chief Secretary.

Hon. Treasurer,
Authorized.

W. M.
Chief Secretary.

Ο Αντρέας Κιλικίτας (αριστερά) το 1964 πήρε τη θέση του Τ/κ αγροφύλακα με συνάδελφο τον Αντρέα Μακρή (Λαμπρατζιά, δεξιά).

Διαβάζουμε σχετικά στην εφημερίδα *Ανεξάρτητος*: «Υπό 16 αγροφυλάκων της περιφέρειας Κυθραίας υπεγράφη και απεστάλη αίτησις προς την Διοίκησιν Λευκωσίας, διά της οποίας ζητούν τα εξής: 1) Πολεμικόν επίδομα βάσει του σχεδίου των κυβερνητικών υπαλλήλων και 2) Αύξησις του ημερομισθίου των. Οι αιτηταί παρακαλούν όπως μεριμνήση η κυβέρνησις να τους διδεται μετά το πέρας της πολυετούς υπηρεσίας των εν φιλοδώρημα».⁶

ΟΙ ΑΓΡΟΦΥΛΑΚΕΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Αναφορικά με τον αριθμό των αγροφυλάκων που διορίζονταν σε κάθε χωριό δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία. Όταν η εξουσία για διορισμό των αγροφυλάκων ανήκε στην κυβέρνηση παρατηρήθηκε μείωση στον αριθμό των αγροφυλάκων κυρίως για λόγους οικονομικής περισυλλογής. Στο χωριό μας ήταν δύο οι αγροφύλακες. Ωστόσο, στις 21 Νοεμβρίου 1928 οι κοινοτικές αρχές, ελληνοκυπριακές και τουρκοκυπριακές, με επιστολή τους προς τον κυβερνήτη της Κύπρου, ζητούν όπως διορισθεί και τρίτος αγροφύλακας.

«Προ του νόμου της αγροφυλακής», αναφέρει η επιστολή, «διορίζοντο εξ αγροφύλακες, τρεις υπό του χωριού και τρεις ιδιωτικοί. Το χωριόν μας έχει έκτασιν δέκα περίπου αγγλικών μιλίων, καλλιεργούνται δε δημητριακά, βαμβάκια, σησάμια, ποσάνια και λαχανικά, το περισσότερον δε μέρος είναι δενδροφυτευμένον με ελαίας. Από της επιψηφίσεως του νόμου διωρίσθησαν υπό της κυβερνήσεως μόνον δύο και δεν επαρκούν διά την επιτήρησιν και προστασίαν των κτημάτων μας. Διά να περιέλθουν

όλην την περιφέρειαν χρειάζονται περίπου τρεις ημέρας και ως εκ τούτου προξενούνται μεγάλοι ζημιαί εις τα κτήματά μας».

Την επιστολή υπογράφουν ο κοινοτάρχης Τζωρτζής Τζωρτζή, οι αζάδες Χαμπής Κυριάκου, Χριστοφής Χατζηνικόλα και Ττοουλής Τζωρτζή, καθώς και ο Τουρκοκύπριος κοινοτάρχης και αζάδες. Οι υπογραφές των Τουρκοκυπρίων είναι στην οθωμανική γραφή, γι' αυτό και δεν είναι κατανοητά τα ονόματα.⁷ Η απάντηση στο σχετικό αίτημα ήταν αρνητική με το αιτιολογικό ότι η έκταση δεν ήταν τόσο μεγάλη που να δικαιολογεί τον διορισμό και τρίτου αγροφύλακα από το υφιστάμενο περιορισμένο δυναμικό.⁸

Ο ΖΑΧΑΡΚΑΣ ΠΡΩΤΟΣ ΑΓΡΟΦΥΛΑΚΑΣ

Ο Ζαχαρίας Γεωργίου Ττάττης, άλλως Ζαχαρκάς, ήταν ο πρώτος αγροφύλακας του Νέου χωριού Κυθρέας. Γεννήθηκε το 1891 και πέθανε τον Μάρτιο του 1974. Μετανάστευσε στην Αμερική την πρώτη δεκαετία του 1910 μαζί με τον Μαρωνίτη, τον Γεώργιο Κτωρή και τον Χρίστο Μαυράκη. Μετά από δύο χρόνια παραμονής στην Αμερική, επέστρεψε στην Κύπρο, οπότε ανέλαβε καθήκοντα αγροφύλακα, θέση στην οποία υπηρέτησε μέχρι το 1956. Νυμφεύθηκε την Μαρίτσα Κτωρή, αδελφή του Γεωργίου Κτωρή και απέκτησαν δύο παιδιά: την Ελένη και τον Αντρέα. Γνωρίζουμε ότι ο Ζαχαρκάς υπέβαλε στις 31 Μαΐου 1924 αίτηση για χορήγηση δανείου ύψους £9 για να αγοράσει μούλα. Η αίτησή του εγκρίθηκε, όπως άλλωστε προέβλεπε και ο σχετικός νόμος.⁹

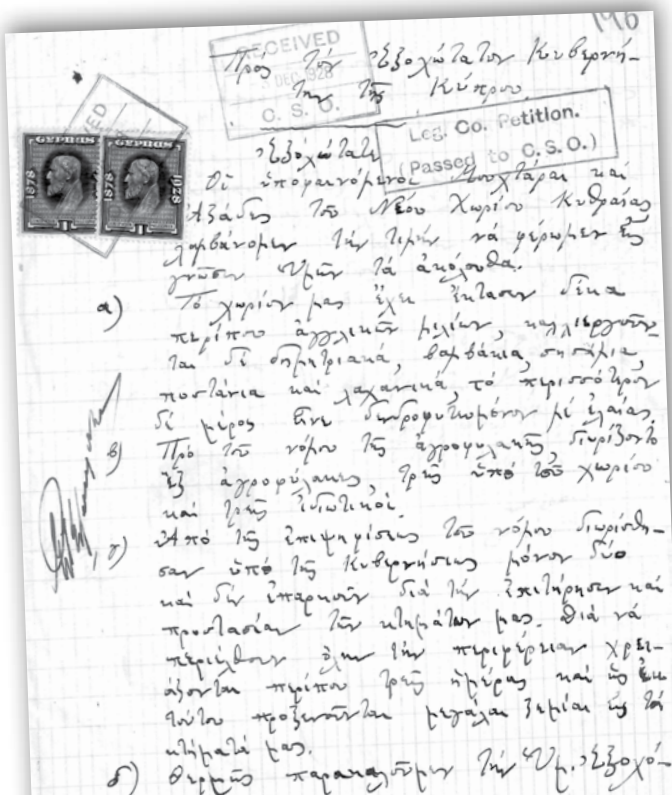
ΑΝΤΡΕΑΣ Μ. ΜΑΚΡΗΣ

Ο Αντρέας Μ. Μακρής (Λαμπρατζιάς) γεννήθηκε στο Νέο Χωρίο Κυθρέας το 1914 και νυμφεύθηκε την Ελένη Σοφόκλη Κοντόσειλου, αρχές του 1940, και απέκτησαν τέσσερα παιδιά, έναν γιο και τρεις κόρες. Αρχικά, ασχολήθηκε με τη γεωργία, βοηθώντας και τον πατέρα του. Για ένα χρονικό διάστημα διατηρούσε καφενείο, και μετά την αφυπηρέτηση του αγροφύλακα Ζαχαρκά το 1956, ανέλαβε αγροφύλακας του χωριού. Για κάποια χρόνια υπηρέτησε μαζί με τον Τουρκοκύπριο αγροφύλακα Χασάν ή Χασανούι, και μετά με τον Ιρφάνη, τον τελευταίο Τ/κ αγροφύλακα μέχρι το 1963. Η μεταξύ τους συνεργασία ήταν πολύ καλή.

Ο Αντρέας Μακρής είχε άριστη και λεπτομερειακή γνώση της περιουσίας (έκταση και τοποθεσία) κάθε ιδιοκτήτη, χωριανού ή ξένου. Λαμβάνοντας υπόψη την τεράστια περιουσία που είχε το Νέο Χωρίο Κυθρέας αντιλαμβάνεται κανείς πόσο δύσκολο αλλά και σημαντικό ήταν να γνωρίζει κάποιος τόσο καλά όλες αυτές τις πληροφορίες.

Αφυπηρέτησε τον Οκτώβρη του 1974, σε ηλικία 60

Στις 21 Νοεμβρίου 1928 ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ, ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΕΣ, ΜΕ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ, ΖΗΤΟΥΝ ΟΠΩΣ ΔΙΟΡΙΣΘΕΙ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΣ ΑΓΡΟΦΥΛΑΚΑΣ.

χρονών. Απεβίωσε τον Αύγουστο του 1999, σε ηλικία 85 χρόνων.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΙΛΙΚΙΤΑΣ

Γεννήθηκε στο Νέο Χωρίο Κυθρέας το 1917. Γονείς του ήταν ο Γιωρκής Πασαίος Καστελλάνος και η Όλγα Κορτάρη. Είχε αδελφία τον Κώστα, τη Χρυσταλλού, την Ελένη, τη Μαρίτσα και τον Χαμπή. Παντρεύτηκε το 1939 την Ελένη Χαρή Χατζησάββα από το ίδιο χωριό και απέκτησαν πέντε κόρες. Φοίτησε στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού του που ήταν τότε Αρρεναγωγείο και Παρθεναγωγείο ξεχωριστά. Μετά ο πατέρας του τον πήρε στη Λευκωσία να μένει στο σπίτι κάποιου φίλου του και να μάθει την τέχνη του παπουτσιού. Όπως ήταν τότε η συνήθεια, έπρεπε να βοηθά στις δουλειές του σπιτιού, πράγμα που δεν του άρεσε. Άντεξε λίγες μέρες και μια Κυριακή πρωί που το αφεντικό του έλειπε στην εκκλησία με τη γυναίκα του πήρε τα ρούχα του και τρέχοντας πήγε στο χωριό, μια και νοσταλγούσε το χωριό και τα παιχνίδια με τους φίλους του έξω στην αυλή της εκκλησίας. Ο πατέρας του, ήρεμος όπως ήταν, δεν του θύμωσε. Συμφώνησαν μαζί να γίνει βοσκός και αν, αργότερα, αποφασίσει να μάθει κάποια τέχνη. Το 1945 διορίστηκε αγροφύλακας στο Τραχώνι. Στο Νέο Χωρίο, το 1964 πήρε τη θέση του Τουρκοκύπριου αγροφύλακα με συνάδελφο τον Αντρέα Μακρή. Μετά την εισβολή το 1974 εγκαταστάθηκε στην Αγία Άννα και έγινε βοσκός. Απεβίωσε το 1991.

ΟΙ Τ/Κ ΑΓΡΟΦΥΛΑΚΕΣ

Κατά τη θητεία του Ζαχαρκά δεν υπήρχε άλλος Ε/κ αγροφύλακας. Υπήρχε όμως, Τ/κ, που τον έλεγαν Χασάν, γνωστός ως Χασανούιν. Ωστόσο, αναφέρεται ως Τ/κ αγροφύλακας του χωριού κάποιος ονόματι Omer Mehmed, του οποίου η θητεία έληγε στις 16/12/1933.¹⁰

ΤΟ ΝΙΣΙΑΝΙΝ

Ο αγροφύλακας (τουρκόπουλος) φορούσε το λεγόμενο νισιάνιν. Ένα ορειχάλκινο ωοειδές περιβραχιόνιο με στενή δερμάτινη ζώνη. Στην εξωτερική επιφάνεια έφερε λεπτό, ανάγλυφο περίγραμμα και στο πάνω μέρος αναγράφονταν τοξωτά τα στοιχεία «RURAL CONSTABLE», και στο κέντρο ο αριθμός του κάθε αγροφύλακα.

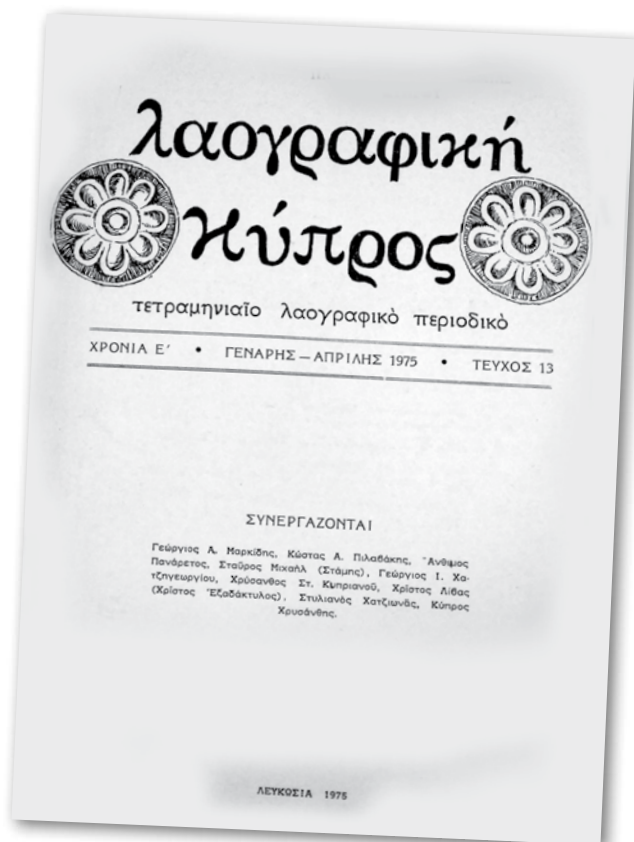
- 1 Κλεις της Κυπριακής Νομοθεσίας, Λευκωσία 1900, σ. 2-5.
- 2 Πρωινή, 3/11/1932, σελ. 4.
- 3 Πρωινή, 19/12/1934, σελ. 4.
- 4 Φωνή της Κύπρου, 5/1/1935, σελ. 6.
- 5 Φωνή της Κύπρου, 9/11/1935, σελ. 2.
- 6 Ανεξάρτητος, 12/11/1941, σελ. 2.
- 7 Κρατικό Αρχείο, SA1/1035/1923, red 195-196.
- 8 Κρατικό Αρχείο, SA1/1035/1923, red 208.
- 9 Κρατικό Αρχείο, SA1/1541/1923, red 187.
- 10 Κρατικό Αρχείο, Αρ. Φακ. 295/1932, ημερ. 10/1/1933.

Γλωσσικά και Λαογραφικά Νέου Χωρίου Κυθραίας

Αναδημοσιεύουμε στη *Νιοχωρίτικη Φωνή* μερικά ακόμη πολύ ενδιαφέροντα κείμενα του περιοδικού Λαογραφική Κύπρος. Δημοσιεύουμε τη μαρτυρία του Χρίστου Μ. Σκλάβου για την εκλογή αρχηγού στα παιγνίδια στο Νέο Χωρίο Κυθρέας, την επεξήγηση των λέξεων τρισπίλιν και σπιλώνω από τον Γεώργιο Ανδρέου και ένα

μοιρολόι του Νέου Χωρίου από τη Ρεβέκκα Νικολαΐδου, όπως της το είπε η μητέρα της Μαρία Νικολαΐδου. Τα κείμενα παρατίθενται αυτούσια χωρίς καμία παρέμβαση, πλην της μετατροπής από το πολυτονικό σύστημα στο μονοτονικό. Τα πρωτότυπα κείμενα δεν συνοδεύονταν από φωτογραφίες.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

ΤΡΙΣΠΙΛΙΝ – ΣΠΙΛΩΝΩ

Φράση: «Εθ θα το κάμω τρισπίλιν» = δεν θα το γεμίσω πιο πολύ από ότι (sic) χωρεί.

Φράση: «Εοπιλάσαν το τέλεια». Ρήμα «σπιλάζω».

Φράση: «Εοπιλάσαν το τέλεια τζι εκάμαν το αρβάλιν» (πιέζοντας το τρύπησαν σαν το «αρβάλιν», το διέλυσαν. Υπερβολική συμπίεση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ

Λαογραφική Κύπρος, τχ. 32-34 (1982-1984).

ΕΚΛΟΓΗ ΑΡΧΗΓΟΥ ΣΤΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ

Ένα παιδί άρχιζε να δείχνει ένα ένα τα παιδιά που θα λαμβάνανε μέρος στο παιχνίδι και δείχνοντας το καθένα άρχιζε να απαγγέλλει τα πιο κάτω:

«Μα τον Πέτρο
μα τον Παύλο
μα τους Δώδεκα
Αποστόλους».

Στο παιδί που θα έδειχνε όταν θα έλεγε τη συλλαβή—λους έπεφτε η αρχηγία του παιχνιδιού. Μ' αυτό τον τρόπο εκλεγόταν ο πάσης (= αρχηγός) του παιχνιδιού ή αυτός που θα άρχιζε πρώτος το παιχνίδι.

Καταγραφή από τον Γεώργιο Ι. Χατζηγεωργίου
ΧΡΙΣΤΟΣ Μ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Λαογραφική Κύπρος, τχ. 41 (Γενάρης – Δεκέμβρης 1991), σ. 182.

ΜΟΙΡΟΛΟΪ

Έπια μισ στράταν μακρυνήν τζαι μίλια μετρημένα
Πέρκιμον σ' εύρω, α μανά, τζαι κάτω νεπαμένα.

Στον τάφος σου μανούλλα μου ν' αφήκουν παραθύρι
να έρκουμαι να σε θωρώ κάθε πρωϊν τζαι δειλι.

Να πάεις εις τον τζύρημ μου να πάρεις σιαιρετίσματα
Τζαι πε του πωσ τον αθθυμούμαι,
Πως τον ιβλέπω όνειρον την νύχταν που τζοιμούμαι.

Μου τα είπε η μητέρα μου Μαρία Νικολαΐδου, 43
χρονών, από το Νέον Χωρίον Κυθρέας.

ΡΕΒΕΚΚΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Λαογραφική Κύπρος, τχ. 35-38 (1985-1987), σ. 119.

Η ζωή μιας άλλης εποχής

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΒΑΚΑΝΑ

Το φθινόπωρο στο χωριό μας υπήρχε μεγάλη κινητικότητα. Οι γεωργοί ξεκινούσαν με το «ζευκάρι»* τους για να προλάβουν τη σοπορά και οι γυναίκες ασχολούνταν με το μάζεμα των ελιών. Τα παιδιά με το χτύπημα της καμπάνας –ήταν το ρολόι της εποχής– ξεκινούσαν για το σχολείο. Τότε, το 1947, πήγαινα στην Γ΄ τάξη του Δημοτικού και η αδελφή μου Ελένη στην Α΄. Πρωί-πρωί, παίρναμε την παλάσκα μας –ρούχινη τσάντα που βάζαμε τα λιγοστά σχολικά– και προχωρούσαμε προς το σχολείο. Πριν φτάσουμε στον προορισμό μας σταματούσαμε στο σπίτι της θείας μου της Χρυσταλλούς. Εκεί δοκιμάζαμε το πρόγευμα που ετοίμαζε για τα δώδεκα παιδιά της. Καμιά φορά γινόμασταν καμιά εικοσαριά, γιατί πολλά ξαδέλφια μας μαζεύονταν εκεί για τη γρούτα της, φαγητό που το μαγείρευαν με αλεύρι βρασμένο σε ζεστό νερό. Το ανακάτευαν και μόλις γινόταν σαν κρέμα το τέλειωναν με τηγανισμένα κομμάτια ψωμί σε μπόλικο ελαιόλαδο. Ήταν πολύ εύγευστο σε αντίθεση με τον τσιορβά, που γινόταν με μικρά κομμάτια κόκκινου κολοκυθιού, βρασμένου με πουργούρι. Το τελείωναν με τηγανισμένο κρεμμύδι σε μπόλικο λάδι. Δεν το δοκίμασα, γιατί δεν μου άρεσε η μυρωδιά του.

Το απόγευμα σχολούσαμε και τρέχαμε για το σπίτι, όπου υπήρχε μεγάλος αναβρασμός. Ο γείτονάς μας, ο Γιαννής, πηγαينوερχόταν με το γαϊδούρι του φορτωμένο τις συριζες* γεμάτες ελιές. Το βράδυ τις διάλεγαν και κάθε Παρασκευή τις μετέφεραν στο παζάρι της Λευκωσίας για να

τις πουλήσουν. Από τις 4 το πρωί το παραδοσιακό λεωφορείο, με την κάσια, συνήθως με σιωφέρη, τον Λοΐζο ή τον Μάγκα, γύριζε το χωριό και φόρτωναν σε αυτό τα κοφίνια με τις ελιές. Τις υπόλοιπες τις αλάτιζαν και τα ποδκιαλόγια*** τα έβγαζαν λάδι. Με τα ζίβανα**** πύρωναν τους φούρνους.

Ο ΑΕΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΟΣΣΙΟΣ

Τα χρόνια πέρασαν και η δεκαετία του '60 με βρίσκει παντρεμένη με δύο παιδιά, δασκάλα στο δημοτικό σχολείο του χωριού μας. Μετά το σχολείο έπαιρνα τον δρόμο για το σπίτι μου. Περνούσα από πολλά λιοχώρκα. Κουβέντες, αστεία, τραγούδια, φωνές χαρούμενες. Πανηγύρι στα χωράφια, το λούβλημα των ελιών. Κάποια στιγμή άκουσα να μου φωνάζουν: «Κόπιασε, Μαρία, να μεσομερκάσουμε. Εκάτσαμεν που κάτω που τον οσσιόν να ξιποσταθούμεν. Εν θα μας κόψουν κάρτο». Ήταν η Χρυσάνθη του Σκαμπίλη και η Σιορρού. Ακούγοντας την πρόσκληση θυμήθηκα τα λόγια του ποιητή: «Εδώ στον ίσκιο μου από κάτω ήρθε ο Χριστός ν' αναπαυθεί κι ακούστηκε

η γλυκιά λαλιά του, λίγο προτού να σταυρωθεί». Προχώρησα και έφτασα έξω από το σπίτι μου. Απέναντι ήταν ένα μεγάλο λιοχώρι του παππού μου, που τώρα το είχαν τα παιδιά του.

Η διπλόσκαλα που έφτανε ως τον ουρανό ήταν ακουμπημένη στη γεροελιά. Κανείς δεν φαινόταν πάνω, ώσπου άκουσα τη θεία μου τη Μαρίτσα να με χαιρετά. «Θεία, πού είσαι; Δεν σε βλέπω», της είπα. «Είμαι στο τελευταίο σκαλί να λουβήσω τις μούττες. Πότισε, πότισε ο θεός σου έκαμε τες ελιές φοινητζιές. Καλά λαλούν πως το νερόν εν το γάλαν της γης», μου απάντησε. «Πρόσεχε θεία», της είπα χωρίς να μπορώ να τη βλέπω. Ήταν πολύ ψηλά. «Μη φοβάσαι Μαρία, ο αετός πέφτει μόνο άμα τον παίξεις. Εγώ μοιάζω του», μου είπε.

Πέρασαν μερικά χρόνια και το νησί μας το πάτησε ο κατακτητής. Στρατός σιδηρόφρακτος, που απ' όπου περνούσε άφηνε καμένη γη. Μπήκαν και στο χωριό μας. Δολοφόνησαν πολλούς αμάχους. Μεταξύ των δολοφονηθέντων ήταν και ο θεός μου ο Χάμπος, η θεία μου η Μαρίτσα και τα δυο ανάπηρα παιδιά τους που ήταν δίδυμα γύρω στα 30. Όταν το

Περιμένουμε, όμως, υπομονετικά τη μέρα της επιστροφής. Κάποιοι θα επιστρέψουν. Οι νέοι υπάρχουν και θα ξαναγυρίσουν. Οι ελιές θα ξαναριζώσουν και θα ξαναφορτωθούν καρπό. Γιατί, κακά τα ψέματα, εδώ βολευτήκαμε, δεν ριζώσαμε.

άκουσα θυμήθηκα τα προφητικά της λόγια για τον αετό.

Εμείς που γλυτώσαμε ζούμε στις ελεύθερες περιοχές και περιμένουμε. Θυμόμαστε, δεν ξεχνούμε. Πολλοί έφυγαν με το παράπονο, με το πέρασμα των χρόνων οι πιο μεγάλοι λιγοστέψαμε. Περιμένουμε, όμως, υπομονετικά τη μέρα της επιστροφής. Κάποιοι θα επιστρέψουν. Οι νέοι υπάρχουν και θα ξαναγυρίσουν. Οι ελιές θα ξαναριζώσουν και θα ξαναφορτωθούν καρπό. Γιατί, κα-

κά τα ψέματα, εδώ βουλευτήκαμε, δεν ριζώσαμε. Στο χωριό δεν πήγα γιατί προτιμώ να το θυμάμαι όπως το άφησα. Ακόμα ακούω τον χαιρετισμό του καλού μου γείτονα του Πύρου, που περνούσε με το κοπάδι του κάθε πρωί. «Μεν απλώσεις ρούχα σήμερα, Μαρία. Έχει μεγάλο γατάνι πάνω στον Πενταδάκτυλο. Θα κάμει πολλή βροχή», μου είπε. Πίσω του ο άλλος καλός μου γείτονας, ο Χρίστος του Κούννου. «Καλημέρα, Μαρία. Ποιος άγιος γιορτάζει σήμε-

ρα. Άκουσα την καμπάνα», μου είπε.

Λόγια απλά, γεμάτα καλοσύνη, βγαλμένα από καρδιάς. Τώρα...

* ζεύγος βοδιών για όργωμα.

** πυρήνα.

*** συρίζα: (αρχ. σύρισσος) πλεκτό δισάκι (ζεμπίλι) από σκλινίτζια για τη μεταφορά φορτίου σε ζώα.

**** ποδκιαλόι: το μετά τη διαλογή, παρακατιανός
Κων/νου Παγκουλλή, *Θησαυρός κυπριακής διαλέκτου.*

Εύπνησαν οι μνήμες

ΤΗΣ ΕΥΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Εκεί στο χαμηλό πεζούλι έξω από την εκκλησιά του χωριού μας, του Αγίου Χαραλάμπους, κάθομαι και κοιτάζοντας την ερήμωση και τα χαλάσματα που ζωγράφισε ο χρόνος, θέλοντας ο νους να ξεφύγει από την πικρή αυτή εικόνα, άρχισε σαν τρενάκι να ταξιδεύει στα παλιά και ξύπνησε τις μνήμες με μελωδίες και χρώματα μιας άλλης παλιάς και αλλιώςτικης εποχής. Μνήμες που δεν χάνονται στο πέρασμα του χρόνου, μνήμες της ιδιαίτερης πατρίδα μου, του χωριού μου, κάτω από τον πλατύ ίσκιο του Πενταδάκτυλου, γεμάτο ζωή, φωνές, χρώματα και αρώματα της καθημερινότητάς του. Εκεί, με ένα απαλό άγγιγμα ψυχής, άνοιξα την πόρτα του χρόνου να μπω σ' εκείνον τον παλιό καφενέ που πήγαινα κάθε Κυριακή να βρω τον πατέρα μου να μου πάρει παγωτό. Να μπω και μέσα στο σύννεφο του καπνού απ' τα τσιγάρα να τον ξαναδώ, να είναι και αυτός εκεί, να κάθεται να πίνει τον καφέ του πάνω στην ψάθινη καρέκλα του καφενέ, να ακούσω τη φωνή του έστω για ακόμα μια φορά, να μου θυμώνει τάχατες ότι μεγάλωσα και δεν πρέπει να πηγαίνω πια εκεί και ύστερα να με στέλνει στο ψυγείακι να διαλέξω παγωτό. Στην άμμο να ψήνει τον καφέ ο καφετζής μέσα στο χάλκινο μπρίκι του, πόσο γραφική και μαγική εικόνα, Θεέ μου, ο καφές στη χόβολη τόσο πολύ που χαραχτηκε στη μνήμη μου ανεξίτηλα. Τα τραπεζάκια έξω στον ήλιο στρωμένα, ζεστά χαμόγελα από ανθρώπους του κόπου και του μόχθου, που απολάμβαναν τον καφέ τους μέσα στα αξέχαστα φλιτζανάκια του

Τα τραπεζάκια έξω στον ήλιο στρωμένα, ζεστά χαμόγελα από ανθρώπους του κόπου και του μόχθου, που απολάμβαναν τον καφέ τους μέσα στα αξέχαστα φλιτζανάκια του Λαϊκού, να πίνουν αργά-αργά το ούζο τους...

κια του Λαϊκού, να πίνουν αργά-αργά το ούζο τους, να απολαμβάνουν το λουκούμι τους από τριαντάφυλλο, το αναψυκτικό τους και όλα να προσφέρονται στον στρογγυλό ασπρόμενιο δίσκο του καφενέ. Άλλοι πιο κοινωνικοί άνοιγαν κουβέντα, άλλοι πάλι σιωπηλοί και σκεπτικοί. Παλιές καλές εποχές, γνήσιες και αληθινές, μα πάνω απ' όλα πιο ανθρώπινες και ζεστές.

Ο ΚΑΦΕΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ξαφνικά, θυμώνω που οι γυναίκες δεν μπορούσαν να έχουν αυτή την απόλαυση του καφενέ, μετά όμως σκέφτομαι πως είχαν και αυτές κάτι αποκλειστικά δικό τους, τον καφέ στη γειτονιά. Εκεί στη βεραντούλα, στην αυλή ή στην κουζίνα κάποιου σπιτιού γινόταν η πιο ζεστή επαφή με τις γειτόνισσές μας, πρωινό ή απογευματινό κους-κους, ανταλλαγή συνταγών μαγειρικής, σχέδια πλεκτών, χωρατά μεταξύ τους για τους άντρες τους, πω πω! και τι θυμήθηκα τώρα, ρε παιδιά...την τύχη στο φλιτζάνι! Έτσι, με αυτή την απλή καθημερινή επαφή, κτίστηκε η αγάπη και ο σεβασμός για τις παλιές γειτόνισσές μας. Έτσι έμειναν πάντα στην καρδιά μας, έστω και αν

ο πόλεμος και ο ανελέητος χρόνος τις πήρε μακριά μας. Να γιατί τώρα ξεφτίσαμε σαν άνθρωποι, γιατί απλά αρνηθήκαμε αυτή την απαραίτητη ανθρώπινη επαφή που ζητάει η ψυχή μας για να είναι ζωντανή. Να γιατί δεν μπορούμε να νιώσουμε άνετα πια μεταξύ μας και νιώθουμε μια ψυχρότητα να πλανιέται ανάμεσά μας εμείς οι νεότερες γενιές, γιατί απλώς πρέπει να ζυγιάσουμε τις σκέψεις μας και να μετρήσουμε τα λόγια που θα πούμε, αυτά που παλιά έρεαν από μέσα των ανθρώπων αβίαστα και αυθόρμητα. Αχ! αυτές οι μνήμες της πατρίδας, οι αλλιώςτικες, οι αξεπέραστες αυτές μνήμες της πατρίδας μου της χαμένης, της αλησμόνητης, της πολυαγαπημένης. Σαν τον ήλιο σου κανένας ήλιος πιο ζεστός χωριουδάκι μου του βορρά, σαν το φως σου, που φώτιζε τους κάμπους σου και τις ελιές σου, δεν θα ξαναφωτίσει άλλους τόπους. Όμορφες μνήμες της παιδικής μου ζωής σάς έχω καλά φυλαγμένες στο μπαούλο της ψυχής μου κανείς να μην σας κλέψει, κανένας χρόνος να μην σας αλλοιώσει, μιας και όλα αυτά χάθηκαν στο σκληρό πέρασμα του χρόνου έχω εσάς ποτέ να μην ξεχνώ. Σας έπλεξα στο αδράχτι της

ζωής με χρυσή κλωστή και είσαστε πολύτιμες και αναντικατάστατες. Έτσι σφικτά έδεσα το χθες με το σήμερα, έδεσα το χθες με το τώρα της προσφυγιάς σε χοντροβελονιά τίποτε να μην τη σπάσει, ποτέ να μην ξεχάσω. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να συνεχίσουμε, μόνο με

τούτη την επαφή με τις ρίζες μας μπορούμε να έχουμε μέλλον, γιατί, φίλε μου, οι άνθρωποι είναι σαν τα λουλούδια ή τα δέντρα που μαραινούνται χωρίς τις ρίζες και το χώμα τους. Είναι σαν τα πουλιά που χωρίς φωλιά, χωρίς λαλιά χάνονται μέσα στην καταχνιά, σαν τα καράβια που

χωρίς πανιά πουθενά δεν αρμενίζουν. Αχ! αυτές οι μνήμες, οι μνήμες της γλυκιάς πατρίδας του βορρά μας, γοερά μάς γυρνάνε πίσω να γονατίζουμε και να υποκλινόμαστε με σεβασμό στο παρελθόν, αυτό από όπου προερχόμαστε και που μέσα μας το κουβαλάμε.

Ψάχνοντας έναν παππού

ΤΗΣ ΡΕΒΕΚΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΠΙΕΡΗ

Σε αυτό το κείμενο θέλω να αποτυπώσω τη χρονική εξέλιξη μιας υπόθεσης που στα δεδομένα του χωριού μας, ίσως και να θυμίζει στον καθένα τη δική του οικογένεια. Θα αναφερθώ στην ιστορία του αγνοούμενου παππού μου Χρίστου Κούννου, όπως την έχουμε βιώσει εμείς ως οικογένεια.

ΕΠΕΛΞΕ ΤΟΝ ΑΛΛΟ ΔΡΟΜΟ

Αύγουστος 1974. Δεύτερη φάση της τουρκικής εισβολής στο νησί μας. 14 του μήνα, οι κάτοικοι του χωριού μας βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα τεράστιο δίλημμα: να φύγουν εγκαταλείποντας τα πάντα στη δίνη του πολέμου ή να μείνουν στα χώματα που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν θέτοντας τον εαυτό τους στη δίνη του πολέμου. Οι πλείστοι επιλέγουν τον πρώτο δρόμο με τη σκέψη της προσωρινής απομάκρυνσης και της γρήγορης επιστροφής τους. Αρκετοί, όμως, επιλέγουν τον άλλο δρόμο. Παραμένουν εκεί, ελπίζοντας στο σύντομο τέλος της έκρυθμης κατάστασης.

Δυστυχώς και στις δύο περιπτώσεις η εξέλιξη δεν ήταν η αναμενόμενη. Γνωστά σε όλους μας τα αποτελέσματα. Δεν ξέρω ποιοι χρειάστηκαν περισσότερη δύναμη και θάρρος. Αυτοί που έφυγαν με τις παντόφλες που φορούσαν, με το αβέβαιο μπροστά στα μάτια τους, με τον κίνδυνο δίπλα τους ή αυτοί που έμειναν, με τις ορδές των Τούρκων στρατιωτών να έχουν ήδη δημιουργήσει την ομίχλη του φόβου και του θανάτου από τις 20 Ιουλίου;

Δεν θα αναφερθώ στον ψυχισμό των ανθρώπων, ούτε και θα κρίνω τις επιλογές τους.

Δεν έχω μνήμες από τα πρώτα χρόνια της προσφυγιάς. Παρόλα αυτά, είναι έντονες στο μυαλό μου εικόνες μαύρων ρούχων, βουές κλάματος, μορφές θλίψης τόσο από τη γιαγιά μου όσο και από τα παιδιά της (εξ αίματος και εξ αγχιστείας).

Τον είδε, έλεγαν, ένας συγχωριανός μας σκοτωμένο, στον ηλιακό, μπροστά από την καμάρα, παρέα με τον φίλο του. Πρόσεξαν, έλεγαν, αυτοί που γλύτωσαν από τον εγκλεισμό, ότι κάτω από τη συκαμιά είχε φρεσκοσκασμένο χύμα. Πιθανότατα να τους είχαν θάψει εκεί. Υπήρχαν και άλλοι πολλοί σκοτωμένοι, έλεγαν.

Καθώς η ψυχολογία των παιδιών και η διακριτικότητα στις συζητήσεις δεν ήταν χαρακτηριστικά εκείνης της εποχής, όλα αυτά τα ακούγαμε και τα είχαμε όλοι εμπειρώσει από νήπια. Όταν, λοιπόν, άρχισαν οι εκταφές στα Κατεχόμενα, μας φάνηκε απολύτως φυσιολογικό. Όταν η εξαδέλφη μου Χρυσάνθη (κόρη του θείου Χαράλαμπου) μας ανέφερε τότε ότι ως αρχαιολόγος θα λάμβανε μέρος στις εκταφές, το θεωρήσαμε απλώς αναμενόμενο. Η ανατροπή ήλθε όταν, αφού έγινε η προσπάθεια στο καταγεγραμμένο σημείο, το αποτέλεσμα ήταν αρνητικό. Μιλώντας πολύ αργότερα με την ίδια μου ανέφερε: «Ένωσα μια τεράστια απογοήτευση. Ήξερα ότι κουβαλούσα πάνω μου τις ελπίδες όλης της οικογένειας για εξεύρεση

του παππού. Η συναισθηματική μου φόρτιση ήταν απίστευτη».

ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

Και μετά από λίγα χρόνια, μάθαμε ότι γινόταν μια άλλη προσπάθεια, σε ένα χωράφι παραπλεύρως του σπιτιού του παππού και της γιαγιάς. Εκεί, λοιπόν, τους βρήκαν, τον παππού, τον Φώκα, όλη την οικογένεια Χάμπου. Χρόνια αργότερα, όταν ο κοινοτάρχης μας με ενημέρωσε για το βιβλίο του, με θέμα το κοιμητήριο του χωριού, στο μυαλό μου έπαιξε η σκέψη ότι αυτό το χωριό, τελικά είναι ολόκληρο ένα κοιμητήριο. Χωράφια, ελαιώνες, κήποι, έκρυβαν για χρόνια τους νεκρούς μας.

Ακολουθεί μια διαδικασία πρωτόγνωρη για όλους μας. Δειγματοληψία DNA. Ήμουν παρούσα όταν ήρθαν με τα βαλιτσάκια από την Υπηρεσία και πήραν δείγμα από τη μητέρα και τη θεία μου. Θα έπαιρναν και από τα αδέρφια του παππού, που τότε βρίσκονταν ακόμη εν ζωή. Δύσκολες στιγμές, έρχονταν να ξυπνήσουν μνήμες και να θυμίσουν αλήθειες. Να δώσουν ξανά μια μικρή ελπίδα ότι επιτέλους θα λήξει η αβεβαιότητα και η άγνοια.

Χρονοβόρες οι διαδικασίες. Ξανακοιμήθηκαν οι σκέψεις. Μπήκε στην αναμονή η ψυχή για ακόμα μια φορά. Πέρασαν τα χρόνια. Κατά διαστήματα η μητέρα μου μου έλεγε: «Είδα αυτό το όνειρο... Άραγε θα μας δώσουν τον παππού σου;» κι εγώ, προσπαθώντας να την επαναφέρω στην πραγματικότητα, να της μιλώ με επιχειρήματα λογικής. Ότι μόλις έχουν στοιχεία, θα μας τηλε-

**Δίπλα, ένα βάζο
με υπέροχα,
άσπρα λουλούδια,
μια φωτογραφία
του παππού και
ένα καπνιστήρι.
Το ανάψαμε, μια
μυσταγωγία σε ένα
σύμπαν, θαρρείς
παράλληλο. Στο
πλάι, κάποια
προσωπικά
αντικείμενα του,
που το χρώμα
δεν κατάφερε
να εξαφανίσει.**

φωνήσουν, και να μην αγχώνεται χωρίς λόγο. Όταν, λοιπόν, μια μέρα του Μαΐου το 2014, επιστρέφοντας σπίτι, τη βρήκα αναστατωμένη και αυτήν και τη θεία, και ξεκινώντας να μου μιλά ακούω τη φράση: «Θα μας δώσουν τον παππού σου», οπλίστηκα με τα γνωστά επιχειρήματα. Πριν, όμως, αρχίσω την επίθεση ηρεμίας, βλέπω στο βλέμμα τους κάτι που με σταμάτησε. Μια αντάρα που είχα να τη δω πολλά χρόνια. «Τι έγινε;», ρώτησα. Μου απάντησε η θεία: «Μας πήραν τηλέφωνο. Να πάμε στο αεροδρόμιο Λευκωσίας να μας μιλήσουν, να τον δούμε. Όσοι θέλουμε.

Και να κανονίσουμε την κηδεία».

Έτσι και έγινε. Πήγαμε. Μια παρουσίαση σε ένα άσπρο πανί να μας δίνει λεπτομέρειες, να μας αναλύει ποσοστά, να μας παρουσιάζει πληροφορίες που ανέτρεπαν ή επιβεβαίωναν όσα είχαμε σχηματίσει στο μυαλό μας τόσα χρόνια. Σε ένα τραπέζι, ένας σκελετός σχεδόν άρτιος. Με εμφανή τα σημάδια της ριπής στο στήθος και της επιβεβαιωτικής σφαίρας. Δίπλα, ένα βάζο με υπέροχα, άσπρα λουλούδια, μια φωτογραφία του παππού και ένα καπνιστήρι. Το ανάψαμε, μια μυσταγωγία σε ένα σύμπαν, θαρρείς παράλληλο. Στο

πλάι, κάποια προσωπικά αντικείμενα του, που το χρώμα δεν κατάφερε να εξαφανίσει.

Και μετά από λίγες μέρες η κηδεία. Δεν το περίμενα, αλλά το βίωσα. Όλα του τα παιδιά συμπεριφέρονταν λες και τον είχαν χάσει ακριβώς εκείνη τη στιγμή. Και ήταν αληθινό. Έβλεπα τους γονείς μου, τις θείες και τους θείους μου να επιστρατεύουν δυνάμεις, να θρηνούν αλλά ταυτόχρονα να κλείνουν αυτόν τον τεράστιο κύκλο.

Ευχή, να νιώσουν όλοι, όσοι ακόμη έχουν αγνοούμενους αυτό το κλείσιμο, αυτή την επιτέλους ηρεμία...

Ο Παύλος Κουσιουμής θυμάται

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Από τη συνάντησή μου με τον κ. Παύλο Κουσιουμή έχω να θυμάμαι πολλά. Ο κος Παύλος μού διηγήθηκε πολλές ιστορίες από εκείνα τα δύσκολα χρόνια στα πατρογονικά του χωμάτα, που όμως ποτέ δεν ξέχασε. Παρά τις δυσκολίες εκείνων των χρόνων, ο Παύλος Κουσιουμής δεν πτοήθηκε, δεν το έβαλε κάτω και οι αντιξοότητες των χάλκευσαν.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΜΥΑΛΟ ΑΠΟ ΠΑΙΔΙ

Λόγω μετανάστευσης του πατέρα στην Αγγλία περάσαμε δύσκολα χρόνια. Θυμάμαι μια φορά μάζεψα από το περιβόλι μας λεμόνια και γέμισα ένα κοφίνι. Δεν μπορούσα να τα φορτώσω στο γαϊδούρι και με βοήθησε ο Τσιάρτας, τον οποίο εκτιμούσα και αγαπούσα πολύ. Μετέφερα τα λεμόνια στο σπίτι και την Παρασκευή πήγα στο παντοπωλείο του παλιού Δημαρχείου για να τα πωλήσω. Πήγα με το λεωφορείο του Κώστουλλου. Δεν μπήκα μέσα στο παντοπωλείο για να μην πληρώσω δημοτικό φόρο. Αφού διαπίστωσα ότι εντός του παντοπωλείου τα λεμόνια επωλούντο 10 στο σελίνι, εγώ τα πωλούσα 12 στο σελίνι. Στο τέλος, τα μικρά τα πωλούσα 15 στο σελίνι. Εισέπραξα 15 σελίνια τα οποία έδωσα στην μάνα μου για το φούμνισμα από τον μπακάλη.

Ο ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΑΙ 18 ΑΒΓΑ

Μια χρονιά ήταν Παρασκευή, παραμονή Σαββάτου του Λαζάρου. Μου είπε η μάνα μου να πάω στο Συνεργατικό Παντοπωλείο που εργαζόταν ο Γιώργος Στέκας για

Έφτιαξα τον Λάζαρο με βάιο φοινικιάς και γύρισα το χωριό κι έλεγα τον Λάζαρο, σύμφωνα με το έθιμο. Μετά πήγα στην Κυθρέα και κατέληξα στο Τραχώνι. Η είσπραξη 4 σελίνια και 18 αβγά.

να φέρω λάδι και πετρέλαιο. Μου έδωσε ένα μπουκάλι για το λάδι κι ένα μικρό δοχείο για το πετρέλαιο. Πες του να τα γράψει, μου είπε. Πήγα στο συνεργατικό και είπα στον Στέκα: «Θκειε Γιωρκουλλή, είπε μου η μάνα μου να μου βάλεις πετρέλαιο και λάδι». «Ριάλια βαστάς», με ρώτησε. «Όχι, μου είπε να τα γράψεις», του απάντησα. «Να της πεις ότι εν γράφουμεν πκιον». Έφυγα κλαίοντας. Την επομένη δεν

πήγα σχολείο. Έφτιαξα τον Λάζαρο με βάιο φοινικιάς και γύρισα το χωριό κι έλεγα τον Λάζαρο, σύμφωνα με το έθιμο. Μετά πήγα στην Κυθρέα και κατέληξα στο Τραχώνι. Γύρισα σπίτι, κουρασμένος. Η είσπραξη 4 σελίνια και 18 αβγά. Πήγα στο συνεργατικό, πήρα πετρέλαιο και λάδι και μου έδωσε ενάμισι σελίνι ρέστα. Το ένα το έδωσα της μάνας μου και το μισό το κράτησα για τον εαυτό μου.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

Τα καρφωμένα μάτια

Εκείνα τα μάτια απέναντί μου
έψαχναν να βρουν μια λέξη μου
για να πιαστούν, σαν να ζητούσαν
τον λόγο μου, ότι τάχα κάτι ξέρω.

Μόνο να τα κοιτούσες εκείνα τα μάτια
ελπίδα, απόγνωση, θλίψη και απορία
γεμάτα, άλλοτε θάλασσες πλατιές και
άλλοτε αβυσσαλέο πέλαγος έμοιαζαν.

Σε εκείνα τα μάτια, σε εκείές τις πλάτες
τις γερασμένες δεν έπρεπε τέτοια απώλεια.
Σε εκείνες τις μανάδες δεν ταιριάζανε
τα μαύρα ρούχα, μα σταμπωτά μαντίλια.

Τι κι αν κάθε πέτρα μνήμα έγινε βαθύ
δεν ήρθε ελευθεριά, κι ας την είχαν
τάξει στα χωριά. Έκανε η δολερή
δικόνοια άριστα τη δουλειά.

Εκείνα τα μάτια έκλαψαν πικρά
στερέψαν με τα χρόνια, έμοιασαν
του Κεφαλόβρυσου στην Τζιρκά
μα κάποτε κανείς πρέπει να τα κοιτά.

Μια χαραυγή

ΤΗΣ ΕΥΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Μόλις που είχε χαράξει το πρώτο φως του ήλιου πριν από την ανατολή, κάπου εκεί στο χάραμα, πάνω την γλυκιά αυγούλα, ήρθαν εκείνα το σιδερένια πουλιά του θανάτου φέροντας μαζί τους πολύ πόνο και αίμα. Σκοτάδι και απαίσιος ήχος, ατσάλι και σίδηρο πάνω από τις σκεπές των σπιτιών μας, βουή του θανάτου. Φοβισμένες φωνές και ο απόλυτος χαμός. Φυγή μέσα σε κραυγές απόγωσης και ένα πλήθος να μπαίνει βιαστικά-βιαστικά σε ό,τι μεταφορικό μέσο έβρισκε και να τρέχει από τον βορρά της φωτιάς και του χαμού στον άγνωστο νότο. Στους δρόμους του χωριού ένα ανθρώπινο πλήθος φοβισμένο, πανικοβλημένο να τρέχει με αγωνία για να σωθεί, χωρίς προορισμό, με μια κρυφή ελπίδα ότι θα ξεφύγει από την μανία του πολέμου, μια μαζική φυγή και όπου την βγάλει ο Θεός. Ναι, ζητούσε να σωθεί η ψυχή γιατί φοβόταν το τέλος. Ήθελε το φως και τη χαρά της ως τότε γνωστής του καθημερινότητας και όχι τον φρικτό ήχο των βομβαρδιστικών που σκορπούσαν την κόλαση και τον θάνατο.

Όλα αυτά στο παιδικό τότε μυαλό μου δεν γίνονταν κατανοητά, το μόνο που καταλάβαινε ήταν η καταστροφή και στην ψυχή ένοιωθε την οδύνη του ξεριζωμού και τον πόνο για το τέλος. Μα, αλήθεια δεν θα ξανακαθόμουν μαζί με τα αδέρφια μου στη μεγάλη μας κουζίνα για φαγητό αλλά θα στεκόμασταν στη ουρά για ένα φτωχό συσσίτιο πια; Δεν θα ξαναέπαιζα με τα ξαδέρφια και τους φίλους μου στη αυλή μας, δεν

θα ξανακοιμόμουν στο μικρό μου δωμάτιο, αλλά κάτω από τα δέντρα σαν ένας πρόσφυγας πονεμένος και κατατρεγμένος; Η ξύλινη πόρτα της αυλής μας δεν θα ξανάνοιγε να περάσω να πάω στο σχολείο μου ή να πάω στα γειτονόπουλά μου να παίξω γιατί αυτά σκορπίστηκαν σαν τα ταξιδιάρικα πουλιά; Δεν θα άκουγα δηλαδή ξανά την καμπάνα του Αγίου Χαραλάμπους να μας καλεί στην εκκλησία τις Κυριακές γιατί αυτή θα ερήμωνε και η καμπάνα θα σώπαινε για 46 χρόνια; Δεν θα ξαναπερπατούσα στην αυλή του δημοτικού μου σχολείου γιατί τώρα τα παιδιά των κατακτητών θα έτρεχαν ξέγνοιαστα; Ω, μα είναι φρικτή μια τέτοια ζωή. Το όνειρο, μόνο το όνειρο, αυτό μόνο μπορεί να με σώσει. Το όνειρο ότι μια μέρα θα άκουγα από την τηλεόραση και το ραδιόφωνο με ήχους χαρμόσυνων καμπανών ότι βρέθηκε μια κάποια λύση, ότι μπορούμε να πάμε πίσω σε αυτά τα αγαπημένα, τα αξέχαστα, τα μοναδικά που αφήσαμε πίσω μας. Και το κράτησα χρόνια ζωντανό τούτο το γλυκό όνειρο. Με αυτό μεγάλωσα, με αυτό πέρασα τα χρόνια που ακολούθησα, το ξαναζωντάνευα τις νύκτες που ξύπναγα από τους εφιάλτες εκείνης της ημέρας του διωγμού και άδικου ξεριζωμού. Το ξαναζωντάνευα κάθε Πάσχα, Χριστούγεννα, αποκριές και ζούσα εκεί τις γιορτές μου, εκεί που έπρεπε εκεί που ήταν δίκαιο να ζω και όχι στους ψυχρούς συνοικισμούς της αποξένωσης.

Έτσι, λοιπόν, την πέρασα τη ζωή μου, αντάμα μ' αυτό το όνειρο της επιστροφής και με την ελπίδα ότι

μια μέρα θα ξαναρίζωνα στο άγιο πατρικό μου χώμα σαν ένα δεντράκι που το παρέσυρε ένας χείμαρρος, το περιμάζεψαν οι διαβάτες και το φύτεψαν ξανά για να μην πεθάνει. Έτσι, οι καιροί του ονείρου αποδυνάμωσαν την πίκρα της προσφυγιάς, τον πόνο του χαμού. Ναι, φίλε μου, για να καταλάβεις για ποιον βορρά σου μιλώ, για ποιον βορρά κράτησα τ' όνειρο ζωντανό πρέπει να περπατήσεις την οροσειρά του Πενταδάκτυλου, να μπεις μες στα κάστρα του, να αγναντέψεις μέσα από τις πολεμίστρες τη θέα κάτω, να ακούσεις τους ήχους από τα

Και πώς χώρεσε, άνθρωπέ μου, μια ολόκληρη ζωή σ' ένα πρόχειρο μπόγο που πήραμε μαζί μας; Πώς άντεξε η ψυχή τόση αδικία, πόση πίκρα; Παιδάκι γνώρισα την προσφυγιά και άσπρισαν τα μαλλιά μου, μα τ' όνειρό μου αθάνατο.

σπαθιά των προγόνων μας όταν πέθαιναν για την πατρίδα τους. Να κατεβείς στις ακρογιαλιές της Κερύνειας με το πρασινογάλαζο χρώμα από το ακρωτήριο του Κορμακίτη

ως την Αχαιών ακτή, να προχωρήσεις στην Αμμόχωστο με τις χρυσές μοναδικές της αμμουδιές και όταν φτάσεις στη χερσόνησο των ηρώων και αγίων, την Καρπασία, να μιλή-

σεις με τους εγκλωβισμένους της, να ακούσεις το βουβό τους κλάμα για τις έρημες εκκλησίες μας. Τότε θα καταλάβεις ότι άξιζε και αξίζει να κρατήσεις τ' όνειρο της επιστροφής

Ο χαμένος βορράς μας, οι δύο πατρίδες, ζωή εδώ, ζωή και εκεί, μέσα απ' αυτό τ' όνειρο. Εμείς και οι άλλοι, σ' ένα νησί χωρισμένων ανθρώπων και θεών. Και πώς χώρεσε, άνθρωπέ μου, μια ολόκληρη ζωή σ' ένα πρόχειρο μπόγο που πήραμε μαζί μας; Πώς άντεξε η ψυχή τόση αδικία, πόση πίκρα; Παιδάκι γνώρισα την προσφυγιά και άσπρισαν τα μαλλιά μου, μα τ' όνειρό μου αθάνατο.

Το Νέο Χωρίο Κυθρέας στον Τύπο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΛΗΣ

Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ

Όχι μέχρι Μόρφου.

Καθώς πληροφορούμεθα, η προέκταση του σιδηροδρόμου προς δυσμάς της Λευκωσίας δεν θα επεκταθῆ μέχρι Μόρφου.

Η γραμμὴ θὰ στρωθῆ μόνον μέχρι Αὐλώνας—ἤτοι ἐπὶ τὰ 2/3 τοῦ δρόμου Λευκωσίας Μόρφου—διότι τὰ χρήματα τοῦ δανείου δὲν ἵπάρχουν.

Ἐν τούτοις πιστεύομεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις μας θὰ δυνήθῃ νὰ ἐξυρῆ οικονομικὰ συνδυασμῶν ὅπως ἡ περὶ τῆς φθάσῃς μέχρι Μόρφου, ὅχι διότι ἡ ὑπολιτισμένη ἀπόστασις ἐστὶν σήμαντος, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ γραμμὴ μέχρι Αὐλώνας μόνον οικονομικὰ θὰ ἐπιτύγχανε τόσον ὅσον ἂν ἡ περὶ τῆς φθάσῃς μέχρι Μόρφου.

Ἡ γραμμὴ Ἀμμοχώστου

Ἡ στρώσις τῆ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀμμοχώστου Λευκωσίας ἤρξατο μέχρι Νέου Χωρίου, ἐκ ἀπόστασιν θ' ἀγγλικῶν μιλίων ἀπὸ τῆς Λευκωσίας, καὶ αἱ ἐργασίαι προχωροῦσι δραστηρίως.

Ἡ ΚΥΠΡΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΝ

Σημαίνον καὶ καλῶς πληροφοροφρημένον πρόσωπον μεταβίβει ἡμῖν ἐκ Καΐρου τὴν

ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΩΩΝ

Ἐν Λευκωσίᾳ.

Συνεκροτήθη τὴν δευτέραν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἡ προαγγελθεῖσα Ἐκθεσις Ζώων καθ' ἣν διαφόρα ἐξετέθησαν Ζῶα, λαβόντα τὰ κάτωθι βραβεῖα ἀνελθόντα ἐν ὅλῳ εἰς 40 περίπου λίρας. Τάξις φορβάδων 55 1/2 δακτ. Τὸ ἐκ Λιπῶν 2 βραβεῖον ἔλαβεν ἡ φορβὰ τοῦ Γ. Ἰωάννου ἐκ Τραχυνίου, τὸ δεύτερον ἡ τοῦ Σ. Φιλίππου ἐκ Λύσειω καὶ τὸ τρίτον ἡ τοῦ Κ. Χ' Χαλαράμου ἐκ Νέου Χωρίου.

ἵστον διὰ πάντα εἰσέθυσεν, ὅτι τῇ ἐπισημοῦ τῶν Κυβερνήσεως καὶ Ἑλλάδος, ἡμῶν πατρίδος παραχωρηθῆ μετὰ τῶν ἑλλῶν Νήσων τοῦ ἑλλῶν τῆν Ἑλλάδα.

ἰσχυροῦς ὁ ἐπιστάτης ὁμογενῆς, οἱ ἐν ἐπίσημοι ἀγγλικοὶ ἐμελλούσε πλέον ἀνακαί μετὰ βεβαίωσιν τῆς παραχωρήσεως Κύπρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡτες θὰ συντελεσθῆ ὁμοσπονδία. Ἐπίσθη ἡ ἕψη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερ-

ΝΕΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ

Παρατηρεῖται μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι ἡρχισεν νὰ κατανοήται πλέον καλῶς ὁπὸ τῶν χωρικῶν τῆς νήσου τὸ εὐεργητικὸν σύστημα τῆς ἰδρύσεως Συνεργατικῶν Ἐταιρειῶν, τῶν ὁποίων οσημέραι ὁ ἀριθμὸς αὐξάνει.

— Εἰς ποία χωρία ἰδρύθησαν. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἰδρύθησαν Συνεργατικαὶ Ἐταιρεῖαι εἰς Τρίκωμον, Στόλλους, Ἀχναν, εἰς Πυργὰ σύμπλεγμα μετὰ Περικτερίων, εἰς Ἐγκωμην σύμπλεγμα μετὰ Ἀγ. Σέργιον, εἰς Λιοπέτρι σύμπλεγμα μετὰ Φρέναρος καὶ εἰς Λάπαθον σύμπλεγμα μετὰ Γύψου.

Υπάρχουν ἤδη αἰτήσεις πρὸς ἵδρυσιν Συνεργατικῶν Ἐταιρειῶν ἀπὸ τῶν χωρίων Μαραθόβουνον, Φλαμούδι σύμπλεγμα μετὰ Κώμην Κεπήρ καὶ Νέον Χωρίον (Λευκωσίας).

— Χρηρηγία Παναζέων. Ἐχορηγήθησαν ὁπὸ τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης τῆ κεφαλθεῖση ἰδρυμαθὶ δάνεια εἰς τὰς ἀπολούθους συνεργατικὰς Ἐταιρεῖαι: Κώμην Αἰγυλιῶν, Αἰγυλιῶν, Πασίλι, Στόλλων, Συτήρας, Κετίου, Κατωκοπιῆς, Ἀκκίσιου, Γύψου, Περιστερώνων, Μηλιῶν καὶ Πηγῆς. Ἡς τινες τῶν συνεργατικῶν τούτων Ἐταιρειῶν ἐχορηγήθησαν δάνεια δὴ τῶν 1.000 λίρῶν.

Ο ημερήσιος Τύπος εἶναι μία πολύτιμη πηγὴ πληροφοριῶν τόσο για μερίζονα όσο και για ελάσσονα ζητήματα. Μέσα ἀπὸ τις σελίδες των εφημερίδων τῆς εποχῆς μπορούμε να δούμε τις κοινωνικές συνθήκες τῆς κάθε εποχῆς, τα προβλήματα που ἀντιμετώπιζαν οἱ κάτοικοι του Νέου Χωρίου, τὴν επικαιρότητα, ἀλλὰ και ευτράπελα γεγονότα. Συνεχίζουμε να σας παρουσιάζουμε μερικά παραδείγματα.

Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ

Καθώς πληροφοροῦμεθα, ἡ προέκτασις τοῦ σιδηροδρόμου πρὸς δυσμάς τῆς Λευκωσίας δεν θα επεκταθῆ μέχρι Μόρφου. Η γραμμὴ θα στρωθῆ μέχρι Αὐλώνας—ἤτοι ἐπὶ τὰ 2/3 τοῦ δρόμου Λευκωσίας Μόρφου—διότι τὰ χρήματα τοῦ δανείου δεν ἐπαρκούν. [...] Η στρώσις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀμμοχώστου Λευκωσίας ἐφθάσε μέχρι Νέου Χωρίου, εἰς ἀπόστασιν 6 ἀγγλικῶν μιλίων ἀπὸ τῆς Λευκωσίας και αἱ ἐργασίαι προχωροῦσι δραστηρίως.
Κύπρος, 28 Μαΐου 1905, σελ. 4

● ● ●

ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΩΩΝ

Συνεκροτήθη τὴν δευτέραν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἡ προαγγελθεῖσα Ἐκθεσις Ζώων καθ' ἣν διάφορα ἐξετέθη-

σαν Ζῶα, λαβόντα τὰ κάτωθι βραβεῖα ἀνελθόντα ἐν ὅλῳ εἰς 40 περίπου λίρας. Τάξις φορβάδων 55 1/2 δακτ. το ἐκ λιρῶν 2 βραβεῖον ἔλαβεν ἡ φορβὰ τοῦ Γ. Ἰωάννου ἐκ Τραχυνίου, το δεύτερον ἡ τοῦ Σ. Φιλίππου ἐκ Λύσειω και το τρίτον ἡ τοῦ Κ. Χ' Χαλαράμου ἐκ Νέου Χωρίου.
Φωνὴ τῆς Κύπρου, Σάββατο 1 Ἰανουαρίου 1910, σελ. 2

● ● ●

Ἡ ΚΥΠΡΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΝ

Μνημόσυνον διὰ τον αὐτὸν σκοπὸν θα τελεσθῆ αὐριον Κυριακὴν και ἐν τῷ ναῷ τοῦ Τιμίου Προδρόμου τοῦ Νέου Χωρίου Κυθραίας δαπάναις τοῦ φιλοπάτριδος κ. Κωνστ. Χ. Ζαβροῦ.
Ἐλευθερία, Σάββατο 18 Ἰανουαρίου 1913, σελ. 2

● ● ●

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ - ΧΟΡΗΓΙΑ ΝΕΩΝ ΑΔΕΙΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΩΛΗΣΙΝ ΠΟΤΩΝ

Χθες συνήλθεν ἐν τῷ Διοικητηρίῳ Λευκωσίας εἰς συνεδριαν το Ἰταρὲ Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδριαν τοῦ προσωρινοῦ διοικητοῦ κ. Σάρριτζ. [...] Το Ἰταρὲ ἐνέκρινε ὅπως δοθῶσιν αἱ ἐξῆς νέαι ἀδείαι λιανικῆς πωλήσεως οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν: [...] Λαμπριανόν Χριστοδούλου εἰς Συρ-

γανοχώριον, Δημήτηρην Γ. Ἐλληνα εἰς Πραστεῖον, Χριστόδουλον Γεωργίου εἰς Νέον Χωρίον, [...].
Ἐλευθερία, 29 Αυγούστου 1923, σελ. 2

● ● ●

ΝΕΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ

Παρατηρεῖται μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι ἡρχισεν νὰ κατανοήται πλέον καλῶς ὑπὸ τῶν χωρικῶν τῆς νήσου το εὐεργητικὸν σύστημα τῆς ἰδρύσεως Συνεργατικῶν Ἐταιρειῶν, τῶν ὁποίων οσημέραι ὁ ἀριθμὸς αὐξάνει. — Εἰς ποία χωρία ἰδρύθησαν. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἰδρύθησαν Συνεργατικαὶ Ἐταιρεῖαι εἰς Τρίκωμον, Στόλλους, Ἀχναν, εἰς Πυργὰ σύμπλεγμα μετὰ Περικτερίων, εἰς Ἐγκωμην σύμπλεγμα μετὰ Ἀγ. Σέργιον, εἰς Λιοπέτρι σύμπλεγμα μετὰ Φρέναρος και εἰς Λάπαθον σύμπλεγμα μετὰ Γύψου. Υπάρχουν ἤδη αἰτήσεις πρὸς ἵδρυσιν Συνεργατικῶν Ἐταιρειῶν ἀπὸ τῶν χωρίων Μαραθόβουνον, Φλαμούδι σύμπλεγμα μετὰ Κώμην Κεπήρ και Νέον Χωρίον (Λευκωσίας).
Ἐλευθερία, Τετάρτη 3 Νοεμβρίου 1926, σελ. 2

● ● ●

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ζητοῦνται προσφοραὶ διὰ τὴν ἀνεγερσιν ἀποχωρητηρίων τοῦ σχολείου Νέου Χωρίου Κυθρέας. Προσφοραὶ γίνονται δεκταὶ μέχρι τῆς 15ης ἰστα-

μένου προς τον κ. Ντορζήν Ντορζήν, πρόεδρον, παρά τω οποίω υπάρχει και το ορισθέν υπό του Γραφείου της Παιδείας σχέδιον. Τη 5/12/1932 Εκ της Σχολικής Επιτροπείας Νέου Χωρίου Κυθρέας

Πρωινή, Τετάρτη 7 Δεκεμβρίου 1932, σελ. 2

ΖΗΤΕΙΤΑΙ

Ζητείται προς αγοράν ραδιόφωνων διά τον μορφωτικόν σύλλογον «η Νεολαία» Νέου Χωρίου Κυθραίας. Γράψατε εις την Επιτροπήν.

Κυπριακός Τύπος, Τρίτη 18 Ιανουαρίου 1944, σελ. 2

ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ ΣΕΒΕΝ-Α-ΣΑΪΤ

Ο Αθλητικός Σύλλογος Απόλλων Νέου Χωρίου Κυθραίας προκηρύσσει πρωτάθλημα ΣΕΒΕΝ-Α-ΣΑΪΤ την 27 Μαΐου. Καλούνται οι ενδιαφερόμενοι Αγροτικοί Σύλλογοι να δηλώσουν συμμετοχή μέχρι της 25ης Μαΐου. Εκ της Επιτροπείας Αθλ. Συλλόγου Απόλλων ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ.

Χαραυγή, Τετάρτη 16 Μαΐου 1956, σελ. 3

ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΣΤΟ ΝΕΟ ΧΩΡΙΟ

ΝΕΟ ΧΩΡΙΟ (Κυθρέα) 10 (Του ανταποκριτή μας). — Ψες τα μεσάνυχτα άγγλοι στρατιώτες συνέλαβαν από το σπίτι του τον χωριανό μας κ. Φίλιππο Ρούμπα, 35 χρόνων.

Χαραυγή, Τετάρτη 11 Ιουλίου 1956, σελ. 4

ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Ο αθλητικός σύλλογος «ΑΠΟΛΛΩΝ» Νέου Χωρίου Κυθρέας, σε μια ειδική γιορτή, στις 23 του Νοέμβρη, τίμησε τον μεγάλο μας ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη με την ευκαιρία των 40 χρόνων από το θάνατό του. Το πρόγραμμα του γιορτασμού περιλάμβανε βιογραφική σκιαγραφία και ανάλυση του έργου του Μιχαηλίδη και απαγγελίες αποσπασμάτων από τη «Χιώτισσα» και την «9ην Ιουλίου». Στη γιορτή παρευρέθηκε αρκετός κόσμος. Με την ευκαιρία αυτή σημειώσαμε ότι ο αθλητικός σύλλογος «ΑΠΟΛΛΩΝ» διοργανώνει τακτικά διαλέξεις με ποικιλόμορφα θέματα.

Χαραυγή, Παρασκευή 29 Νοεμβρίου 1957, σελ. 3

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

ΝΕΟΝ ΧΩΡΙΟΝ (Κυθρέας) 4 (Του ανταποκριτού μας). — Κατά την παρ. Κυριακήν επεσκέφθη το χωρίον μας η δ. Ουρανία Κοκκίνου, η οποία ωμίλησεν εις ευρείαν συγκέντρωσιν νεανίδων εις το οίκημα της ΟΧΕΝ. Η δ. Κοκκίνου ανεφέρθη εις την φιλοδοξίαν των μαθητών του Σωτήρος και κυρίως των δυο αδελφών Ιακώβου και Ιωάννου οι οποίοι προσεπάθουν να εξασφαλίσωσιν πρωτοκαθεδρία εν τη Βασιλεία των Ουρανών, ενώ ο Κύριος προ ολίγου απεκάλυψεν ότι εις τα Ιεροσόλυμα, όπου επορεύετο θα συλληφθή, θα βασανισθή και θα υποστή τον αιμωγικόν σταυρικόν θάνατον. Μα ο Κύριος έδωσεν εις αυτούς την αρμόζουσαν απάντησιν. Οστις θέλει να γίνη πρώτος και να αποκτήσῃ αξίωμα πρέπει προηγουμένως να γίνη υπηρέτης πάντων. Ακολούθως, ανέλυσεν εν πλάτει τα κακά επακόλουθα της φιλοδοξίας και αρχομανίας και ανεφέρθη εις την σημερινήν πολιτικήν κατάστασιν εν Κύπρω στηλιτεύσασα την φιλοδοξίαν και αρχομανίαν των διασπαστών της ενότητος τα ου Κυπριακού λαού, οι οποίοι οδηγούν τον Κυπριακόν λαόν εις διχασμόν και προσπαθούν να εκμηδενίσουν όσα

ΖΗΤΕΙΤΑΙ προς αγοράν ραδιόφωνων διά τόν μορφωτικόν σύλλογον «η Νεολαία» Νέου Χωρίου Κυθραίας. Γράψατε εις τήν έπιτροπήν.

ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ ΣΕΒΕΝ-Α-ΣΑΪΤ

Ο Αθλητικός Σύλλογος Απόλλων Νέου Χωρίου Κυθραίας προκηρύσσει πρωτάθλημα ΣΕΒΕΝ-Α-ΣΑΪΤ την 27 Μαΐου. Καλούνται οι ενδιαφερόμενοι Αγροτικοί Σύλλογοι να δηλώσουν συμμετοχή μέχρι της 25ης Μαΐου.

Εκ της Επιτροπείας Αθλ. Συλλόγου Απόλλων ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ζητούνται προσφοραί διά τήν ανέγερσιν αποχωρητησίων του σχολείου Νέου-Χωρίου Κυθρέας. Προσφοραί γίνονται δεκταί μέχρι της 15ης Ισταμένου προς τόν κ. Ντορζήν Ντορζήν, πρόεδρον, παρ' τῷ οποίῳ υπάρχει τῆς Παιδείας σχέδιον.

Τῆ 5/12/1932

Εκ της Σχολικῆς Επιτροπείας Νέου-Χωρίου, Κυθρέας.

ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ

ΛΑΡΝΑΚΑ, 10 (Του ανταποκριτή μας). — Δυνάμει ασφαλείας συνέλαβαν χύς τόν Κυριάκο Μιχαήλ Τέκκη από τόν κόρνο και τόν μετέφεραν στή έδω φυλακῆς. Δέν έχουν γνωσθεί οι λόγοι τῆς κράτησῆς του.

ΣΤΟ ΝΕΟ ΧΩΡΙΟ

ΝΕΟ ΧΩΡΙΟ, (Κυθρέα) 10 (Του ανταποκριτή μας). — Ψες τὰ μεσάνυχτα άγγλοι στρατιώτες συνέλαβαν από τὸ σπίτι του τὸν χωριανό μας κ. Φίλιππο Ρούμπα, 35 χρόνων.

Σαράντα χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Βασίλη Μιχαηλίδη

Ο αθλητικός σύλλογος «ΑΠΟΛΛΩΝ» Νέου Χωρίου Κυθρέας, σε μία ειδική γιορτή, στις 23 του Νοέμβρη, τίμησε τόν μεγάλο μας ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη με τήν ευκαιρία τῶν 40 χρόνων ἀπὸ τὸ θάνατο του.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ γιορτασμοῦ περιλάμβανε βιογραφική σκιαγραφία και ἀνάλυση τοῦ έργου τοῦ Μιχαηλίδη και ἀπαγγελίες ἀποσπασμάτων ἀπὸ τῆς «Χιώτισσας» και τῆς «9ην Ιουλίου». Στῆ γιορτῆ παρευρέθηκε ἀρκετός κόσμος.

Με τήν ευκαιρία αὐτή σημειώσαμε ὅτι ὁ αθλητικός σύλλογος «ΑΠΟΛΛΩΝ» διοργανώνει τακτικά διαλέξεις με ποικιλόμορφα θέματα.

‘ΟΤΙ ΞΕΝΟΙΑΦΕΡΣΙ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

ΠΡΟΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΜΕΓΑΛΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ
ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΑΙΑΣ

Ν. ΧΩΡΙΟ ΚΥΘΡΑΙΑΣ, 29 (του ανταποκριτή μας). — Με την ευκαιρία του Παγκόσμιου Συνεδρίου Δημοκρατικών Γυναικών, που συνέρχεται στη Μόσχα, το Φιλανθρωπικό Σωματείο Ελληνίδων του χωριού μας έχει αναπτύξει σε διάφορους τομείς εξαιρετική δραστηριότητα. Στον οργανωτικό τομέα, έχει επιδώσει ως τώρα την ταυτότητα της ΠΟΓΟ σε 75 μέλη, έντεκα δε τις προσπάθειες του για να εθίσουν τα τακτικά μέλη στα 92.

δωρεάν όλα τα παιδιά της κοινότητάς μας. Η ζωντανή και πλούσια πηγή ζωής εκπνέει δικαιολογημένα από όλα τα στρώματα των κατοίκων του Νέου Χωριού Κυθραίας.

Παράλληλα, το Φιλανθρωπικό Σωματείο των γυναικών της κοινότητας μας δραστηριοποιείται στην πολιτιστική και λαϊκή κοινωνική του δράση. Έχει πραγματοποιήσει ήδη θεικές εκδρομές σε διάφορα αξιοθέατα του νησιού, όπου μυσταί να πάρουν μένος έπιπέλω.

Η ΘΩΝΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΣ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΝΕΟΝ ΧΩΡΙΟΝ (Ευχαριστίες). — Κατά την κοινή προσπάθεια των γυναικών του Νέου Χωριού Κυθραίας, η οποία δίνει την πηγή ζωής και πλούσια εκπνέει δικαιολογημένα από όλα τα στρώματα των κατοίκων του Νέου Χωριού Κυθραίας.

Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΟΜΙΛΗΣΕΝ ΕΙΣ Ν. ΧΩΡΙΟΝ

‘Ο Πρόεδρος Μακάριος, ετόνισεν ότι ο αγών του ‘Ελληνισμού της Κύπρου, θα συνεχισθή μέχρις ότου αχθή εις αίσιον πέρας, παρά τα εμπόδια, τα οποία παρεμβάλλονται από έσωθεν και έξωθεν εχθρούς. Είς σύντομον ομιλίαν του κατά τα εγκαίνια φιλανθρωπικής αγοράς, εις Νέον Χωριόν Κυθραίας, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, υπεγράμμισεν επίσης ότι τα αισθήματα αγάπης και εμπιστοσύνης του λαού τον ενδυναμώνουν ώστε να συνεχίσω τον αγώνα άπονητος, ακλόνητος και άκαμπτος επί των επάλξεων. Την πρωίαν της χθες ο Μακαριώτατος ετέλεσεν την θείαν λειτουργίαν εις τον πανηγυρίζοντα ιερών ναόν Αγίου Χαράλαμπος εις το Νέον Χωριόν.

ΧΑΡΑ! ΧΑΡΑ!
Για την ανθρωποποίηση του ανθρώπου, το φως, την ζωή και την ειρήνη στην γη και για την σωτηρία του κόσμου ο κοινωνιολόγος συγγραφέας Ν. Πέπες διατηρεί στην έκθεση βιβλίων του, οδός Αριστοφάνους 3Β Λευκωσία, το πρώτον στον κόσμο ‘Αναγνωστήριον και επεξηγητήριον Ν. Πέπε. ‘Αναγκαία η επίσκεψις από τον κάθε ένα.

διά τόσων αγώνων, θυσιών και αιμάτων εκερδίσθησαν. Την ομιλίαν της διαπαρηκολούθησαν και πλήθος ομοχωρίων μας, οι οποίοι χειροκρότησαν θερμούς την εμπνευσμένην θρησκευτικοπολιτικήν ομιλίαν.

Ο Φιλελεύθερος, Σάββατο 5 Δεκεμβρίου 1959, σελ. 2

ΜΕΓΑΛΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΑΙΑΣ

Ν. ΧΩΡΙΟ ΚΥΘΡΑΙΑΣ, 29 (του ανταποκριτή μας). — Με την ευκαιρία του Παγκόσμιου Συνεδρίου Δημοκρατικών Γυναικών, που συνέρχεται στη Μόσχα, το Φιλανθρωπικό Σωματείο Ελληνίδων του χωριού μας έχει αναπτύξει σε διάφορους τομείς εξαιρετική δραστηριότητα. Στον οργανωτικό τομέα, έχει επιδώσει ως τώρα την ταυτότητα της ΠΟΓΟ σε 75 μέλη, εντείνει δε τις προσπάθειες του για να φτάσουν τα τακτικά μέλη στα 90. Παράλληλα το Φιλανθρωπικό Σωματείο των γυναικών της κοινότητάς μας αναπτύσσει την πολιτιστική και

λοιπή κοινωνική του δράση. Έχει προγραμματίσει ήδη θερινές εκδρομές σε διάφορα αξιοθέατα του νησιού, όπου μπορούν να πάρουν μέρος εντελώς δωρεάν όλα τα παιδιά της κοινότητάς μας. Η ζωντανή και πλούσια αυτή δράση του Σωματείου Ελληνίδων εκτιμάται δικαιολογημένα από όλα τα στρώματα των κατοίκων του Νέου Χωριού Κυθραίας.

Χαραυγή, Κυριακή 30 Ιουνίου 1963, σελ. 2

ΔΩΡΕΑΝ ΧΩΡΟΣ ΓΙΑ ΤΑΦΟ ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗ

Ύστερα από απόφαση της εκκλησιαστικής επιτροπής του Νέου Χωριού Κυθραίας παρεχωρήθη δωρεάν ο χώρος του τάφου του πρώην κοινοτάρχου του χωριού κ. Ζωρζή Ζωρζή. *Χαραυγή, Σάββατο 2 Απριλίου 1966, σελ. 2*

ΧΑΡΑ! ΧΑΡΑ!

Για την ανθρωποποίηση του ανθρώπου, το φως, την ζωή και την ειρήνη στην γη και για την σωτηρία του κόσμου ο κοινωνιολόγος συγγραφέας Ν. Πέπες διατηρεί στην έκθεση βιβλίων

του, οδός Αριστοφάνους 3Β Λευκωσία, Αναγνωστήριον και επεξηγητήριον Ν. Πέπε. Αναγκαία η επίσκεψις από τον κάθε ένα.

Πρωινή, Παρασκευή 9 Ιουνίου 1972, σελ. 2

Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΟΜΙΛΗΣΕΝ ΕΙΣ Ν. ΧΩΡΙΟΝ

Ο Πρόεδρος Μακάριος ετόνισεν ότι ο αγών του Ελληνισμού της Κύπρου, θα συνεχισθή μέχρις ότου αχθή εις αίσιον πέρας, παρά τα εμπόδια, τα οποία παρεμβάλλονται από έσωθεν και έξωθεν εχθρούς. Είς σύντομον ομιλίαν του κατά τα εγκαίνια φιλανθρωπικής αγοράς, εις Νέον Χωριόν Κυθραίας, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, υπεγράμμισεν επίσης ότι τα αισθήματα αγάπης και εμπιστοσύνης του λαού τον ενδυναμώνουν ώστε να συνεχίσω απτόητος, ακλόνητος και άκαμπτος επί των επάλξεων. Την πρωίαν της χθες ο Μακαριώτατος ετέλεσεν την θείαν λειτουργίαν εις τον πανηγυρίζοντα ιερών ναόν Αγίου Χαράλαμπος εις το Νέον Χωριόν. *Θάρρος, Δευτέρα 11 Φεβρουαρίου 1974, σελ. 1*

Νιοχωρίτικες καλλιέργειες, ξεχασμένες και μη

ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Κύρια ασχολία των κατοίκων του Νέου Χωρίου Κυθρέας, πριν από την τουρκική εισβολή του 1974, ήταν η γεωργία και η κτηνοτροφία. Τα είδη των καλλιεργειών ήταν τα σιτηρά, τα λαχανικά, κουκιά, κραμπιά, ζαρζαβατικά, καθώς και η δενδροκαλλιέργεια κυρίως της ελιάς και των εσπεριδοειδών, ως επί το πλείστον λεμονιές. Εκτός από τους επαγγελματίες γεωργοκτηνοτρόφους, σχεδόν όλοι οι Νιοχωρίτες ασχολούνταν με την οικόσιτη κτηνοτροφία, δηλ. είχαν 2-3 αίγες, όρνιθες, γαλοπούλες, περιστέρια και έτσι ικανοποιούσαν τις ανάγκες τους κυρίως σε γάλα, γιαούρτι, χαλλούμια, αναρή, αβγά, κοτόπουλα. Άλλοι εξέτρεφαν και έναν χοίρο τον οποίο έσφαζαν συνήθως

πριν από τα Χριστούγεννα. Πολλές από τις πιο πάνω καλλιέργειες ήταν αρδευσιμες και άλλες ξηρικές. Το νερό που χρησιμοποιείτο για την άρδυσή τους ήταν κυρίως από τον Κεφαλόβρυσο της Κυθρέας και σε πολύ μικρότερο ποσοστό από διατρήσεις και αλακατόλακκους.

Λίγα χρόνια πριν από την τουρκική εισβολή έγιναν διάφορες εκτιμήσεις από το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων αναφορικά με τις ανάγκες των κοινοτήτων της περιοχής Κυθρέας σε πόσιμο και αρδευσιμο νερό από τον Κεφαλόβρυσο. Στο πλαίσιο των πιο πάνω εκτιμήσεων το Τμήμα Γεωργίας απέστειλε επιστολή στο Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, με το οποίο το πληροφορούσε σχετικά με τις εκτάσεις γης που καλλιεργούνταν στο Νέο Χωρίο Κυθρέας και το υπολογιζόμενο εισόδημα.¹

Πιο συγκεκριμένα, στο Νέο Χωρίου καλλιεργούνταν:

1.800 σκάλες σιτηρών.

450 σκάλες οσπρίων, κυρίως κουκιά.

3.800 σκάλες ελαιοδένδρων.

685 σκάλες εσπεριδοειδών, κυρίως λεμονιές.

355 σκάλες λαχανικών, κυρίως κραμβοειδή, πατάτες, κρεμμύδια.

20 σκάλες μηδική (συφουνάρι, βρώμη).

Σύνολο 7.110 σκάλες.

Στο έγγραφο καταγραφόταν και πόσα κυβικά μέτρα νερού απαιτούνταν για την άρδευση κάθε καλλιέργειας ανά σκάλα.

ΚΡΑΜΠΙΑ

Τα κραμπιά που καλλιεργούνταν στην περιοχή Κυθρέας ήταν γνωστά ανά το παγκύπριο ως «τζυρκώτικα». Επίσης, δεν απαντώνται πουθενά αλλού στον ελληνικό χώρο εκτός από την Κύπρο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στο *Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη* (Αθήνα 1927) υπάρχει το λήμμα: «κράμβη της Κυθρέας». Τα κραμπιά της Κυθρέας είναι πολύ μεγάλα, στρογγυλού σχήματος και βάρους ως πέντε κιλών. Ακόμη και σήμερα στις λαϊκές αγορές οι παραγωγοί των κραμπιών τα διαφημίζουν ως «τζυρκώτικα». Οι πιο γνωστοί Νιοχωρίτες καλλιεργητές μεγάλων εκτάσεων κραμπιών ήταν ο Χατζηανδρέας Σοφοκλέους (Χατζής του Μανίταρου), ο Νίκος Μάρκω (Κκόνιος) και ο Αντρέας Λαμπρίας. Πολύ μικρότερες ποσότητες κραμπιών, κυρίως για ικανοποίηση οικογενειακών αναγκών, φύτευαν κι άλλοι Νιοχωρίτες. Η φύτευση γινόταν μέσα στον Αύγουστο. Το αργότερο που μπορούσες να φυτεύσεις κραμπιά ήταν του Σταυρού, δηλαδή 14 του Σεπτέμβρη. Προηγουμένως ετοιμαζόταν το χωράφι με βαθύ όργωμα με το αλέτρι και στη συνέχεια

με τις τσάπες. Ακολούθως, τραβούσαν αυλατζιές με τον αυλακωτήρα. Το φύτευμα γινόταν αργά το απόγευμα. Σε κάθε αυλατζιά υπήρχαν δύο άτομα. Εκείνος που έβγαζε με τον «ξινάρι» (είδος τσάπας) το λακκάκι και εκείνος που στεκόταν ακριβώς δίπλα του και έριχνε μέσα στο λακκάκι το φυτό. Αμέσως εποτίζετο η φυτεία και το πότισμα επαναλαμβανόταν την επομένη το πρωί για να «ποκρύνουν» όπως έλεγαν τα κραμπιά, τα οποία είχαν μεγάλες απαιτήσεις σε νερό. Ο Χατζής και ο Α. Λαμπρίας είχαν πολλές νομές νερού από τον Κεφαλόβρυσο, ενώ ο Κκόνιος είχε και διάτρηση. Τα κραμπιά ολοκληρώνονταν μέσα στον Δεκέμβριο και χαρακτηριστικό ήταν το ερώτημα: «Ετυλίξαν τα κραμπιά»; δηλαδή πήραν το στρογγυλό σχήμα και ήταν σφικτά στην επιφάνεια. Τα έπαιρναν στην αγορά στη Λευκωσία και τα πωλούσαν είτε στη χονδρική είτε λιανικώς.

Χαρακτηριστικά ο Κώστας Λαμπρίας θυμάται που σε ηλικία 12 χρονών περίπου, γύρω στο 1960, συνόδευσε τον πατέρα του στην αγορά για να πωλήσουν κραμπιά. Φόρτωσαν 150 κραμπιά πρωί-πρωί στο λεωφορείο του Λοΐζου και τα πήραν στην αγορά. Ξεκίνησαν με 12 γρόσια το ένα, έπεσαν στο σελίνι, μετά στα 8 γρόσια και τέλος στο μισό σελίνι. Δυστυχώς έμειναν απούλητα γύρω στα 50 κραμπιά.

Οι καλλιεργητές έπρεπε να φροντίσουν να φυλάξουν σπόρο για την επόμενη χρονιά, γιατί τότε δεν υπήρχαν φυτώρια. Σταύρωναν με μαχαίρι δυο-τρία κραμπιά, τα οποία άφηναν να ανθίσουν και να δώσουν σπόρο τον οποίο φύτευαν τον επόμενο χρόνο σε λασάνι και έπαιρναν τα φυτά. Σχετικά με το κραμβί διαβάζουμε στα *Κυπριακά* του Αθ. Σακελλάριου, «ενταύθα γίνεται και μάλιστα εν Κυθραία αλλά η γλυκυτέρα εν τη κώμη Δευτερά».²

ΚΟΥΝΟΥΠΙΔΙ

Πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν την περιοχή της Κυθρέας ως την περιοχή προέλευσής του. Ο Έλληνας γεωπόνος Παναγιώτης Γεννάδιος, ο οποίος είχε υπηρετήσει στην Κύπρο ως διευθυντής του Τμήματος Γεωργίας (1896-1904), αναφέρει, στο έργο του *Λεξικόν Φυτολογικόν* (Αθήνα 1914), για το κουνουπίδι (Κράμβη η λαχανώδης, Ανθοκράμβη): «Περί τας αρχάς του παρελθόντος αιώνας μεγάλη ποσότης σπόρου Ανθοκράμβης παρήγετο εν Κύπρω και εξήγετο της νήσου διά την Ευρώπην· έδει δε ο σπόρος ούτος ‘να είναι του αυτού έτους και καθαρός και θρεμμένος’. Η σήμερον καλλιεργουμένη εις την νήσον ταύτην παραλλαγή Ανθοκράμβης ουδέν το έκτακτον παρουσιάζει, αλλ’ ούτε γίνεται πλέον εκείθεν εξαγωγή σπόρου. Ουχ ήττον η αυτόθι καλλιέργεια του λαχανικού τούτου διά την επιτόπιον κατανάλωσιν είναι κοινή· συσκευάζουσι δε οι νησιώται εξ ανθοκράμβης και αλευύρου σινάπεως είδος αλμαίου, όπερ ονομάζουσι μούγγραν».³

Όπως αναφέρεται ήδη από τον Νικόλαο Παπαδόπουλο στην *Εμπορική Εγκυκλοπαιδεία* του η Κύπρος έχει «αυτόχθονον το λάχανον τούτο», το κουνουπίδι, και μάλιστα γινόταν εξαγωγή του στην Ευρώπη.⁴

ΚΟΥΚΙΑ

Άλλη σημαντική χειμερινή καλλιέργεια στο Νέο Χωρίο ήταν τα κουκιά. Η φύτευση γινόταν μέσα στον Οκτώβριο με τελευταία ημερομηνία φύτευσης του Αποστόλου Λουκά, δηλ. στις 18 του Οκτώβρη. Άλλες φυτείες ήταν αρδεύσιμες κι άλλες όχι, ιδιαίτερα όταν ήταν χρονιά με πλούσια βροχόπτωση. Σε αντίθεση με τα κραμπιά σχεδόν στο σύνολό τους οι Νιοχωρίτες γεωργοί φύτευαν κουκιά. Εκτός από τον Χατζή (Χ’ Ανδρέας Σοφοκλέους) και τον Κκόνιο (Νίκος Μάρκου) φύτευαν ο Α. Λαμπριάς, ο Χαρ. Ζερβός, ο Ν. Ττόφας, ο Χρ. Ζωρζής (Κοκκινόφτας), ο Χαρ. Τσαγκάρης (Κουττουπής), ο Χάμπος του Λούκα, ο Χρ. Κούννος, ο Αθ. Αθανασιάδης (Σιόρρης) και ο Γ. Ζερβός.⁵ Τα κουκιά τα μάζευαν μέσα στον Απρίλη και τα έβαζαν σε μεγάλες σακούλες. Κάθε Παρασκευή τα έφερναν στη Λευκωσία και τα πωλούσαν. Η μεταφορά γινόταν συνήθως με το λεωφορείο του Λοϊζου. Σε κάθε καλλιέργεια άφηναν και αρκετά για ξηρά, τα οποία μάζευαν τον Μάιο. Από αυτά φύλαγαν και για σπόρο που θα φύτευαν τον επόμενο χρόνο. Ωστόσο, αγόραζαν και πιστοποιημένο σπόρο από το Τμήμα Γεωργίας. Το 1942 οι Νιοχωρίτες καλλιεργητές κουκιών, αιτήθηκαν τη διάθεση του σπόρου, η οποία είχε καθυστερήσει. Όπως αναφέρεται σε σχετικό δημοσίευμα οι καλλιεργητές παραπέμφθηκαν από τον ελεγκτή των προμηθειών σε 12 κατοίκους της Ορούντας, οι οποίοι ωστόσο είχαν δώσει τις 3000 οκάδες σπόρου σε καλλιεργητές της Άλυνας και της Πλατανιστάσας. Έπειτα αποτάθηκαν στον διευθυντή του Τμήματος Γεωργίας, ώστε να προμηθεύουν σπόρους

Το 1945 το 70% της παραγωγής κουκιών κατεστράφη εξαιτίας των πολύ κακών καιρικών συνθηκών και οι Νιοχωρίτες καλλιεργητές ζήτηνε από την αποικιακή κυβέρνηση αποζημίωση βάσει των εξόδων παραγωγής, τα οποία ανέρχονται σε 9,14 λίρες ανά στρέμμα.

από απόθεμα 9.000 οκάδων, χωρίς ωστόσο να καταφέρουν να λάβουν σπόρο, αφού και εκείνη η ποσότητα είχε διατεθεί, και σημειώνεται δηκτικά στο υπόμνημά τους: «πρέπει να αποταθούμε διά κουκκιά εις το Δασονομείον ή το Τμήμα Αρχαιοτήτων!».⁶

Το 1945 κατά το περιφερειακό συνέδριο παραγωγών κουκιών εστάλη υπόμνημα στον αποικιακό γραμματέα με το οποίο οι καλλιεργητές κουκιών της περιφέρειας Κυθρέας διαμαρτύρονταν για την οικτρή κατάσταση στην οποία είχαν περιέλθει εξαιτίας των πολύ κακών καιρικών συνθηκών. Όπως αναφέρουν στο υπόμνημά τους το 70% της παραγωγής κατεστράφη, έτσι ζήτηνε από την αποικιακή κυβέρνηση την καταβολή αποζημίωσης βάσει των εξόδων παραγωγής, τα οποία ανέρχονται σε 9,14 λίρες ανά στρέμμα.⁷ Παρόμοια καταστροφή των καλλιεργειών κουκιών είχε ενσκήψει και το 1940, όταν οι φυτείες κουκιών καταστράφηκαν από σφοδρή χαλαζόπτωση, και όπως αναφέρεται από «υπερμεγέθη χάλαζα» που διήρκεσε μόνο πέντε λεπτά. Οι ζημιές συνολικά ανέρχοντο στις 500 λίρες περίπου.⁸

ΖΑΡΖΑΒΑΤΙΚΑ

Το καλοκαίρι οι γεωργοί φύτευαν ζαρζαβατικά, δηλ. ντομάτες, αγγούρια, λουβί, μπάμιες, βαζάνια, πιπέρια, κολοκύθια, πεπόνια και καρπούζια. Στην ολόκληρα τους οι καλλιέργειες αυτές ήταν πότιμες. Άνυδρα έβαζαν μόνο πεπόνια (ανανάδες και κοτσίνια), καρπούζια και λουβί, κυρίως στα χωράφια στον κάμπο. Όταν έβρεχε κυρίως μέσα στον Απρίλη ή τον Μάη ή αν ξεχειλίζε ο ποταμός Πιδικιάς, μόλις τα χωράφια έκαμναν όρκο, τα φύτευαν. Ο σπόρος φυτεύοταν βαθιά για να έχει υγρασία και το χωράφι το σαράκλιζαν. Δηλ. με τον σάρακλο σκέπαζαν, έκλειναν τρόπον τινά με το χώμα τους σπόρους για να κρατούν υγρασία καθ’ όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού. Σε περίπτωση δε καλοκαιρινής βροχής επροκαλείτο ζημία, γιατί το χωράφι δεν έπρεπε να ποτιστεί.

Παραγωγοί μεγάλων ποσοτήτων σάλτζας από ντομάτα ήταν ο Νίκος Μάρκου, ο Χ’ Ανδρέας Σοφοκλέους, ο

Γιάννης Πίτσιλος (Πίσσης).⁹ Στο Νέο Χωριό επίσης καλλιεργούνταν και κρεμμύδια. Παραγωγοί που παρήγαγαν μεγάλες ποσότητες κρεμμυδιών ήταν οι Χαμπής Κυριάκου, Χ' Ανδρέας Σοφοκλέους και Γιάννης Πίτσιλος.¹⁰

Μεγάλες καταστροφές στη γεωργική παραγωγή στα φθαρτά συνέβη τον Σεπτέμβριο του 1966 όταν καταστράφηκαν περίπου 32 στρέμματα κραμβιά και 32 άλλα λαχανικά. Μάλιστα αντιπροσωπεία της κοινότητας αποτελούμενη από τους κοινοτάρχη Σοφοκλή Κ. Ζερβό, Νίκο Μάρκου, Χρίστο Γ. Κούννου, και Χ' Ανδρέα Π. Σοφοκλέους απευθύνθηκε στον υπουργό Γεωργίας Γ. Τομπάζο, από τον οποίο ζήτησαν την οικονομική ενίσχυση των γεωργών.¹¹

ΠΑΜΠΑΤΖΙΝ

Μια άλλη καλλιέργεια που όμως εγκαταλείφθηκε στα μέσα του 20ού αιώνα, ως το 1960, ήταν το βαμβάκι. Οι παλιοί Νιοχωρίτες θυμούνται φυτείες με βαμβάκι, άλλες ξηρικές και άλλες πότιμες. Οι ανάγκες του βαμβακιού σε νερό είναι μεγάλες, γι' αυτό οι πότιμες καλλιέργειες γίνονταν σε χωράφια κοντά στο χωριό όπου μπορούσε να πάρει το νερό του Κεφαλόβρυσου. Τα πιο μακρινά χωράφια που μπορούσε να φτάσει το νερό του Κεφαλόβρυσου ήταν στην τοποθεσία «Ασος». Οι ξηρικές καλλιέργειες γίνονταν στα χωράφια του κάμπου κυρίως σε εκείνα που είχαν «λαξιώματα» και «κολύμπωννε» το νερό. Έπρεπε να έχει πολυομβρία για να φυτευτεί το βαμβάκι σε ό,τι αφορά τις ξηρικές καλλιέργειες. Το βαμβάκι φυτευόταν τον

Μάιο με τον όρκο του χωραφιού και η συγκομιδή γινόταν τέλος Αυγούστου αρχές Σεπτεμβρίου. Καλοί παραγωγοί βαμβακιού από το Νέο Χωριό ήταν οι Νίκος Μάρκου, Χ' Ανδρέας Σοφοκλέους, Γιάννης Πίτσιλος, Χαμπής Κυριάκου, Γιάγκος Ζερβός, Χαράλαμπος Ζερβός, Σοφοκλής Ζερβός και Κώστας Λαμπριάς.¹² Πολλές Νιοχωρίτισσες, όπως οι Μαρία Νικολή, Μηλιά Βάσιλου, Χρυσταλλήνη Γιάννη, Κακούλα Πελετιέ, Τσιαρτού, Χρυσταλλού Μίχαιλου Κωσταρού, Αγγελίνα Τάττη, Μαρίου Λουκά, Αννικκού Νικόλα, Πατού Θεοχάρη και Σταυρινού Κωστή έκλωθαν το βαμβάκι και το έκαναν νήμα με το οποίο ύφαιναν τα βαμβακερά υφάσματα.¹³

ΤΟ ΞΕΚΟΠΡΙΣΜΑ

Σημαντική διαδικασία για τις καλλιέργειες ήταν το ξεκόπρισμα. Αυτή την εργασία αναλάμβαναν ειδικές ομάδες, οι οποίες μετέφεραν την κοπριά με ζώα στα χωράφια. Στην περιοχή της Κυθρέας οι κοπριστάδες ήταν από τη Βώνη, οι οποίοι είχαν πολλά αιγοπρόβατα, καμήλες, βόδια ή από το Νέο Χωριό, το οποίο είχε πολλά αιγοπρόβατα και βόδια. Μερικοί από τους Νιοχωρίτες κοπριστάδες ήταν ο Ανδρέας Ρωτός, ο Χριστόδουλος Χ' Κούρος, ο Γιάννης Αντωνή Κελεπέσις, ο Κυριάκος Φωτή Χοίρος, ο Γιάννης Καρτακκούλης. Αυτοί διέθεταν γαϊδούρι και πολλές φορές αναλάμβαναν την αγορά, αλλά και τη μεταφορά της κοπριάς στο χωράφι του ενδιαφερόμενου γεωργού.¹⁴

1 Κρατικό Αρχείο, αρ. φακ. 122/64/Ε, 13/3/1972, ΤΑΥ/1046, blue 148-149).

2 Αθαν. Σακελλάριος, *Τα Κυπριακά*, τ. Α', Αθήναι 1855, σ. 238.

3 Π. Γ. Γεννάδιος, *Λεξικόν Φυτολογικόν*, εν Αθήναις 1914, σ. 548.

4 «Η Κύπρος έχει αυτόχθονον το λάχανον τούτο το οποίον εγκρίνεται εις τα τραπέζας των ανθρώπων, και επειδή εις τους Ευρωπαϊκούς κήπους, όπου φυτεύονται πλήθη πολλά μεταβάλλεται, και χαλά ο σπόρος, ανάγκη είναι να μετακομίσουν ετησίως από την Κύπρον μεγάλας ποσότητας, και αποτελούν εμπόριον με τούτον τον σπόρον, ο οποίος πρέπει να ήναι του αυτού έτους, και καθαρός και θρεμμένος», βλ. Ν. Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς, ήτοι εμπορική εγκυκλοπαιδεία*, εν Βενετία 1815, σ. 341.

5 Χρ. Πέτσας, «Εποχιακές καλλιέργειες στην περιοχή Κυθρέας», *Ελεύθερη Κυθρέα*, τχ. 15 (1982) σ. 182.

6 *Κυπριακός Φύλαξ*, 17 Σεπτεμβρίου 1942, σ. 1.

7 *Εσπερινή*, 24 Μαρτίου 1945, σ. 2.

8 *Φύλαξ*, 20 Ιανουαρίου 1940, σ. 2.

9 Χρ. Πέτσας, ό.π., σ. 187.

10 Χρ. Πέτσας, ό.π., σ. 188.

11 *Τελευταία Ωρα*, 13 Σεπτεμβρίου 1966, σ. 6.

12 Χρ. Πέτσας, ό.π., σ. 194.

13 Χρ. Πέτσας, ό.π., σ. 194.

14 Χρ. Πέτσας, ό.π., σ. 198.

*Όρκος – το όρκον: Υγρασία της γης που ευκολύνει την καλλιέργεια.

ΘΕΩΝΗ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΚΟΥΝΝΟΥ

Γόρδιος δεσμός

Αφιερωμένο στον πάσχοντα λαό της Κύπρου.

Σε γόρδιο δεσμό μ' έχουσε δέσει
και οι σοφοί ζητούνε λύση.
Ζητούν τη λύση εγώ να δώσω
τον κόσμο απ' την κατάρα να λυτρώσω.

Αλέξανδρος δεν είμαι να τον κόψω
από τον γόρδιο δεσμό για να γλυτώσω.
Μα απ' την κατάρα αυτοί θα λυτρωθούνε
στο όνομα του Χριστού να βαφτιστούνε.

Ακάνθινα στεφάνια δεν θα πλέξω
μα τα λιτά μαλλιά σε κτένα θα τα δέσω.
Θα πλέξω τις πλεξούδες της αγάπης
θα πέσουνε ευθείς σπαθιά και νήμα.
Σαν τότε που ο Χριστός ανέβη απ' το μνήμα.

ΘΕΩΝΗ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΚΟΥΝΟΥ

Ένα από τα επτά

Κάτω απ' το πετραχήλι
τα χείλη δεν ψιθύρισαν
αμάρτησα, Θεέ μου.
Αυτός δεν μπόρεσε ποτέ
μα ούτε θα μπορέσει
να καταλάβει τι θα πει
μυστήριο, κατάνυξη
θεία μυσταγωγία.

Στιγμές γεμάτες μυστήριο
θεία τελετουργία
να κάθεται σιωπηλός, σκυφτός
ο γέροντας σοφός
ν' ακούει ό,τι του λαλεί
ο πονεμένος, ο αμαρτωλός
χωρίς να διακόπτει,
ατάραχος, γλυκός.

Αφήνει με τη σιωπή
φουρτούνα να κοπάσει
αν είναι πέτρινη καρδιά
αρχίζει να σμιλεύει
αν όμως ελερώθηκε
λουτρό θα της προσφέρει
αν πάλι εξηλώθηκε
θ' αρχίσει να υφαίνει.

Αρχίζει με λόγια της γραφής
λίγα και διαλεγμένα
ξέρει πως θα ριζώσουνε
γλυκούς καρπούς να δώσουν
σαν του διαβάζει την ευχή
πάνω απ' το πετραχήλι.

Σίγουρος είναι ο παπάς
τη θεία χάρη, δύναμη
στον χριστιανό πως δίνει
τα λόγια είναι βάλσαμο
για κάθε πονεμένο
φαίνεται εις το πρόσωπο
φεύγει αναπαυμένος.

Δουλεύουν έτσι αθόρυβα
μέσα από ένα ταμείο
και σαν αντάλλαγμα ζητούν
μόνο ένα βραβείο
κομμάτι απ' το παράδεισο
δικό τους και δικό μας.

Η ερευνήτρια της κυπριακής γαστρονομίας Μαριλένα Ιωαννίδου μας προτείνει δύο συνταγές εύκολες στην παρασκευή και καθόλου άγνωστες στη γαστρονομική παράδοση του Νέου Χωρίου.

Πουργούρι με χαλλούμι

Το πιλάφι με πουργούρι ήταν το παραδοσιακό φαγητό του θέρους στην πεδιάδα της Μεσαορίας, τον σιτοβολώνα της Κύπρου. Ιδιαίτερα εύγευστο και θρεπτικό, αποκτά ακόμα περισσότερη νοστιμιά με την προσθήκη χαλλουμιού.

ΥΛΙΚΑ

- 200 γρ. πουργούρι
- 50 γρ. φιδέ
- 3 κουταλιές σούπας ελαιόλαδο
- 1 κρεμμύδι ψιλοκομμένο
- 100 γρ. χαλλούμι

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Μαραίνουμε το κρεμμύδι με το ελαιόλαδο και προσθέτουμε το φιδέ. Ανακατεύουμε και όταν ροδίσει ρίχνουμε το πουργούρι, το χαλλούμι κομμένο σε κύβους και 600 γρ. ζεστό νερό. Ανακατεύουμε ξανά, καλύπτουμε την κατσαρόλα και ψήνουμε σε χαμηλή φωτιά για 10 λεπτά περίπου.

Τσιπόπιτα

Τι πιο όμορφο όταν η ονομασία ενός γλυκού παραπέμπει σε αξίες όπως αυτές της ευπρέπειας, του ήθους, της ανθρωπιάς... Αξίες που στην κυπριακή διάλεκτο προσωποποιούνται σε μια μόνο λέξη: τσιπόπιτα. Η τσιπόπιτα είναι το αγαπημένο μου παραδοσιακό γλυκό και όχι μόνο για τ' όνομά του. Πεντανόστιμη γεύση, τραγανή νοστιμιά, μπουκιά και συχώριο! Η

τσιπόπιτα των χωριών της Μεσαορίας γινόταν με «τσιπόπιτα» από το γάλα των προβάτων που έβοσκαν στην πεδιάδα και ήταν περίφημη. Στο Νέο Χωρίο Κυθρέας, χωριό καταγωγής του πατέρα μου, εκτός από τη γνωστή μεγάλη πίτα έφτιαχναν και μικρές τσιπόπιτες, τις οποίες έψηναν στη σάτζη και ήταν απίστευτα μυρωδάτες και κατά πολύ νοστιμότερες από τις συνηθισμένες πίτες της σάτζης που γίνονται με λάδι.

ΥΛΙΚΑ

- 1 κιλό αλεύρι φαρίνα
- ½ κουταλάκι αλάτι
- 150 γρ. λάδι
- 400 γρ. νερό
- 300 γρ. τσιπόπιτα ή 200 γρ. βούτυρο γάλακτος
- 1 γεμάτη κουταλιά σούπας κανελογαρίφαλα αλεσμένα

Για το σιρόπι

- 500 γρ. ζάχαρη
- 500 γρ. νερό

- 2 μεγάλα ξύλα κανέλα
- 1 κουταλάκι τσαγιού ολόκληρα γαρίφαλα

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Ετοιμάζουμε πρώτα το σιρόπι, βράζοντας όλα τα υλικά για 3 λεπτά. Για τη ζύμη, ανακατεύουμε μαζί το αλεύρι, το αλάτι και το λάδι. Προσθέτουμε το νερό και ζυμώνουμε. Λιώνουμε την «τσιίπα» ή το βούτυρο γάλακτος σε χαμηλή φωτιά. Παίρ-

νουμε τη ζύμη και ανοίγουμε πολύ λεπτό φύλλο. Αν θα χρησιμοποιήσουμε την ειδική μηχανή, φτάνουμε μέχρι το τελευταίο στάδιο και ετοιμάζουμε τρία φύλλα κάθε φορά. Απλώνουμε λίγη λιωμένη «τσιίπα» πάνω στο πρώτο φύλλο και πασπαλίζουμε με κανελογαρίφαλα. Τοποθετούμε από πάνω το δεύτερο φύλλο και επαναλαμβάνουμε. Κάνουμε το ίδιο και για το τρίτο, τυλίγουμε σε ρολό κατά μήκος και στρίβουμε. Τοποθετούμε

σε στρογγυλό ταψί διαμέτρου 30 εκ., αρχίζοντας από την περιφέρεια. Επαναλαμβάνουμε μέχρι να χρησιμοποιήσουμε όλη τη ζύμη. Στο τέλος περιλούζουμε με όση «τσιίπα» ή βούτυρο έμεινε και ψήνουμε σε φούρνο μέτριο προς χαμηλό για 2 ½ ώρες. Ρίχνουμε το κρύο σιρόπι και αφήνουμε την τσιπποτίτα μας να το απορροφήσει.

*Στη μνήμη του πατέρα μου, Θεράποντα Θεοδούλου.

Φωτογραφήματα

Φωτογραφία της Ελεγκού Κκάλου (αριστερά) με την αδελφή της Παρασιευκού Ττάττη, το 1973, στην αυλή του σπιτιού τους.

Φωτογραφία των αρχών της δεκαετίας του '40 με τον κοινοτάρχη Σοφοκλή Ζερβό (όρθιος δεξιά) και τον δάσκαλο Σάββα Καρατσιόλη (όρθιος αριστερά). Καθήμενοι από αριστερά: Κυριάκος Ματσουκάρης και Νίκος Κολλίτσος.

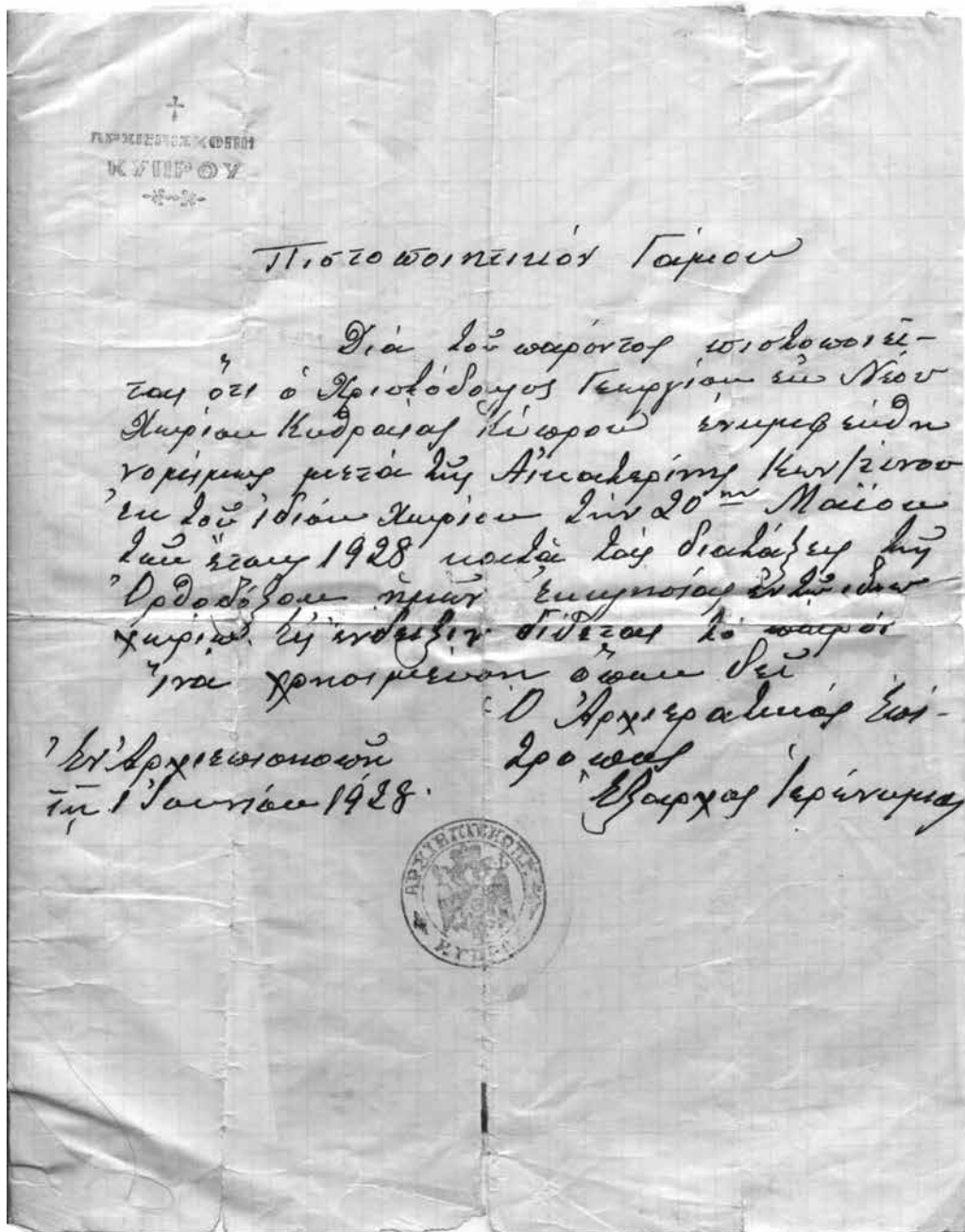

Ο Νικόλαος Πόντος και δίπλα του ο Ανδρέας Ζαχαρίου (από αριστερά) το 1960. Οι μικροί, από αριστερά τ' αδέρφια Άννα και Αντώνης Πόντου (παιδιά του Νικόλαου και της Παναγιώτας) και τ' αδέρφια Κωστής και Στέλιος Χριστούδια. Ο Κωστής Χριστούδια σκοτώθηκε σε οδικό δυστύχημα τον Ιούνιο του 1971 σε ηλικία 22 χρόνων.

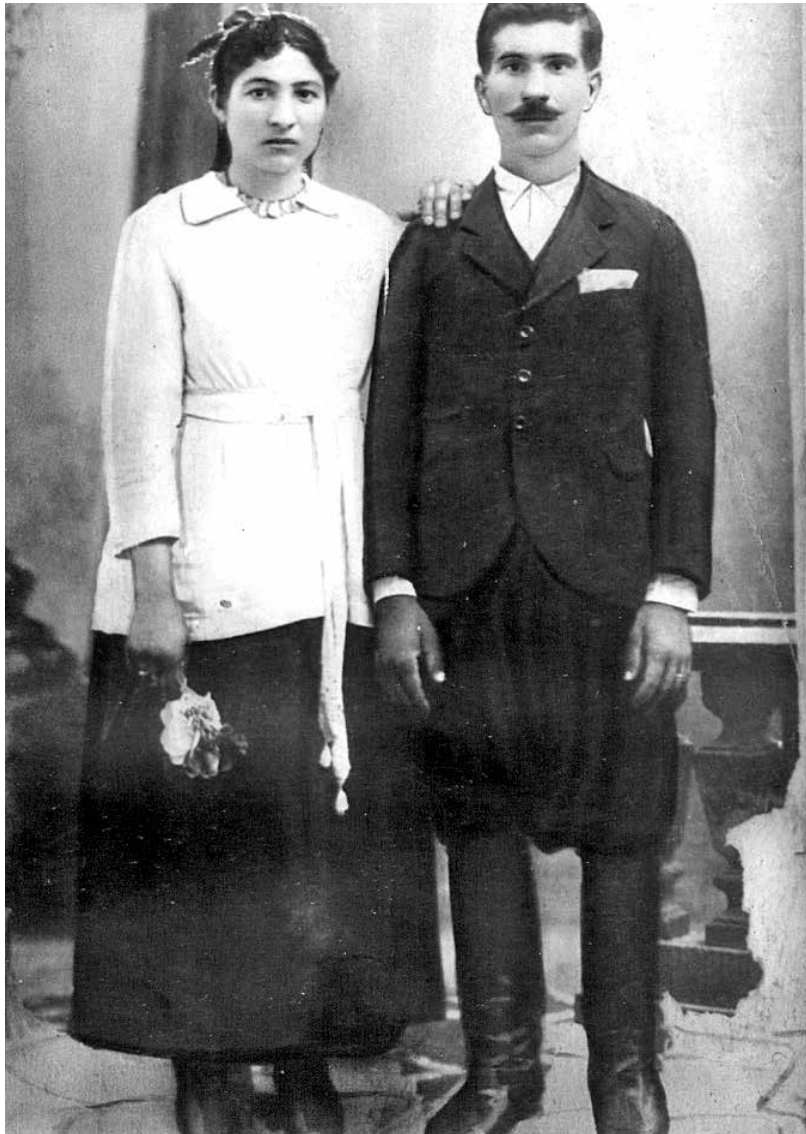

Αναμνηστική φωτογραφία της οικογένειας Γεωργίου Κορέλλη μπροστά από το σπίτι του περί το 1964-65. Από αριστερά πάνω: Κώστας Κορέλλης, Γιάγκος Ζερβός, Κώστας Ζερβός (Μάος), Γεώργιος Κορέλλης. Κάτω αριστερά: Λένια Κορέλλη, Ευανθία Κορέλλη και Αχιλλέας Κορέλλης.

Φωτογραφήματα

Πιστοποιητικό γάμου του Χριστόδουλου Γεωργίου και της Αικατερίνης Κωνσταντίνου, αμφότεροι από το Νέο Χωρίο Κυθρέας. Ημερομηνία έκδοσης 1 Ιουνίου 1928.
Αρχείο Andy George (γιος του Μάρκου και της Κατερίνας Γεωργίου)

Το ζεύγος Νικόλα και Χρυστάλλας Κολοκάση, το 1915. Παιδιά του ζεύγους ήταν ο Λούκας, ο Κωστής, η Σταυρούλα, η Αντριανού, η Ελένη και η Κυριακού.

Αναμνηστική φωτογραφία στην αυλή της Παναγιώτας Τσαππί, το 1958. Διακρίνονται η γιαγιά Πολυξένη (Ξενού) να κρατά τον εγγονό της Χριστάκη Αθανασιάδη, η κόρη της Παναγιώτα, η Ελένη Αθανασιάδη, ο Τάκης Στυλιανού και η αδελφή του Φωτεινή. Στ' αριστερά το κοριτσάκι με τον φιόγκο στα μαλλιά η Αντρούλα Αθανασιάδη.

Γνωρίζετε ότι...

1881 Στις 31 Οκτωβρίου 1881 οι Τουρκοκύπριοι κάτοικοι του Νέου Χωρίου (Mınareli Köy) απέστειλαν επιστολή στον διοικητή Λευκωσίας, με την οποία διαμαρτύρονταν γιατί καταστράφηκε η αυκολιά του νερού τους από τον αμαξωτό δρόμο που κατασκευάστηκε πρόσφατα προς την Κυθρέα, με αποτέλεσμα να μείνουν τα φασόλια τους χωρίς νερό, προκαλώντας σ' αυτούς ζημιές. Στην επιστολή, στην οθωμανική γραφή, οι Τουρκοκύπριοι Νιοχωρίτες καταλήγουν στην επιστολή τους: «Γ' αυτό σας παρακαλούμε να φέρετε την αυκολιά στην προηγούμενη της κατάσταση, μιας

και η ζήση μας εξαρτάται από αυτό».

1894 Στην επίσημη Εφημερίδα της Κύπρου (Cyprus Gazette), της 29ης Μαρτίου 1895, αναφέρεται ότι το Νέο Χωρίο συνεισέφερε 24 σελίνια στο Ταμείο ανακούφισης των πληγέντων που δημιουργήθηκε με απόφαση του ύπατου αρμοστή, μετά τις πλημμύρες και τον σεισμό που έπληξε την περιοχή της Λεμεσού. Στο Ταμείο συνεισέφεραν από πέντε σελίνια ο Πετρής Γιωρκής και Μεχμέτ εφέντημ και 14 σελίνια άλλοι χωριανοί. Συνολικά, λοιπόν, το Νέο Χωρίο συνεισέφερε 1 λίρα και τέσσερα σελίνια.

1921 Σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού του 1921 στο Νέο Χωρίο ζούσαν 821 άνθρωποι, εκ των οποίων 698 χριστιανοί και 123 μουσουλμάνοι. Οι 414 ήταν άντρες και 407 γυναίκες. Στο Νείζαμ Τσιφλίκι κατοικούσαν 32 μουσουλμάνοι, ενώ στο Τσιφλίκι Πετονάτζι, 19, εκ των οποίων οι 14 μουσουλμάνοι και 5 χριστιανοί. Στα όρια της κοινότητας υπήρχαν 180 σπίτια, 2 ακατοίκητα και 2 υπό ανέγερση. Σημειώνεται ότι και τα δύο τσιφλίκια υπάγονταν στο Νέο Χωρίο.

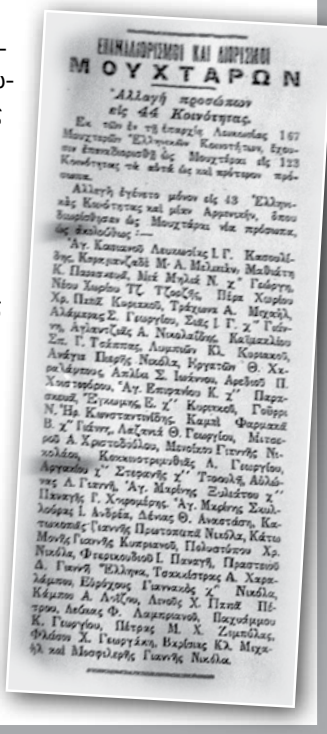
1923 Διορίστηκε μουχτάρης του χωριού μας ο Λούκας Χατζηχαλαράμπους Ζερβός (αδελφός του δολοφονηθέντος το 1914 μουχτάρη Κώστα Χατζηζαβρού). Σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας *Φωνή της Κύπρου* (29/9/1923) με τίτλο: «Οι υπό του Μ. Αρμοστού διορισθέντες μουχτάραι της επαρχίας Λευκωσίας», σημειώνεται: «Οι μουχτάραι της επαρχίας Λευκωσίας ανέρχονται εν όλω εις 167, εξ ων 14 της πόλεως Λευκωσίας, 33 του διαμερίσματος Κυθρέας, 42 του διαμερίσματος Ορεινής, 41 του διαμερίσματος Μόρφου και 37 του διαμερίσματος Λεύκας».

1931 Παρουσιάστηκαν κρούσματα τυφοειδούς πυρετού

τόσο στην Κυθρέα όσο και στο χωριό μας. Χαρακτηριστικός ο τίτλος της εφημερίδας *Φύλαξ* (21/10/1931): «Τυφοειδής πυρετός εις Κυθραϊαν και Νέον Χωρίον». Σταχυολογούμε τα πιο κάτω από το δημοσίευμα: «Το Τμήμα Υγείας ήνοιξεν προσωρινόν μικρόν νοσοκομείον εις Κυθραϊαν μετά δύο νοσοκόμων διά τα περιστατικά τα οποία δεν δύνανται να τύχωσιν καταλλήλου κατ' οίκον νοσηλείας και η κυβέρνησις πληρώνει μικράν αμοιβήν εις τους εντοπίους ιατρούς διά την εξέτασιν πτωχών ασθενών».

1936 Κάτοικοι του Νέου Χωρίου, καθώς και τη ευρύτερης περιοχής Κυθρέας ζήτησαν από την αποικιακή κυβέρνηση δάνειο για να αγοράσουν σπόρο, γιατί η παραγωγή του προηγούμενου χρόνου ήταν μικρή. Το αίτημα το έθεσαν στον διοικητή Λευκωσίας κ. Ντέννις, ο οποίος περιόδευσε τα χωριά της περιοχής. Διαβάζουμε στην εφημερίδα *Ελευθερία*, (26/8/1936): «Οι χωρικοί αναπτύσσοντες την εκ της δυσμενούς παραγωγής και της ελλείψεως δημητριακών δημιουργηθείσαν κατάστασιν, εξήτησαν όπως εξακριβώσουν κατά πόσον η κυβέρνησις θα ήτο διατεθειμένη να εφοδιάσει αυτούς διά δανείου σπόρου».

1927 Διορίστηκε μουχτάρης του χωριού μας ο Τζωρτζής Τζωρτζή (Μακρόκλας). Υπήρξε την κοινότητα από τη θέση αυτή για 22 ολόκληρα χρόνια, έως το 1949. Επί της θητείας του κτίστηκε το πρώτο δημοτικό σχολείο της κοινότητας, ιδρύθηκε η Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία η Πρόδος (1928). Ο Τζωρτζής Τζωρτζή εισήγαγε από τους πρώτους την αγελαδοτροφία στο Νέο Χωρίο.

ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΑΣ:

- Εταιρικά Ταξίδια
- Ταξίδια Κινήτρων
- Διοργάνωση Συνεδρίων
- Εισερχόμενος Τουρισμός

- Οργανωμένα Ταξιδιωτικά Πακέτα
- Πακέτα Νεόνυμφων
- Αθλητικός Τουρισμός

- Αεροπορικά Εισιτήρια
- Κρουαζιέρες
- Κρατήσεις στο Διαδίκτυο
- Ταξιδιωτικές Ασφάλειες

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ:

ΛΕΥΚΩΣΙΑ / NICOSIA: Λεωνίδου 2 & Λεωφόρος Ακροπόλεως, 2007 Στρόβολος - Λευκωσία, Τηλ.: 22869999,
ΛΑΡΝΑΚΑ / LARNACA: Φιλίου Ζαννέτου 27, 6330 Λάρνακα, Τηλ.: 24652539, Παραλίμνι: Τάσου Μάρκου 2, 5281 - Παραλίμνι, Τηλ.: 23811333,
ΛΕΜΕΣΟΣ / LIMASSOL: Αγίας Ζώνης 33B, Αγίας Ζώνης 33B, Τηλ.: 25818681,
ΖΑΚΑΚΙ: Φρανγκλίνου Ρουσβελτ 242, Ζακάκι, Τηλ.: 25398787,
ΚΑΨΑΛΟΣ: 156Γ Αγίας Φυλάξεως, 3083 Λεμεσός, Τηλ. 25733789